Guy de Maupassant

Pierre și Jean

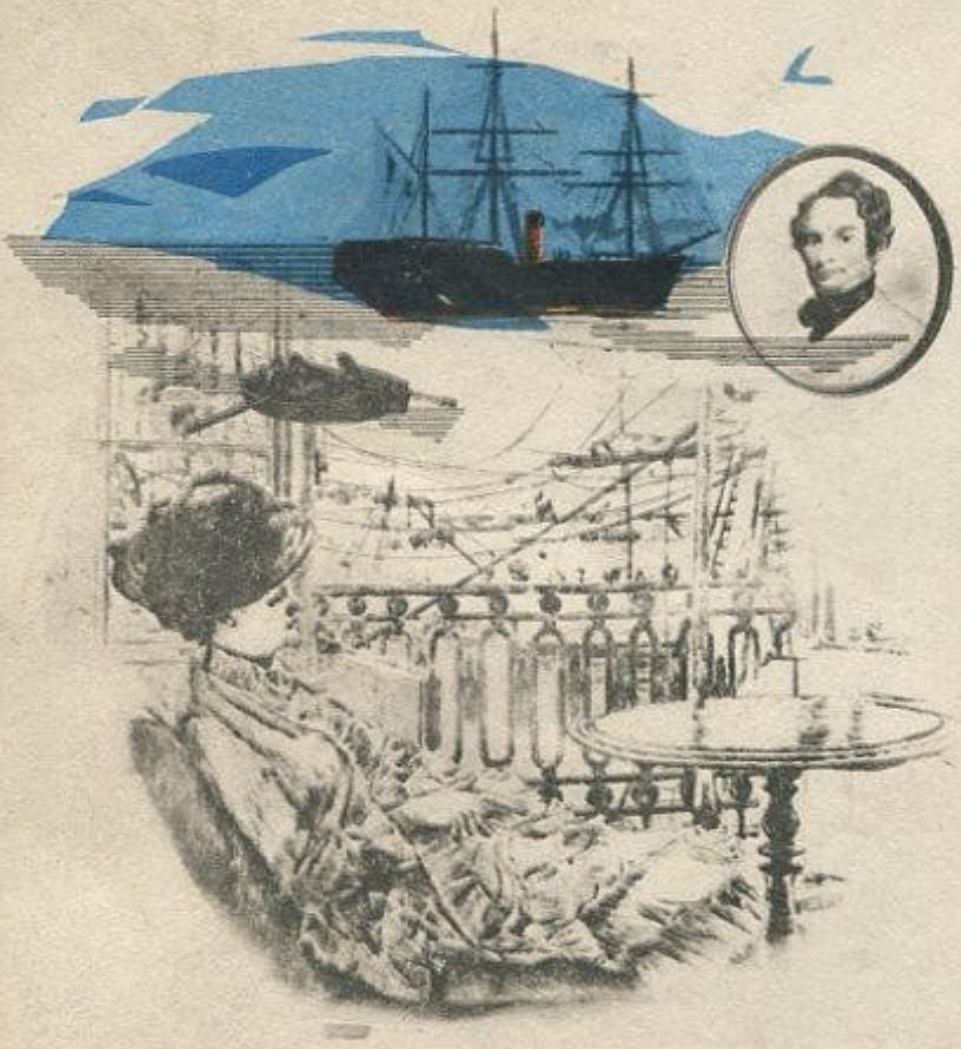

Editura Eminescu

GUY DE MAUPASSANT

Pierre şi Jean

Traducere de
Gabriela Adameşteanu şi
Viorica Oancea

EDITURA EMINESCU
1979

Cuprins

CAPITOLUL I_____3
CAPITOLUL II_____24
CAPITOLUL III_____33
CAPITOLUL IV_____50
CAPITOLUL V_____66
CAPITOLUL VI_____82
CAPITOLUL VII_____98
CAPITOLUL VIII_____115
CAPITOLUL IX_____130

CAPITOLUL I

— FIR-AR SĂ FIE! STRIGĂ DINTR-o dată bătrînul Roland.

De vreun sfert de oră stătea încremenit, cu ochii ţintă la apă şi, din cînd în cînd doar, cu o mişcare foarte înceată, ridica undiţa cufundată în adînc.

Doamna Roland, care moţăia pe banca din spate a bărcii, lîngă doamna Rosémilly, invitata lor la pescuit, se trezi şi întoarse capul:

— Ce s-a întîmplat, Gerome? îl întrebă pe bărbatul ei.

— Nu mai muşcă deloc... răspunse furios Roland. De la prînz n-am mai prins nimic... La pescuit nu-i bine să mergi decît cu bărbaţii, femeile totdeauna te întîrzie.

Cei doi fii ai lor, Pierre şi Jean, unul la babord şi celălalt la tribord, fiecare cu cîte un fir înfăşurat pe degetul arătător, izbucniră în rîs amîndoi deodată.

— Nu eşti prea drăguţ cu musafira noastră, tată... Îi spuse Jean.

Domnul Roland se scuză, fîstîcit:

— Iertaţi-mă, doamnă Rosémilly, aşa-s eu, invit doamnele fiindcă îmi place să fiu cu ele şi pe urmă, cum dau de apă, nu mă mai gîndesc decît la peşte.

Doamna Roland se trezise de-a binelea şi privea visătoare marea şi falezele care se întindeau cît zăreai cu ochii.

— Aţi prins totuşi destui, zise, cu o voce scăzută. Bărbatul ei negă dînd din cap, dar în acelaşi timp

aruncă o privire mulţumită înspre coşul unde peştele prins de ei trei încă se mai zbătea, cu un zgomot slab de solzi lunecoşi şi de aripioare deschise, cu zvîcniri neputincioase şi guri căscate larg în aerul care le aducea moartea.

Luă coşul între genunchi, îl aplecă; înclină pînă la marginea lui valul argintiu al vietăţilor, ca să le vadă pe cele de la fund; zvîrcolirea lor agonică se înteţi şi un miros tare, un iz sănătos de peşte, se ridică dinăuntru, din pîntecele plin al coşului. Vechi pescar, Roland îl trase în piept cu nesaţ, ca pe-o mireasmă de trandafiri:

— Mamă, doamne! strigă. Ăştia tot mai mişcă! Apoi continuă:

— Tu cîţi ai prins, doctore?

Pierre, fiul cel mare, un bărbat la vreo treizeci de ani, cu mustaţa şi bărbia rase şi cu favoriţi negri ca de magistrat, răspunse:

— Nu cine ştie ce, vreo trei-patru. Tatăl se întoarse spre mezin:

— Şi tu, Jean?

Jean, un băiat înalt, blond, foarte bărbos, cu mult mai tînăr decît fratele lui, zîmbi şi spuse încet:

— Cam tot atîţia, patru sau cinci.

De fiecare dată spuneau aceeaşi minciună, care-l incinta pe Roland. Bătrînul îşi înfăşurase firul pe minerul unei vîsle şi, încrucişîndu-şi braţele, declară:

— N-o să mai ies niciodată după-amiaza la pescuit. Cum trece de ora zece, s-a isprăvit, afurisiţii nu mai muşcă, dorm la soare.

Privea marea dimprejur cu un aer mulţumit, de proprietar. Fusese bijutier la Paris şi patima pentru navigaţie şi pescuit îl smulsese de la tejghea de îndată ce agonisise destul ca să poată trăi modest, din rente. Se retrăsese deci în portul Havre, cumpărase o ambarcaţie şi devenise

marinar amator. Băieţii, Pierre şi Jean, rămăseseră la Paris să-şi continue studiile şi mai veneau din cînd în cînd, să-şi petreacă orele libere pe mare cu tatăl lor. Cu cinci ani mai mare decît Jean, Pierre îşi descoperise pe rînd diferite vocaţii şi, după terminarea liceului, încercase una după alta vreo şase profesiuni, dar, plictisindu-se repede, visa de fiecare dată la altceva. Ultima atracţie fusese medicina şi se pusese pe treabă cu atîta ardoare, încît devenise doctor în scurtă vreme, cu dispense de timp obţinute de la ministru. Era exaltat, inteligent, schimbător şi dîrz, utopic şi idealist.

Pe cît era Pierre de negricios, pe atît de blond era fratele său, pe cît era el de nestăpînit şi de răzbunător, pe atît era celălalt de calm şi de blînd. Jean îşi terminase liniştit Facultatea de drept şi amîndoi fraţii îşi luaseră diplomele odată. Acum se odihneau pentru scurt timp în familie, sperînd să se poată stabili în Havre.

Dar o gelozie surdă, una din acele gelozii adormite care dospesc pe neştiute între fraţi sau între surori pînă la vîrsta maturităţii şi ies la lumină abia atunci cînd unui dintre ei se căsătoreşte sau cînd dă peste el vreun noroc neaşteptat, îi ţinea treji, într-o ostilitate frăţească şi inofensivă. Se iubeau, fără îndoială, dar se pîndeau necontenit, încă de cînd se născuse Jean, Pierre, care avea cinci ani, privise cu duşmănia unui mic animal alintat noua vietate care se răsfăţa în braţele mamei şi ale tatălui. Jean fusese din copilărie un model de bunătate şi de cuminţenie; şi, încetul cu încetul, Pierre ajunsese la exasperare tot auzind laudele aduse acestui băiat zdravăn, căci blîndeţea lui i se părea moliciune, bunătatea — neghiobie, bunăvoinţa — opacitate. Părinţii, oameni liniştiţi, care visau pentru odraslele lor situaţii mediocre şi respectabile, îi reproşau ezitările, entuziasmele, avîntul spre profesiuni strălucitoare şi pornirile idealiste care toate dăduseră greş. De cînd ajunsese om în toată firea, nu i se mai spunea „Uită-te la Jean şi fă ca el”, dar, ori de cîte ori

auzea „Jean a făcut aşa, Jean a făcut pe dincolo”, pricepea foarte bine şi înţelesul, şi aluzia strecurată.

Gospodină chibzuită şi sentimentală, cu un suflet simţitor de casieriţă, mama potolea fără încetare micile rivalităţi iscate între fraţi, din toate fleacurile, mai în fiece zi. Acum însă, un fapt mărunt o neliniştea şi o făcea să se teamă de o încurcătură; în timpul iernii, pe cînd amîndoi băieţii îşi terminau studiile, făcuse cunoştinţă cu o vecină, doamna Rosémilly, văduva unui căpitan de cursă lungă, mort pe măreau doi ani în urmă. Văduva, foarte tînără, de numai douăzeci şi trei de ani, o femeie şi jumătate, care înţelegea viaţa din instinct, ca o sălbăticiune, de parcă pînă atunci ar fi trecut prin toate întîmplările posibile, le-ar fi trăit şi le-ar fi cîntărit cu mintea ei sănătoasă, chibzuită şi îngustă, îşi luase obiceiul să vină seară de seară cu lucrul de mînă, la taifas, în casa acestor vecini primitori unde i se oferea o ceaşcă de ceai. Bătrînul Roland, pe care-l tot îmboldeau veleităţile marinăreşti, o descosea pe noua lor prietenă despre răposatul căpitan, şi ea, fără să se arate tulburată în nici un fel, vorbea despre el, despre povestirile lui de altădată, ca o femeie înţeleaptă şi resemnată, care iubeşte viaţa şi ştie cum se vorbeşte despre morţi. La întoarcerea lor, băieţii o găsiseră în casă pe atrăgătoarea văduvă şi imediat începuseră să-i dea tîrcoale, ţinînd nu atît să-i placă, cît să ia, fiecare, locul celuilalt.

Practică şi prevăzătoare, mama ar fi vrut să învingă unul dintre ei, pentru că tînăra era bogată, dar fără ca celălalt să sufere din cauza asta.

Doamna Rosémilly era blondă cu ochi albaştri, cu o cunună de păr din care îi scăpau zulufi neastîmpăraţi şi cu un aer puţin înfipt, îndrăzneţ şi bătăios, deloc potrivit cu firea ei aşezată. De la început păruse să încline spre Jean, atrasă de asemănarea dintre felul lor de a fi. Preferinţa nu se manifesta, de altfel, decît printr-o abia simţită diferenţă de ton sau de privire şi prin faptul că, uneori, se

sfătuia cu el. Îşi dădea parcă seama că opinia lui Jean o susţinea totdeauna pe a ei, în timp ce a lui Pierre, ca un făcut, era întotdeauna alta. Cînd vorbea despre vreo idee de-a doctorului, fie ea politică, artistică, filosofică sau morală şi spunea: „o trăsnaie de-a dumitale”, el o măsura cu privirea rece a unui judecător care deschide proces tuturor femeilor, acestor biete creaturi.

Pînă la întoarcerea băieţilor, bătrînul Roland nu o invitase niciodată la pescuit. De altfel, nu-şi lua nici nevasta, îi plăcea să pornească în zori cu Beausire, un căpitan de cursă lungă în retragere, cu care se împrietenise, tot întîlnindu-l la ora fluxului în port. Îl luau cu ei şi pe bătrînul marinar Papagris, supranumit Jean Bart, care avea în grijă barca.

Cu o săptămînă înainte însă, într-o seară, cînd doamna Rosémilly, care cina la ei, aruncase: „Trebuie să fie foarte plăcut să mergi la pescuit, nu-i aşa?”, fostul bijutier, măgulit şi cuprins de dorinţa de a-şi face prozeliţi ca misionarii, strigă:

— Aţi vrea să mergeţi?

— Cum să nu.

— Marţea viitoare?

— Da, marţea viitoare.

— Eşti dumneata femeie în stare să plece la cinci dimineaţa?

— Aaa, nu, asta nu, exclamă ea.

Roland fu dezamăgit, îşi pierdu entuziasmul şi îi puse imediat vocaţia la îndoială. Totuşi, o întrebă:

— Dar atunci la cît?

— ... Pe la nouă.

— Mai înainte nu?

— Nu, mai înainte nu, şi-aşa e prea devreme!

Bietul om şovăi. Era clar că n-aveau să mai prindă nimic, pentru că atunci cînd arde soarele peştele nu mai muşcă; cei doi fraţi însă se grăbiseră să pună totul la cale pe loc, pînă în cele mai mici amănunte.

Aşadar, marţea următoare, *Perla* aruncase ancora sub stîncile albe ale promontoriului de la Heve; pescuiseră pînă la prînz, pe urmă aţipiseră un timp, pescuiseră din nou, fără să mai prindă, de data asta, nimic. Iar bătrînul Roland, înţelegînd, cam tîrziu, că pentru doamna Rosémilly nu conta decît plimbarea pe mare, că numai ea îi plăcuse. Într-adevăr, văzînd şi că undiţele lui continuau să rămînă nemişcate, se smucise nervos şi aruncase un: „Fir-ar să fie!” adresat atît văduvei nepăsătoare, cît şi vietăţilor ce nu se lăsau prinse.

Se uita acum la peşte, la peştele lui, fremătînd de bucurie ca un avar; după un timp ridică ochii spre cer şi văzu că soarele cobora.

— Ei, copii! zise, ce-ar fi dacă ne-am mai şi întoarce? Băieţii răsuciră firele, le înfăşurară şi înfipseră cîrligele curăţate în dopurile de plută. Pe urmă îl aşteptară pe Roland, care se ridicase în picioare şi scruta zarea ca un căpitan.

— Nici pic de vînt, băieţi, zise, va trebui să vîslim. Şi deodată făcu semn cu mîna spre nord:

— Ia te uită, vaporul de Southampton.

Acolo unde arătase el, deasupra mării netede şi întinse ca o nesfîrşită pînză albastră, cu licăriri de foc şi aur, se înălţa un nor întunecat profilat pe cerul trandafiriu. Dedesubtul lui se zărea vasul care, din depărtare, părea foarte mic.

Înspre sud se mai zăreau multe alte dîre de fum, îndreptîndu-se toate spre farul drept ca un catarg şi spre digul din Havre, al cărui contur alb abia se desluşea.

— Nu azi trebuia să intre în port vasul *Normandia*? întrebă Roland.

— Ba da, tată, răspunse Jean.

— Cred că se vede acolo, jos... dă-mi ocheanul. Roland deşurubă tubul de aramă, îl potrivi la ochi, căută punctul şi zise, încîntat de ce văzuse:

— Da, da, îi recunosc amîndouă coşurile. Vreţi să vă uitaţi, doamnă Rosémilly?

Ea luă luneta, o îndreptă spre transatlantic, dar, fără îndoială, nu fu în stare să-l prindă în obiectiv pentru că, în afară de un albastru nemărginit, nu distingea decît un cerc colorat, un fel de curcubeu rotund şi nişte umbre negre, ciudate, care o ameţeau.

— Niciodată n-am ştiut cum să umblu cu un ochean, zise, dîndu-i-l înapoi. Asta îl scotea din sărite pe bărbatul meu, care petrecea ore întregi la fereastră, uitîndu-se la vapoare.

Roland se simţi jignit.

— Poate c-aveţi ceva la ochi, îi spuse, luneta mea e foarte bună.

Pe urmă i-o oferi şi nevestei.

— Nu vrei să te uiţi şi tu?

— Nu, mulţumesc, ştiu dinainte că n-am să văd nimic. Doamna Roland, care nu-şi arăta cei patruzeci şi opt de ani, părea să se bucure mai mult decît oricare dintre ei de plimbarea pe mare şi de amurgul acestei zile. Părul castaniu abia începea să-i încărunţească. Îţi făcea plăcere s-o vezi cum arăta, calmă şi ponderată, cu o expresie binevoitoare şi mulţumită întipărită pe faţă. Pierre avea dreptate cînd spunea despre ea că ştie exact cît preţuiesc banii, dar asta n-o împiedică să guste şi farmecul visării. Citea mult, îi plăceau romanele şi poeziile, nu «atît ca literatură, cît pentru melancolia duioasă pe care i-o trezeau. Un vers, chiar banal sau prost, făcea să-i vibreze coarda sensibilă, cum spunea ea, îi dădea senzaţia unei dorinţe tainice, aproape împlinite. Se lăsa în voia acestor mici emoţii care-i tulburau uşor sufletul, altminteri ţinut în perfectă ordine, ca un registru de socoteli.

De cînd se stabiliseră în Havre, ea, altădată atît de zveltă şi de subţire, începuse să se cam îngraşe. Ieşirea de astăzi pe mare o încîntase. Cu toate că nu era om rău, bărbatul ei o bruftuia tot timpul din orişice, ca un patron

autoritar care se răsteşte în dugheana lui ori de cîte ori dă o poruncă, chiar atunci cînd nu e furios sau pornit împotriva cuiva. Faţă de străini, Roland se stăpînea, dar în familie 'îşi dădea drumul şi făcea pe grozavul, deşi era fricos din fire. De teama scandalului, a certurilor, a justificărilor de prisos, doamna Roland se supunea totdeauna şi nu cerea nimic pentru ea; aşa încît nu mai îndrăznise de multă vreme să-l roage pe Roland s-o plimbe pe mare. Fusese foarte bucuroasă să prindă prilejul acesta şi îl gusta din plin. Din clipa plecării se dăruise, cu trup şi suflet, plăcerii de-a aluneca pe apă. Nu se gîndea la nimic, nu se lăsa în voia amintirilor sau a speranţelor; i se părea că, la fel ca şi sufletul, trupul ei plutea într-o dulce toropeală, peste ceva mătăsos, fluid, nespus de plăcut. La porunca tatălui „Fiţi gata pentru vîslit!” doamna Roland zîmbi văzînd cum băieţii ei, oameni în toată firea, îşi scot hainele şi-şi suflecă mînecile cămăşilor.

Pierre, care stătea lîngă cele două femei, luă vîsla de la tribord, Jean pe cea de la babord şi, pentru că Roland ţinea ca manevrele să fie executate regulamentar, aşteptară ordinul căpitanului:

— Cu toată puterea înainte!

Atunci cufundară, amîndoi odată, ramele în apă, apoi se lăsară pe spate, trăgînd din toate puterile; şi începu între ei o luptă ca să arate, fiecare, ce poate.

La venire, barca fusese împinsă de vîntul care-i umflase uşor pînzele, dar acum nu se mai simţea nici o adiere şi orgoliul lor de bărbaţi se deşteptă dintr-o dată, la gîndul că se vor măsura unul cu altul. De obicei, cînd se duceau la pescuit cu tatăl lor, băieţii se mulţumeau să vîslească fără ca vreunul să încerce să ia comanda. Pregătind undiţele, Roland supraveghea şi mersul ambarcaţiei, pe care o conducea doar cu un gest sau cu un cuvînt:

— Las-o mai domol, Jean, spunea.

Sau:

— Pierre, dă-i bătaie!

Ori:

— Hai, „unu”, hai, „doi”, mai cu tragere de inimă! Cel care era cu gîndul în altă parte începea să tragă

mai tare, cel care o luase razna se mai potolea şi vasul îşi recăpăta direcţia.

Astăzi însă voiau amîndoi să-şi arate puterea. Pierre avea braţe subţiri, păroase şi agile; cele ale lui Jean erau zdravene şi albe şi un ghem de muşchi îi juca sub pielea trandafirie.

La început, Pierre se dovedi a fi cel mai tare. Vîslea încruntat, strîngînd din dinţi, cu picioarele întinse mult înainte, făcînd ca, la fiecare sforţare, vîsla pe care îşi încleştase mîinile să se îndoaie; şi Perla se apropia de ţărm. Aşezat în partea din faţă a bărcii ca să lase liberă banca din spate pentru doamne, bătrînul Roland striga cît îl ţinea gura:

— Mai încet, „unu” — dă-i bătaie, „doi”!

„Unu” îşi înteţea eforturile înverşunate şi „doi” nu mai putea face faţă acestui vîslit dezordonat.

În sfîrşit, căpitanul porunci: „Opriţi!”. Cele două lo-peţi se ridicară deodată şi, la ordinul tatălui, Jean trase singur cîtva timp. Dar, din clipa aceea, deveni stăpîn pe situaţie; se încălzi, se însufleţi, în vreme ce Pierre, cu respiraţia tăiată, istovit de eforturile dinainte, încetinise şi gîfîia. Roland opri de patru ori la rînd pentru ca fiul cel mare să-şi revină şi ca să redreseze vasul în derivă. Atunci doctorul, palid şi asudat, umilit şi furios, mormăi:

— Nu ştiu ce e cu mine... am un spasm la inimă... O pornisem foarte bine şi acum mă simt sleit de puteri.

— Vrei să vîslesc numai eu? întrebă Jean.

— Nu, mulţumesc ..., o să-mi treacă ...

— Haide, Pierre, spuse mama nemulţumită, n-are rost să te îmbufnezi, nu mai eşti copil, ce Dumnezeu!

Pierre dădu din umeri şi începu din nou să vîslească.

Doamna Rosémilly părea să nu vadă, să nu audă şi să nu înţeleagă nimic din tot ce se petrecea. La fiecare

smucitură a bărcii; căpşorul ei blond se lăsa pe spate, cu o mişcare bruscă şi graţioasă, care făcea să-i fluture pe tîmple părul mătăsos.

— Ia te uită, strigă Roland, *Prinţul Albert* ne ajunge din urmă!

Şi toată lumea se uită într-acolo. Prelung şi teşit, încărcat de călători şi de umbrele deschise, vaporul de Southampton venea în mare viteza, cu cele două coşuri înclinate spre spate şi cu cele două apărători de roţi vopsite în galben şi rotunde ca nişte obraji. Roţile iuţi şi zgomotoase, care, lovind apa, o lăsau să cadă în spume, îi dădeau o înfăţişare zorită, te făceau să te gîndeşti la un vas de curse grăbit; iar partea din faţă a navei spinteca marea, ridicînd două talazuri subţiri şi străvezii, care alunecau de-a lungul pereţilor.

Cînd ajunse lîngă *Perla*, bătrînul Roland îşi ridică pălăria şi cele două femei fluturară batistele. Cîteva umbreluţe răspunseră salutului, legănîndu-se pe puntea pachebotului ce se îndepărta, lăsînd în urmă, pe faţa lucitoare şi liniştită a mării, doar nişte unduiri domoale.

Din toate colţurile zării răsăreau alte vapoare, scoţînd trîmbe de fum. Se îndreptau în grabă spre digul alb şi mic, care le înghiţea, unele după altele, ca un gîtlej larg deschis. Şi bărcile de pescuit, şi marile veliere cu catarge zvelte, alunecînd pe cer, tîrîte de remorchere invizibile, toate veneau, mai repede sau mai încet, înspre acest căpcăun nesătul. Din cînd în cînd, el părea îmbuibat şi arunca în largul mării o altă flotă de pacheboturi, bricuri, goelete, cutere, ale căror catarge fără număr semănau, din depărtare, cu nişte rămurişuri încîlcite. Vapoarele cu aburi goneau spre stînga sau spre dreapta, pe pîntecele neted al oceanului, în timp ce, părăsite de remorchere, corăbiile cu pînze rămîneau nemişcate, înfăşurîndu-se de sus pînă jos în pînza albă sau cafenie, ce devenea roşie în lumina amurgului.

Cu ochii pe jumătate închişi, doamna Roland şopti:

— Doamne, ce frumoasă e marea!

— Da, numai că face destul rău cîteodată, răspunse doamna Rosémilly, scoţînd un oftat lung, care, totuşi, n-avea nimic trist în el.

— Ia te uită! *Normandia* intră în radă! strigă Roland. Mamă, doamne, că mare mai e!

Pe urmă începu să le dea lămuriri despre ţărmul din faţa lor, din cealaltă parte a estuarului Senei: după spusele lui, gurile Senei măsurau douăzeci de kilometri. Le arătă Villerville, Trouville, Houlgate, Luc, Arromanches, rîul din Caen şi stîncile din Calvados, din cauza cărora navigaţia devine periculoasă pînă la Cherbourg. Apoi le vorbi pe larg despre bancurile de nisip ale Senei, care se deplasează la fiecare flux şi pun în încurcătură chiar şi vasele-pilot din Quilleboeuf, dacă nu parcurg zilnic canalul. Le atrase atenţia că portul Havre desparte Normandia de Jos de cea de Sus. In Normandia de Jos coasta netedă coboară, cu păşuni, livezi şi cîmpii, pînă la mare. Dimpotrivă, ţărmul Normandiei de Sus este drept, o splendidă faleză dantelată, înaltă şi plină de creste, care pînă la Dunkerque arată ca un zid alb, fără sfîrşit, şi ascunde, în fiecare golfuleţ, un port sau un sat: Etretat, Fecamp, Saint-Valery, Le Treport, Dieppe şi cîte altele.

Cufundate într-o dulce toropeală şi tulburate de priveliştea oceanului nesfîrşit, acoperit de vapoare care mişunau ca nişte jivine uriaşe în jurul vizuinii, cele două femei nu-l mai auzeau; priveau tăcute asfinţitul liniştitor şi măreţ, copleşite de întinderea imensă de apă şi aer. Doar Roland vorbea întruna; făcea parte dintre cei pe care nimic nu-i mişcă. Mai sensibile, femeile simt uneori, fără să înţeleagă de ce, că zgomotul unei roci de prisos este supărător ca o necuviinţă.

Potoliţi, Pierre şi Jean vîsleau alene; şi Perla se îndrepta către port, mică de tot pe lîngă navele impunătoare.

Cînd ajunse la chei, Papagris, care îi aştepta, întinse mîna doamnelor să le ajute să coboare; 'şi intrară în oraş.

O mare mulţime liniştită, lumea care se plimbă zilnic pe dig la ora fluxului, se întorcea spre casă.

Doamnele Roland şi Rosémilly păşeau înainte, urmate de cei trei bărbaţi. Urcînd pe strada Paris, se mai opreau din cînd în cînd în faţa unui magazin de mode sau de bijuterii, să admire o pălărie ori un giuvaer; după ce schimbau cîte o părere între ele, porneau mal departe.

În piaţa Bursei, Roland privi îndelung, aşa cum făcea zi de zi, bazinul plin de nave ale Comerţului şi, în continuarea lui, celelalte docuri, unde carcasele imense înşirate pe patru-cinci rînduri îşi alăturau pîntecele, aproape atingîndu-se. De-a lungul cheiului, pe o întindere de cîţiva kilometri, catargele fără număr, cu vergile, cu săgeţile, cu parîmele lor, preschimbau locul deschis din mijlocul oraşului într-o întinsă pădure moartă. Deasupra acestui codru desfrunzit se roteau pescăruşii, pîndind resturile aruncate în apă şi aşteptînd să se năpustească de sus, ca nişte pietre care se prăvălesc din înălţime; şi un mus, urcat în vîrful catargului ca să fixeze un scripete, părea un ştrengar cocoţat în pom după cuiburi.

— Vrei să iei masa cu noi, aşa, fără nici o pretenţie, numai ca să încheiem ziua împreună? o întrebă doamna Roland pe doamna Rosémilly.

— Da, sigur că da, cu plăcere; primesc şi eu, tot aşa, ca între prieteni. In seara asta mi s-ar părea trist să mă întorc singură acasă.

Pierre, care auzise discuţia şi pe care indiferenţa tinerei femei începea să-l irite, şopti: „Uite-o pe văduvă cum se-nfige!”

De vreo cîteva zile, numai aşa îi spunea, „văduva”. Cuvîntul în sine, nici bun, nici rău, îl supăra pe Jean prin felul cum era rostit, prin intonaţia care lui i se părea acră şi jignitoare.

Şi cei trei bărbaţi nu mai scoaseră nici un cuvînt pînă în pragul locuinţei. Era o clădire modestă de pe strada Belle-Normande, alcătuită dintr-un parter şi două caturi joase.

Servitoarea, Joséphine, o fetişcană de vreo nouăsprezece ani, slujnică ieftină de la ţară, care avea întipărită pe faţă expresia uluită, de animal speriat, a ţăranilor, veni să le deschidă; încuie uşa, urcă în urma stăpînilor pînă în salonul care se afla la primul etaj şi abia atunci le spuse:

— Dă vreo trei ori a venit un domn.

Bătrînul Roland, care striga şi înjura ori de cîte ori vorbea cu ea, ţipă:

— Cine dracu zici c-a venit?

Ea nu se speria niciodată de urletele lui, aşa încît continuă pe acelaşi ton:

— Un domn dă la notaru'.

— De la care notar?

— Păi dă la care decît dă la dom' Lecanu?

— Şi ce-a zis?

— C-o să vină el, domnu Lecanu, seara asta.

Domnu Lecanu era notar şi oarecum prieten cu bătrînul Roland, de ale cărui afaceri se ocupa. De vreme ce-şi anunţase vizita, trebuia să fie vorba de un lucru urgent şi important; şi cei patru Roland se priviră, tulburaţi de veste, ca toţi oamenii nu prea avuţi cărora amestecul neaşteptat al unui notar le trezeşte în minte o grămadă de idei neclare despre contracte, procese sau moşteniri, lucruri în acelaşi timp dorite şi temute. După cîteva clipe de tăcere, domnul Roland întrebă încet:

— Ce-o mai fi şi asta? Doamna Rosémilly începu să rîdă:

— Ei, hai, sînt sigură că-i vorba de-o moştenire. Eu aduc noroc.

Dar ei nu aşteptau moartea nimănui care le-ar fi putut lăsa ceva. Doamna Roland, care în privinţa rubedeniilor avea o foarte bună ţinere de minte, începu să-şi treacă în revistă toate neamurile, să caute înrudirile prin alianţă, din partea ei şi din partea bărbatului, să descopere veri de-a zecea spiţă. Fără să-şi fi scos măcar pălăria, tot întreba:

— Spune, tată (acasă, ea îi spunea bărbatului ei „tată” şi, cîteodată, faţă de străini, „domnul Roland”), spune, tată, nu-ţi aduci aminte pe cine-a luat Joseph Lebru a doua oară?

— Ba da, o tînără Dumenil, fata unui librar.

— Copii or fi avut?

— Te cred, cel puţin patru sau cinci.

— Atunci nu poate să fie vorba de el.

Tot căutînd, se însufleţise, se agăţa de speranţa unei mici averi, picată din cer. Dar Pierre care ţinea mult la ea şi, ştiind-o cam visătoare, se temea c-o s-o vadă dezamăgită sau amărîtă dacă vestea s-ar dovedi proastă, îi spuse ca s-o oprească:

— Nu te aprinde, mamă, povestea cu unchii din America s-a isprăvit. Mai degrabă aş zice că-i vreun plan de însurătoare pentru Jean.

Rămaseră cu toţii descumpăniţi, iar lui Jean nu-i prea conveni că fratele lui vorbise despre asta în faţa doamnei Rosémilly.

— De ce pentru mine şi nu pentru tine? Presupunerea ta nu stă în picioare. Tu eşti cel mai mare, aşa că, în primul rînd, s-ar fi gîndit la tine. Şi pe urmă, eu nu vreau să mă însor.

— Deci eşti îndrăgostit? rîse Pierre, batjocoritor.

— Ce, dacă spui că încă nu vrei să te-nsori, trebuie să fii îndrăgostit? răspunse, nemulţumit, celălalt.

— Cu „încă” ăsta ai rezolvat lucrurile. Aşadar, aştepţi.

— Să zicem că aştept, ca să fie pe-a ta.

Dar bătrînul Roland, care între timp ascultase şi chibzuise, găsi dintr-o dată cea mai potrivită explicaţie:

— Zău că sîntem proşti să ne tot batem atîta capul. Domnul Lecanu ne este prieten, ştie că Pierre îşi caută cabinet medical, iar Jean birou de avocat şi i-a făcut rost vreunuia dintre voi.

Părea aşa de simplu şi de posibil, încît toată lumea fu de acord.

— Am pus masa, spuse servitoarea.

Şi fiecare plecă spre camera lui, să se spele pe mîini. Zece minute mai tîrziu luau masa în mica sufragerie de la parter.

La început nu se vorbi nimic, dar, după cîteva minute,. Roland se miră iar de vizita notarului:

— La urma urmei, de ce n-o fi scris, de ce şi-o fi trimis de trei ori secretarul şi de ce acuma vine chiar el?'

Lui Pierre i se părea firesc.

— Îi trebuia, fără îndoială, un răspuns pe loc; şi poate că vrea să ne transmită şi nişte clauze confidenţiale, pe care nu i-ar conveni să le aştearnă pe hîrtie.

Continuau însă să fie, toţi patru, îngrijoraţi. Păreau chiar puţin enervaţi că printre ei se afla această străină care le stingherea discuţia şi-i împiedica să se hotărască în vreun fel.

Urcaseră iar în salon cînd fu anunţat notarul. Roland se repezi să-l întîmpine.

— Bine-ai venit, dragă maestre.

Îi zicea domnului Lecanu „maestre”, aşa cum li se zice-îndeobşte notarilor.

Doamna Rosémilly se ridică.

— Aş vrea să mă retrag, mă simt obosită.

Din politeţe făcură cîteva încercări s-o oprească, dar ea nu primi şi plecă fără ca vreunul dintre bărbaţi s-o conducă, aşa cum se întîmpla de obicei.

Doamna Roland se arătă plină de atenţie faţă de noul venit:

— O cafea?

— Mulţumesc, nu, abia m-am sculat de la masă.

— Atunci un ceai?

— Nu vă refuz, dar ceva mai tîrziu, să ne ocupăm mai întîi de afaceri.

După aceste cuvinte se lăsă o tăcere adîncă, în care se auzeau numai bătăile ritmice ale pendulei şi, la etajul de

dedesubt, zgomotul cratiţelor spălate de servitoare, prea proastă ca să asculte măcar la uşă.

Notarul continuă:

— Cînd eraţi la Paris, l-aţi cunoscut pe un anumit domn Maréchal, Leon Maréchal?

— Da, sigur că da! strigară într-un glas şi domnul, şi doamna Roland.

— Era unul dintre prietenii dumneavoastră?

Cel mai bun, domnule, cel mai bun, declară Roland. Dar un parizian înrăit, pentru nimic în lume n-ar renunţa la bulevardele lui. Era şef de birou la finanţe. De cînd am plecat din capitală, nu l-am mai văzut şi, după un timp, nici nu ne-am mai scris ... Ştiţi cum e cînd trăieşti departe unul de altul...

— Domnul Maréchal a murit, spuse cu gravitate notarul.

Şi bărbatul şi femeia avură aceeaşi scurtă tresărire, acelaşi gest, sincer sau convenţional, dar prompt, de surpriză şi de întristare, cu care de obicei sînt întîmpinate asemenea veşti.

— Un confrate de la Paris, urmă domnul Lecanu, mi-a adus la cunoştinţă principala dispoziţie testamentară a defunctului prin care îl instituie pe fiul dumneavoastră Jean, pe domnul Jean Roland, drept unicul său moştenitor.

Fură cu toţii atît de uimiţi, încît nu mai scoase nimeni nici un cuvînt. Doamna Roland, cea dintîi, îngăimă, înfrîngîndu-şi emoţia:

— Doamne, Dumnezeule ... bietul Leon ... bietul nostru prieten ... o Doamne, Dumnezeule, a murit!

Ochii i se umplură de lacrimi, acele lacrimi sfîşietoare şi limpezi care alunecă în tăcere pe obrajii femeilor şi par stropi de amărăciune porniţi din suflet.

Roland era mai degrabă plin de speranţe decît întristat. Nu îndrăznea totuşi să se informeze imediat care sînt clauzele testamentului şi suma lăsată; şi, ca să ajungă la ce-l interesa, întrebă:

— Şi din ce i s-a tras moartea bietului Maréchal?

Domnul Lecanu nu ştia nimic.

— Am aflat doar atît, spuse, că, decedînd fără moştenitori direcţi, îşi lasă întreaga avere, adică douăzeci de mii de franci rentă în obligaţii cu trei la sută, celui de-al doilea fiu al dumneavoastră, pe care l-a văzut născîndu-se, crescînd şi pe care îl consideră demn să-i fie moştenitor, în cazul în care domnul Jean nu acceptă, moştenirea va merge la copiii părăsiţi.

Roland nu-şi mai putu ascunde bucuria şi strigă:

— Ei, drăcie! Uite-un gînd pornit din inimă. Sînt sigur că dacă aş fi avut urmaşi, şi eu mi-aş fi adus aminte de-un asemenea prieten de ispravă.

Notarul zîmbi:

— Mi-a făcut mare plăcere să vă anunţ chiar eu, e un prilej de bucurie că le aduci oamenilor veşti bune.

Nu-i trecuse prin minte că vestea bună era moartea unui prieten, cel mai bun prieten al bătrînului Roland, iar acesta uitase şi el, dintr-o dată, legătura sufletească trîmbiţată sus şi tare cu cîteva clipe mai înainte.

Numai doamna Roland şi fiii ei continuau să arate întristaţi. Femeia tot mai lăcrima, ştergîndu-şi ochii cu batista pe care şi-o apăsa apoi pe buze ca să-şi înăbuşe suspinele.

— Era un om de treabă, cald şi apropiat, spuse doctorul, încet. De multe ori ne invita la masă, pe fratele meu şi pe mine.

Jean, ai cărui ochi larg deschişi străluceau, îşi mîngîia cu un gest familiar frumoasa barbă blondă, lăsîndu-şi mîna dreaptă să alunece de-a lungul ei pînă spre vîrf, de parcă ar fi vrut s-o lungească sau s-o subţieze. De vreo cîteva ori mişcă din buze, vrînd să spună şi el ceva, dar, oricît căută, nu găsi nimic altceva decît:

— Ţinea, într-adevăr, la mine, mă săruta de cîte ori mă duceam să-l văd.

Tatăl însă era cu gîndul la moştenire, la banii care parcă îl aşteptau, ascunşi după uşă, gata să intre în casă chiar mîine, la un simplu cuvînt de acceptare.

— Ar putea, cumva, să se ivească unele greutăţi?... Întrebă. Vreun proces?... Vreo contestaţie?

Domnul Lecanu părea liniştit în privinţa asta.

— Nu, confratele meu de la Paris îmi prezintă situaţia ca fiind foarte clară. Nu mai e nevoie decît de consimţămîntul domnului Jean.

— Atunci e perfect... Şi cu averea e totul în ordine?

— În perfectă ordine.

— Au fost îndeplinite toate formalităţile?

— Toate.

Dintr-o dată, fostul bijutier se ruşina de graba cu care se informa, se simţi cuprins de o jenă nelămurită, inconştientă şi trecătoare. De aceea adăugă:

— Înţelegeţi, desigur, că dacă vă întreb acum o fac doar ca să-mi scutesc băiatul de anumite neplăceri pe care el ar putea să nu le prevadă. Uneori mai există datorii, e o situaţie încurcată, mai ştiu eu ce? Şi te vîri într-un adevărat hăţiş din care nu mai ştii cum să ieşi. De fapt, nu sînt eu moştenitorul, dar, înainte de toate, mă gîndesc la ăsta micul.

Lui Jean i se spunea, în familie „ăsta micul”, cu toate că era mult mai înalt decît Pierre.

Pe neaşteptate, doamna Roland păru că se trezeşte din visarea în care se cufundase, că-şi aminteşte ceva îndepărtat, aproape uitat, ceva ce parcă auzise, dar de care nu mai era sigură. Îngăimă:

— Spuneaţi cumva că bietul nostru Maréchal şi-a lăsat averea micului meu Jean?

— Da, doamnă.

Atunci ea zise simplu, doar atît:

— Asta mă bucură foarte mult, e o dovadă că ne iubea, Roland se ridicase:

— Dragă maestre, aţi vrea ca fiul meu să semneze pe loc acceptarea?

— Nu... nu... domnule Roland. Mîine, la orele două, la biroul meu, dacă vă convine.

— Bineînţeles... sigur că da, sigur că da... Doamna Roland, care se sculase şi ea de pe scaun şi surîdea printre lacrimi, făcu cîţiva paşi spre notar, puse mîna pe spetează fotoliului şi, învăluindu-l într-o privire înduioşată, de mamă recunoscătoare, îl întrebă:

— Şi ceaşca aceea de ceai, domnule Lecanu?

— Acuma da, doamnă, cu mare plăcere.

Chemă servitoarea, care veni mai întîi cu nişte biscuiţi fără gust, un fel de pesmeţi englezeşti, închişi bine în cutii încăpătoare de tablă, ca cei destinaţi călătoriilor în jurul lumii, atît de tari, încît par anume făcuţi să fie ciuguliţi de păsări. Pe urmă aduse cîteva şerveţele împăturite, cenuşii la culoare, pentru că, după obiceiul familiilor strîmtorate, nu le spălau prea des. A treia oară se întoarse cu ceştile şi cu zaharniţa; apoi ieşi să pună apa la fiert.

Începură să aştepte.

Nici unul nu era în stare să rostească ceva; se gîndeau la prea multe, dar n-aveau nimic de spus. Numai doamna Roland încercă să mai lege o conversaţie banală. Povesti cum a fost la pescuit, lăudă Perla şi pe doamna Rosémilly.

— E fermecătoare... Într-adevăr fermecătoare..., repeta notarul.

Cu mîinile înfundate în buzunare, cu spinarea lipită de marmura şemineului, ca pe timp de iarnă cînd arde focul, şi tot mişcînd din buze de parcă ar fi fluierat, Roland nu-şi mai găsea locul de bucurie. Aşezaţi în două fotolii identice, de-o parte şi de alta a măsuţei rotunde din mijlocul salonului, cei doi fraţi stăteau picior peste picior, într-o atitudine asemănătoare, care le scotea şi mai mult în evidenţă expresia diferită a feţelor.

Apăru în sfîrşit şi ceaiul. Notarul luă ceaşca, puse zahăr şi o bău, după ce fărîmiţase înăuntru un pesmet, prea

tare ca să poată fi ronţăit; pe urmă se ridică, strînse mîna la toată lumea şi ieşi.

— Deci ne-am înţeles, repetă Roland, mîine la ora două, la dumneavoastră.

— Ne-am înţeles, mîine la două. Jean nu scosese nici un cuvînt.

După plecarea notarului se făcu iar tăcere, apoi bătrînul Roland se apropie de fiul său cu amîndouă mîinile întinse şi, bătîndu-l pe umeri, strigă:

— Măi, norocosule, nici măcar nu mă pupi?

Jean zîmbi atunci şi, luîndu-l în braţe, spuse:

— Uite, asta nu mi se părea neapărat necesar.

Dar bătrînul nu-şi mai încăpea în piele de bucurie. Umbla fără rost de colo-colo, cînta la pian pe mobile cu degetele lui butucănoase, se răsucea pe călcîie şi spunea întruna:

— Ce noroc, ce noroc! Asta zic şi eu noroc!

Deci voi eraţi foarte apropiaţi de Maréchal altădată? întrebă Pierre.

Toate serile şi le petrecea acasă la noi, zău aşa, răspunse tatăl. Nu ţii minte că venea să te ia de la liceu, în zilele cînd aveai liber, şi că de multe ori te ducea tot el înapoi, după-masă? Uite, chiar în dimineaţa cînd s-a născut Jean, el a fost cel care a alergat după doctor. Cînd mamei tale i s-a făcut rău, el tocmai lua masa cu noi. Am înţeles pe loc despre ce este vorba şi el a plecat în goană. De grăbit ce era mi-a luat şi pălăria. Îmi amintesc pentru că, mai tîrziu, am făcut mare haz de asta. Se prea poate să-şi fi adus aminte de amănuntul ăsta în clipa cînd a murit; şi, cum n-avea nici un moştenitor, ce şi-o fi zis: „la te uită, am dat şi eu o mînă de ajutor la naşterea micuţului, hai să-i las averea”.

Cufundată într-un fotoliu, doamna Roland părea pierdută în amintiri. Şopti, ca şi cînd ar fi gîndit cu voce tare:

— Da, era un prieten de nădejde, foarte devotat, foarte credincios, un om cum rar întîlneşti în zilele noastre.

Jean se ridicase.

— Mă duc să fac cîţiva paşi, zise.

Domnul Roland se miră şi vru să-l oprească, pentru că mai aveau de vorbit, trebuiau să pună lucrurile la cale să vadă ce hotărăsc. Dar tînărul se încăpăţînă, invocînd o întîlnire. Pînă să intre în posesia moştenirii mai aveau destul timp să se gîndească ce e de făcut. Şi plecă. Voia să fie singur, să chibzuiască. La rîndul lui, Pierre anunţă că ieşea să se plimbe şi, după cîteva minute, îşi urmă fratele.

Cum rămase între patru ochi cu nevastă-sa, Roland o luă în braţe, o sărută de mai multe ori pe obraji şi, răspunzînd unui reproş pe care ea i-l făcuse adesea, îi spuse:

— Vezi, draga mea, că nu mi-ar fi folosit la nimic dacă mai rămîneam la Paris să mă spetesc pentru copii în loo să vin aici şi să-mi văd de sănătate, pentru că averea ne cade din cer.

Ea luase un aer grav:

— Cade din cer pentru Jean, spuse, dar Pierre?

— Pierre! E doctor, o să cîştige bani... şi, pe urmă, Jean o să facă ceva pentru frate-său.

— Nu. Pierre n-are să primească. Şi-apoi, moştenirea e a lui Jean, numai a lui. În felul acesta, Pierre e foarte nedreptăţit.

Bietul om părea buimăcit:

— Atunci să-i lăsăm noi o parte mai mare prin testament.

— Nu. Nu-i drept nici aşa.

— Ei, drăcie! strigă el. Ce-oi mai fi vrînd de la mine? Nu vezi totdeauna decît ce e rău. Aşa îmi strici tu orice bucurie. Uite, mă duc să mă culc. Bună seara. Dar orice ai zice, ăsta se cheamă noroc, noroc cu carul.

Şi se îndepărtă, mulţumit totuşi şi fără nici un cuvînt de regret pentru prietenul care se arătase atît de darnic pe

patul de moarte. Doamna Roland se cufundă iar în visare, în faţa lămpii care fumega.

CAPITOLUL II

CÎND SE POMENI AFARĂ, Pierre o luă spre strada Paris, strada principală din Havre, forfotind de viaţă, plină de zgomot şi de lumini. Aerul răcoros dinspre mare îi mîngîia faţa şi el păşea încet, cu bastonul sub braţ, cu mîinile la spate. Nu se simţea bine, era greoi şi nemulţumit de parcă ar fi primit o veste proastă. N-avea de ce să fie trist şi nici n-ar fi fost în stare să spună de unde-i venea amorţeala pe care o simţea în suflet şi în trup. Îl durea ceva şi nu ştia ce; purta în el o mică suferinţă neştiută, ca un grăunte de mîhnire, una din acele dureri abia simţite care te supără, deşi nu le poţi localiza, te istovesc, te deprimă şi te exasperează.

Cînd ajunse în piaţa Teatrului, se simţi atras de cafeneaua Tortoni, cu lămpile ei aprinse; se îndreptă încet spre faţada luminată, dar, cînd să intre, îi trecu prin minte că acolo avea să întîlnească vechi cunoştinţe, oameni cu care va trebui să stea de vorbă; dintr-o dată i se făcu lehamite de toţi aceşti prieteni de pahar şi o luă înapoi pe strada care ducea spre port.

„Încotro să mă duc?” se întreba, tot căutînd un loc care să-i placă, care să se potrivească stării lui sufleteşti. Nu găsea însă nici unul, pentru că, deşi îl enerva să fie singur, n-avea chef să întîlnească pe nimeni.

Ajunsese pe chei şi, după ce mai şovăi un timp, o luă spre dig; alesese singurătatea. În capăt dădu peste o bancă şi se aşează, obosit de umblat şi sătul de plimbare, deşi nu apucase să se plimbe. „Ce-o fi cu mine în seara asta?” se tot întreba. Şi începu să-şi scormonească mintea, încercînd să-şi dea seama ce-l nemulţumise, aşa cum pui întrebări unui bolnav ca să afli de ce a făcut temperatură.

Era iute din fire şi raţional în acelaşi timp; la început se înflăcăra şi pe urmă cumpănea lucrurile, îşi judeca elanurile, dîndu-şi sau nu dreptate. Dar prima lui natură rămînea mai puternică şi omul instinctiv îl domina pe cel chibzuit.

Acum căuta să afle de unde-i venea enervarea. De ce simţea nevoia să se mişte deşi n-avea chef de nimic, de ce ar fi vrut să întîlnească pe cineva doar ca să-l contrazică, de unde dezgustul ăsta faţă de toţi oamenii pe care i-ar fi putut vedea şi faţă de orice i s-ar fi spus.

„Să fie oare moştenirea lui Jean?” se întrebă.

Da, la urma urmelor poate că asta era! Cînd notarul le anunţase vestea, simţise cum îi bate inima mai tare. Sigur că nu eşti totdeauna stăpîn pe tine, există emoţii contra cărora lupţi în zadar.

Se gîndi că simpla impresie a unui fapt poate să dezlănţuie înlăuntrul fiinţei noastre instinctive un amestec de gînduri, de senzaţii de durere sau bucurie cu totul contrare celor pe care raţiunea, inteligenţa noastră le doresc, le consideră bune şi sănătoase. Încercă să-şi imagineze ce simte un tînăr care şi-a iubit tatăl şi îi regretă moartea, dar ştie că marea avere moştenită îi va permite să se bucure de toate plăcerile pînă acum jinduite şi interzise de zgircenia părintelui.

Se ridică şi-şi continuă drumul spre capătul digului. Se simţea mai bine, era mulţumit că înţelesese, că se divulgase singur, că-l dăduse în vileag pe celălalt, fiinţa ascunsă care trăieşte în fiecare dintre noi.

„Am fost, aşadar, gelos pe Jean, se gîndi el. Josnic... Într-adevăr... Acum sînt sigur de asta, pentru că atunci, primul lucru la care m-am gîndit a fost c-o să se însoare cu doamna Rosémilly. Şi totuşi n-o iubesc pe gîsculiţa asta cuminte, făcută anume ca să te saturi, să te apuce lehamitea de bun simţ şi de înţelepciune. Va să zică, nu-i altceva decît gelozie gratuită, esenţa însăşi a geloziei, care este pentru că este! Trebuie să am grijă de-acum înainte.”

Ajunsese în faţa tabelului cu cotele apelor din port şi îşi aprinse un chibrit ca să citească lista vaselor semnalate în larg, care trebuiau să acosteze odată cu fluxul. Erau aşteptate vapoare din Brazilia, din La Plata, din Chile, din Japonia, două bricuri daneze, o goeletă norvegiană şi o navă turcească; cînd ajunse la ultima, Pierre se miră de parcă ar fi văzut scris „un vapor elveţian”. Şi, ca într-un soi de vis ciudat, întrezări o navă mare, plină de oameni cu şalvari şi turbane, care se căţărau pe parîme.

— Ce prostie, îşi zise, turcii sînt totuşi un popor care trăieşte pe malul mării.

După ce mai făcu cîţiva paşi, se opri să privească rada. In dreapta, deasupra cartierului Sainte-Adresse, cele două faruri electrice ale promontoriului din Heve, ca nişte monstruoşi ciclopi gemeni, îşi aruncau pînă departe, asupra mării, privirile pătrunzătoare. Pornite din focare învecinate, cele două raze paralele coborau, asemeni unor imense cozi de cometă, din vîrful ţărmului pînă în adîncul zării, pe o pantă dreaptă şi fără sfîrşit. Alte două lumini, aşezate pe diguri şi părînd a fi copiii acestor uriaşi, indicau intrarea în portul Havre; şi acolo, jos, de cealaltă parte a Senei, se mai vedeau încă multe, unele strălucind fără întrerupere, altele clipind, închizîndu-se şi deschizîndu-se ca nişte ochi, ochii galbeni, verzi şi roşii ai porturilor care pîndeau marea cufundată în bezna plină de corăbii, ochii vii ai pămîntului primitor, care, doar mişcîndu-şi automat şi egal pleoapele, păreau să spună:

„Sînt aici. Eu sînt Trouville, eu sînt Honfleur, eu sînt rîul din Pont-Audemer”. Şi deasupra tuturor, de la o asemenea înălţime, încît din depărtare putea fi luat drept un astru îndepărtat, farul aerian din Etouville lumina drumul către Rouen, printre bancurile de nisip de la gurile rîului.

Pe apa adîncă şi nemărginită, mai întunecată decît cerul, aveai impresia că vezi, ici şi colo, stelele. Mici, apropiate sau depărtate, albe, verzi sau roşii, tremurau uşor în ceaţa nopţii. Cele mai multe rămîneau neclintite, cîteva doar păreau că aleargă; erau farurile vaselor ancorate, care aşteptau următoarele maree, sau ale celor ce-şi căutau loc să acosteze.

În clipa aceea, chiar din spatele oraşului se ridică luna, semănînd cu un uriaş far vrăjit, aprins pe boltă anume ca să călăuzească flota nesfîrşită a adevăratelor stele.

„Şi cînd te gîndeşti că bieţii de noi ne facem sînge rău pentru toate fleacurile!” zise Pierre, aproape cu voce tare.

Dintr-o dată, chiar lîngă el, în şanţul negru şi lat dintre diguri alunecă o umbră ciudată şi mare. Aplecîndu-se peste parapetul de granit, zări o barcă de pescuit care se întorcea, fără zvon de glasuri, fără plescăit de lopeţi sau clipocit de apă, dusă domol de pînza înaltă şi întunecată pe care o împingea vîntul din larg. „Dac-ai trăi acolo, cine ştie, poate-ai fi mai liniştit!” se gîndi. După ce mai făcu cîţiva paşi, văzu un om aşezat pe marginea digului. Cine putea să fie? Un visător, un îndrăgostit, un înţelept, un om trist sau fericit? Din curiozitate, se apropie să vadă faţa acestui singuratic şi-şi recunoscu fratele.

— Ia te uită... tu eşti, Jean?

— Tu eşti, Pierre?... Ce cauţi pe-aici?

— Mă plimbam. Dar tu?

Jean începu să rîdă.

— Şi eu la fel, mă plimbam.

Şi Pierre se aşează lîngă fratele său.

— Ei, ce zici, e grozav de frumos, nu?

— Este.

După felul cum rostise cuvîntul, Pierre îşi dădu seama că Jean nu văzuse nimic.

— Cînd vin aici, continuă Pierre, mă apucă un dor nebun să plec, fie spre nord, fie spre sud, cu oricare din vapoarele astea. Gîndeşte-te puţin, luminiţele astea de jos se întorc din toate colţurile lumii, din ţările cu flori exotice şi cu fete frumoase, palide sau arămii, din ţările cu pasărea-muscă şi cu regi negri unde leii şi elefanţii trăiesc în libertate. Pentru noi, care nu mai credem nici în Frumoasa din Pădurea Adormită nici în Motanul încălţat, ţările astea au rămas singurele basme cu zîne. Ce grozav ar fi să poţi pleca într-acolo; dar vezi, pentru aşa ceva îţi trebuie bani, mulţi...

Se opri brusc şi-şi zise că fratele său avea bani acum şi că, vesel şi fericit, scăpat de orice grijă, eliberat de truda zilnică şi fără să mai fie legat de ceva, putea să se ducă oriunde ar avea chef, la blondele suedeze sau la brunele havaneze.

Dar, aşa cum i se întîmpla deseori, îi trecu fără voie prin minte unul dintre acele gînduri involuntare pe care nu le putea nici schimba, nici stăvili, pentru că păreau să-i vină din celălalt suflet al său, liber şi nestăpînit. „Aş, e prea nătărău, îşi spuse, o să se însoare cu văduva aia, doamna Rosémilly.” Se ridică.

— Te las să visezi la viitor, eu unul simt nevoia să mă mişc.

Îi strînse mîna lui Jean şi adăugă, cu o notă afectuoasă în glas:

— Ei, puştiule, iată-te un om bogat. Îmi pare bine că ne-am întîlnit aici numai noi doi ca să te felicit, să-ţi spun ce bine îmi pare şi cît de mult ţin la tine.

Jean, care avea o fire blîndă şi iubitoare, îngăimă, foarte mişcat:

— Îţi mulţumesc... dragul meu, îţi mulţumesc.

Şi Pierre se îndepărtă, mergînd agale, cu bastonul sub braţ şi cu mîinile la spate.

Cînd ajunse în oraş, nemulţumit că întîlnirea cu frate-său îi scurtase plimbarea şi-l lipsise de prezenţa dragă a mării, începu iar să se întrebe ce-avea să facă. „Mă duc să beau un pahar de lichior la moş Marowsko”, îi trecu prin gînd, şi o luă în sus, spre cartierul Ingouville.

Îl cunoscuse pe moş Marowsko într-unui din spitalele din Paris. Era un bătrîn polonez, refugiat politic după cît se spunea, care în ţara lui avusese multe de tras şi care venise în Franţa să-şi practice meseria de farmacist, după ce dăduse examenele din nou. Trecutul nu i-l ştia, de fapt, nimeni; în lumea medicală şi, mai tîrziu, printre vecini, circulaseră tot soiul de legende pe seama lui. Reputaţia de conspirator temut, de nihilist, de regicid, de patriot în stare de orice care doar printr-o minune scăpase de la moarte, stîrnise interesul lui Pierre, imaginaţia, spiritul lui de aventură. Tînărul Roland se împrietenise cu Marowsko, fără să fi aflat de altfel nimic despre trecutul lui. Datorită lui Pierre, polonezul se stabilise în Havre, contînd pe o clientelă frumoasă de care avea să-i facă rost proaspătul doctor. Pînă acum o dusese destul de greu cu modesta lui farmacie, vînzînd leacuri tîrgoveţilor şi muncitorilor din cartier. De multe ori Pierre se ducea să-l vadă după masa de seară, ca să mai stea un ceas-două de vorbă; îi plăcea chipul liniştit al bătrînului, conversaţia lui aleasă, cu tăceri lungi, care i se păreau profunde.

Deasupra raftului încărcat de sticluţe ardea un singur bec cu gaz; cele de la galantar nu fuseseră aprinse, din economie. Aşezat picior peste picior, pe un scaun în dosul tejghelei, un bătrîn chel, cu un nas mare <ca un cioc de pasăre, care, prelungindu-i fruntea pleşuvă, îi dădea un aer trist de papagal, dormea adînc cu bărbia sprijinită în piept.

Clopoţelul îl trezi; se ridică şi, recunoscîndu-l pe doctor, îi ieşi înainte cu braţele deschise. Redingota neagră,

tărcată de pete de acid şi de siropuri, mult prea largă pe trupul lui uscăţiv şi mărunt, semăna cu o sutană veche; omul vorbea cu un puternic accent polonez care făcea ca vocea lui subţiratică să sune peltic, să aibă ceva copilăresc, un sîsîit de ţînc care abia învaţă să vorbească.

Pierre se aşeză.

— Ce mai e nou, dragă doctore? îl întrebă Marowsko.

— Nimic. Încotro priveşti, mereu acelaşi lucru.

— Nu pari prea vesel în seara asta.

— De cîte ori m-ai văzut vesel?

— Hai, hai, nu trebuie să te laşi aşa. Vrei un pahar de lichior?

— Da, cu plăcere.

— Atunci am să-ţi ofer un produs nou. Uite, sînt două luni de cînd tot încerc să scot ceva din coacăze. Pînă acum nimănui nu i-a trecut prin cap să le folosească. Eu am izbutit şi am făcut un lichior bun... chiar foarte bun.

Se îndreptă încîntat spre dulap, îl deschise şi aduse o sticluţă.

Avea gesturi scurte, niciodată dusă pînă la capăt; nu făcea paşii mari, nu-şi întindea braţele ca lumea, n-avea nici o mişcare întreagă şi împlinită. Şi ideile lui erau la fel; le schiţa, le sugera, le făgăduia, dar nu le spunea, deschis, niciodată. Dealtfel, singurul lucru care părea să-l intereseze cu adevărat în viaţă era prepararea siropurilor. „Cu un sirop sau cu un lichior bun te îmbogăţeşti”, repeta el mereu.

Născocise tot soiul de băuturi dulci, fără să reuşească să lanseze vreuna. Pierre spunea că Marowsko îl făcea să se gîndească la Marat.

Bătrînul luă două păhărele din odăiţa aflată în dosul prăvăliei şi le aduse pe scîndura pe care de obicei prepara doctoriile. Cei doi bărbaţi cercetară cu atenţie culoarea lichidului, ridicîndu-l în lumină.

— Frumos rubiniu! declară Pierre.

— Nu-i aşa?

Marowsko, cu capul lui bătrîn de papagal, părea în culmea fericirii.

Doctorul sorbi o înghiţitură, o savura, chibzui un timp, sorbi din nou, stătu iar să se gîndească şi, la urmă, îşi dădu cu părerea.

— Foarte bun... foarte bun! Şi ce aromă deosebită! De data asta ai nimerit-o, dragă prietene!

Marowsko îi ceru sfatul cum să-şi boteze noul lichier; ar fi vrut să-i spună „esenţă de coacăze” sau, mai bine, „lichior superior de coacăze” sau „coacăzată”.

Lui Pierre nu-i plăcea nici un nume.

— „Rubiniu”, cum ai spus dumneata adineaori, e foarte bine.

Doctorul tot nu se arătă mulţumit, deşi pe ăsta chiar el îl găsise, şi-l sfătui să-i spună pur şi simplu „suc de coacăze”, ceea ce Marowsko găsi că sună perfect.

Se lăsă tăcere şi, un timp, rămaseră aşa amîndoi, aşezaţi pe scaune şi fără să mai scoată nici un cuvînt, sub lumina singurului bec cu gaz. In sfîrşit, aproape fără voie, Pierre spuse:

— Ştii, în seara asta s-a întîmplat ceva ciudat. Unul dintre prietenii tatii, care-a murit, i-a lăsat fratelui meu averea.

Farmacistul păru să nu înţeleagă imediat, dar, după ce se mai gîndi, spuse că nădăjduia ca doctorul să moştenească şi el jumătate. Cînd i se explică totul, păru surprins şi supărat; şi, ca să-şi arate nemulţumirea că-şi vede prietenul sacrificat, spuse de mai multe ori:

— Asta n-o să facă impresie bună.

Pierre, care iar începea să se enerveze, vru să ştie ce înţelegea Marowsko prin asta. De ce n-o să facă impresie bună? De ce faptul că fratele lui moştenea averea unui prieten al familiei putea să facă impresie proastă?

Dar farmacistul, prudent, nu-i mai dădu nici o lămurire.

— În asemenea situaţii se lasă la fel, la amîndoi fraţii; îţi spun eu că aşa n-o să facă impresie bună.

Doctorul plecă, scos din sărite; se întoarse acasă şi se culcă. După un timp îl auzi pe Jean umblînd prin camera de alături în vîrful picioarelor; pe urmă, Pierre bău două pahare cu apă şi adormi.

CAPITOLUL III

DOCTORUL SE DEŞTEPTĂ a doua zi hotărît să facă avere. Pînă acum îşi mai pusese lucrul ăsta în minte de vreo cîteva ori, fără să-l traducă în realitate. De fiecare dată cînd începuse alte studii, cînd se pregătise pentru o altă profesiune, nădejdea unei îmbogăţiri rapide îl îmbărbătase şi-şi dăduse toată silinţa pînă la primul obstacol, pînă la primul eşec, cînd o apucase îndată pe alt drum.

Îşi făcea socoteli, vîrît în pat, între cearşafurile calde. Cîţi medici nu ajunseseră milionari în scurt timp! Era de-ajuns să ai un dram de îndemînare. Ca student putuse să-şi dea seama cît valorau şi cei mai renumiţi profesori; erau toţi, după părerea lui, nişte neghiobi şi, fără îndoială, el era mai priceput ca ei. Dacă, într-un fel sau altul, ar reuşi să-şi atragă clientela bogată şi elegantă din Havre, ar putea să cîştige cu uşurinţă o sută de mii de franci pe an. Îşi calculă cu exactitate veniturile sigure. Dimineaţa o să se ducă acasă la bolnavi. Socotind că ar vizita cam zece pacienţi pe zi, a cîte douăzeci de franci fiecare, şi se putea aştepta, desigur, la mai mult, ar cîştiga şaptezeci şi două de mii de franci pe an, mai mult, chiar şaptezeci şi cinci de mii, căci în realitate numărul bolnavilor e mai mare. După-amiaza o să dea consultaţii în cabinet, în medie altor zece bolnavi, fiecare a cîte zece franci, deci

treizeci şi şase de mii de franci. Iată deci o sută de mii de franci, cifră rotundă. Suma totală are să' fie poate puţin mai mică din cauza prietenilor şi a clienţilor vechi la care o să meargă pentru zece franci şi pe care o să-i primească doar cu cinci, dar poate s-o compenseze prin consulturile cu ceilalţi medici şi prin celelalte cîştiguri curente.

Cu o publicitate bine făcută, cu notiţe strecurate în *Figaro* prin care să se arate că întregul corp ştiinţific parizian se interesează de tratamentele surprinzătoare ale tînărului şi modestului medic din Havre şi îl urmăreşte cu atenţie, nu era mare lucru să ajungă la o asemenea situaţie. Şi are să fie mai bogat decît Jean, mai bogat şi mai celebru, şi mulţumit, întrucît n-o să-şi datoreze averea decît lui însuşi, nimănui altcuiva; şi-are să se arate mărinimos faţă de bătrînii săi părinţi, care au să fie, pe drept cuvînt, mîndri de faima lui. N-o să se însoare, pentru că n-ar avea nici un rost să-şi lege viaţa de o singură femeie care să-l stingherească, dar o să-şi găsească iubite printre cele mai drăguţe cliente.

Se simţea atît de sigur de succes, încît sări sprinten din pat, de parcă s-ar fi temut să nu-i scape din mînă, şi începu să se îmbrace ca să se ducă să-şi caute prin oraş un apartament potrivit.

Tot colindînd pe străzi, se gîndea cît de neînsemnate pot fi motivele care ne determină faptele. Încă de-acum trei săptămîni ar fi putut, ba chiar ar fi trebuit să ia hotărîrea asta, care se trezise în el dintr-o dată, din cauza moştenirii fratelui său.

Se oprea numai în faţa uşilor de care atîrna cîte un anunţ de închiriere, fie pentru un apartament frumos, fie pentru unul de lux, spaţios şi confortabil; informaţiile simple, fără calificative, îl umpleau, de fiecare dată, de dispreţ. Pe cele dintîi le vizită, dîndu-şi mare importanţă; măsură înălţimea camerelor, desenă într-un carneţel planul locuinţei, trecerile şi intrările, le spuse pro-

prietarilor că el este medic şi primeşte lume multă. Scara trebuia să fie, şi ea, mare şi bine întreţinută; dealtfel, el nu avea de gînd să urce mai sus de primul etaj.

Se întoarse la masă cu un sfert de oră întîrziere, după ce-şi notase şapte-opt adrese şi mîzgălise sute de informaţii. Auzi încă din vestibul zgomotul de farfurii. Aşadar, mîncau fără el. De ce oare? Cei de-acasă nu erau niciodată chiar atît de punctuali. Se simţi jignit, fiindcă era cam susceptibil de felul lui.

— Hai, Pierre, grăbeşte-te, ce naiba! îi zise Roland, de cum intră. Ştii că la două trebuie să fim la notar. Azi n-avem timp de pierdut.

Fără să răspundă, doctorul îşi sărută mama şi dădu mîna cu tatăl şi cu fratele său. Se aşeză şi-şi luă, de pe platoul pus în mijlocul mesei, cotletul păstrat pentru el. Era uscat şi rece, probabil cel mai prost. Se gîndi că ar fi putut să-l ţină la cuptor pînă la venirea lui, n-ar fi trebuit să-şi piardă capul într-atît încît să uite cu totul că mai există şi el, cel mai mare dintre cei doi fii. Dar ei reluară discuţia de unde o lăsaseră cînd intrase el în sufragerie:

— Uite ce-aş face eu acum. Îi spunea doamna Roland lui Jean. M-aş instala într-o casă elegantă, în aşa fel încît să vadă lumea cine sînt, aş face vizite, aş călări şi mi-aş alege doar cîteva cazuri interesante, ca să se ştie cu cine au de-a face la Palatul de Justiţie. Aş căuta să fiu un avocat amator, foarte căutat. Slavă Domnului, din clipa asta eşti la adăpost de orice griji şi, dacă te apuci de avocatură, o faci numai ca să nu se zică că ai învăţat degeaba, şi pentru că un bărbat trebuie, totuşi, să aibă o ocupaţie.

Bătrînul Roland, care curăţa o pară, strigă:

— Nici gînd! Să fiu în locul tău, mi-aş cumpăra o ambarcaţie frumoasă, un cuter în genul bărcilor noastre, şi aş ajunge cu ea pînă în Senegal.

Pierre, la rîndul lui, îşi dădu şi el cu părerea. În fond, nu averea e cea care conferă valoare intelectuală sau morală

unui om. Pe cei mediocri îi dă la fund, în timp ce, dimpotrivă, în mîinile celor puternici devine o pîrghie care îi ridică. Rar găseşti oameni din ultima categorie. Dacă Jean e într-adevăr un om deosebit, poate s-o dovedească acum, cînd,a scăpat de orice nevoi. Numai că va trebui să muncească de o sută de ori mai mult decît ar fi făcut-o în alte împrejurări. Nu mai e vorba să pledeze pentru sau contra văduvei sau a orfanului şi să încaseze atîţia bani pentru un proces cîştigat sau pierdut, ci să ajungă un jurisconsult strălucit, o adevărată lumină a avocaturii.

— Eu, unul, dacă aş avea bani, aş face disecţii, spuse el, în concluzie.

Bătrînul Roland ridică din umeri.

— Vorbe în vînt! în viaţă, cel mai înţelept lucru din lume e s-o duci bine fără să te complici în vreun fel. Doar sîntem oameni, nu vite de povară. Dacă te-ai născut sărac, eşti silit să munceşti, că n-ai încotro, dar cînd ai avere, ce dracu! Trebuie să fii neghiob ca să-ţi macini sănătatea.

— Avem păreri total diferite despre viaţă, îi răspunse cu aroganţă Pierre. Singurele lucruri demne de respect pe lume, după opinia mea, sînt inteligenţa şi ştiinţa; tot restul nu face doi bani..

Doamna Roland se străduia mereu să potolească cioc-nirile dintre tată şi fiu; aşa că schimbă vorba şi povesti despre un omor petrecut în Bolbec-Nointot, cu o săptămînă înainte. Toată atenţia fu acaparată imediat de amănuntele şi împrejurările asasinatului, de faptele îngrozitoare, de fascinaţia misterioasă şi atracţia pe care mai întotdeauna o crimă, chiar vulgarii, ruşinoasă sau respingătoare, o exercită asupra curiozităţii omeneşti.

Numai bătrînul Roland repeta, scoţîndu-şi din cînd in cînd ceasul:

— Haideţi, trebuie s-o luăm din loc.

— Nu-i nici măcar ora unu, rîse Pierre batjocoritor. Zău că nu era cazul să mă faceţi să mănînc cotletul ăsta sleit.

— Vii şi tu la notar? îl întrebă maică-sa.

— Nu, ce să fac eu acolo? Prezenţa mea n-ar avea nici un rost.

Jean continua să tacă, de parcă n-ar fi fost vorba de el. Cînd se discutase despre crima din Bolbec, îşi exprimase cîteva păreri, în calitate de om al legii, şi făcuse unele consideraţii privitoare la crimă şi criminali. Acum nu mai scotea nici o vorbă, dar limpezimea privirii, roşeaţa vie din obraji, pînă şi strălucirea bărbii, păreau să arate cît de fericit era.

Rămas iar singur după plecarea familiei, Pierre o porni din nou prin oraş după un apartament de închiriat. Două-trei ore urcă şi coborî scările pînă cînd, în sfîrşit, descoperi ceva frumos pe bulevardul François I: un mezanin cu două intrări pe străzi diferite, cu două saloane, o galerie cu geamuri unde bolnavii, aşteptîndu-şi rîndul, ar fi putut să se plimbe printre flori şi o sufragerie rotundă, elegantă, cu vedere spre mare. Era gata s-o închirieze, dar cînd i se spuse preţul de trei mii de franci, fu silit să dea înapoi; primul trimestru trebuia plătit dinainte şi el n-avea nici un ban. Micul venit agonisit de tatăl său de-abia se ridica la vreo opt sute de franci rentă şi Pierre avea mustrări de conştiinţă că-şi pusese părinţii în încurcătură, şovăind atîta pînă să-şi aleagă o carieră, lăsîndu-şi întruna studiile baltă ca să tot înceapă altele, de la capăt.

Aşa că plecă, promiţînd să aducă răspunsul în două zile. Îi trecuse prin minte să ceară de la fratele său banii pentru primul trimestru, sau chiar pentru o jumătate de an, îndată ce acesta va intra în posesia moştenirii. „O să fie numai un împrumut pe cîteva luni”, se gîndi. „Poate am să-i înapoiez banii chiar înainte de sfîrşitul anului. Nici nu-i mare lucru şi de altfel ol o să fie bucuros să facă asta pentru mine.”

Cum nu era încă nici ora patru şi cum n-avea nimic, chiar nimic de făcut, se duse să se aşeze pe o bancă în

Grădina publică; şi rămase acolo mult timp, fără să se gîndească la ceva, cu ochii în pămînt, doborît de o oboseală care se transforma în deznădejde.

Şi totuşi, aşa i se scursese timpul de cînd se întorsese acasă, fără să sufere aşa de tare că viaţa îi era atît de goală şi că nu făcea nici o treabă. Cum îşi petrecuse zilele, de dimineaţă pînă seara tîrziu? Colindase pe dig, la orele fluxului, hoinărise pe străzi, prin cafenele, pierduse timpul în farmacia lui Marowsko, peste tot. Şi uite aşa, dintr-o dată viaţa de pînă acum îi devenise de nesuportat, o ura. Dacă ar fi avut bani ar fi luat o trăsură şi ar fi făcut o plimbare lungă în satele dimprejur, pe drumurile de ţară umbrite de fagi şi ulmi; nu putea să-şi îngăduie însă asemenea fantezii, trebuia să-şi drămuiască banii pînă şi pentru o halbă de bere, pînă şi pentru un timbru de scrisoare. Se gîndi cît de greu e la vîrsta asta, la treizeci de ani trecuţi, să fii silit să-i ceri, din cînd în cînd, roşind, Un ban de buzunar mamei; şi, rîcîind pămîntul cu vîrful bastonului, şopti:

— Dac-aş avea nişte bani, Dumnezeule!

Îşi aminti iar de moştenirea lui Jean şi gîndul îl Împunse, ca o înţepătură de viespe; dar îl izgoni, nerăbdător, nevrînd să se lase tîrît pe panta invidiei.

În jur, cîţiva copii se jucau în praful drumului; aveau plete blonde şi lungi. Cu un aer foarte serios, cu o atenţie încordată, construiau movilite de pămînt pe care le dărîmau pe urmă cu o lovitură de picior.

Pierre era într-una din acele zile mohorîte cînd îţi examinezi toate ungherele sufletului, cînd îi scotoceşti toate cutele. „Tot ce facem noi seamănă cu joaca acestor puşti”, se gîndi. Se întrebă dacă nu cumva cel mai înţelept lucru în viaţă ar fi să aduci pe lume două-trei asemenea fiinţe inutile şi să le priveşti cum cresc, cu îngăduinţă şi curiozitate. Şi gîndul căsătoriei îl ispiti în treacăt. Dacă nu eşti singur, nu ţi se mai pare că eşti chiar atît de lăsat la voia întîmplării. Cel puţin, în orele de nelinişte şi

nesiguranţă, simţi pe cineva respirînd alături de tine; e şi asta ceva, atunci cînd suferi, să poţi spune „tu” unei femei.

Începu să se gîndească la femei. Nu prea avea experienţă; în Cartierul Latin avusese doar legături trecătoare, întrerupte atunci cînd îşi cheltuia toţi banii pe luna respectivă şi reînnodate sau înlocuite în luna următoare. Trebuiau totuşi să mai fie şi altfel de făpturi, blînde, duioase, bune. Cine dacă nu mama făcuse din casa părintească un cămin plăcut, care-şi avea un rost al lui? Ar fi dat oricît să cunoască o femeie, o femeie adevărată.

Se ridică brusc, hotărît să facă o vizită doamnei Rosémilly; se aşează însă repede pe loc. Nu, femeia asta îi displăcea! Poate din cauză că avea prea mult bun-simţ, un bun-simţ mărginit şi comun; şi, pe urmă, părea să aibă o slăbiciune pentru Jean. Nu îndrăznea să-şi mărturisească nici sieşi, dar acestei preferinţe i se datora, în mare măsură, părerea proastă pe care-o avea despre inteligenţa văduvei; ţinea, fără îndoială, la fratele lui, dar nu se putea împiedica să nu-l socotească un om cu totul obişnuit şi să i se creadă superior.

Nu avea totuşi de gînd să-l prindă iar noaptea în parc şi se tot întreba: „Ce-am să fac?”, la fel de neliniştit ca şi în ajun.

Simţea nevoia să stîrnească duioşie şi milă în sufletul cuiva, ar fi vrut să existe cineva care să-l ia în braţe şi să-l consoleze. Pentru ce să-l consoleze? N-ar fi ştiut s-o spună, dar se găsea într-o clipă de oboseală şi slăbiciune, cînd prezenţa unei femei, o mîngîiere, o atingere a mîinii, un foşnet de rochie, privirea galeşă a unor ochi albaştri sau negri sînt un adevărat balsam pentru suflet.

Îşi aduse aminte de o slujnică tînără dintr-o berărie, pe care o dusese într-o seară acasă şi o mai văzuse din cînd în cînd. Aşa că se ridică iar ca să meargă să bea o halbă cu fata aia. Ce-avea să-i spună? Şi ea, ce putea să-i răspundă? Fără îndoială, nimic. Dar nu conta, avea să-i

ţină mîna în mîna ei, s-ar părea că era pe placul fetei; de ce nu se întîlniseră oare mai des?

O găsi moţăind pe un scaun, în braseria aproape pustie. Trei clienţi îşi fumau pipele, cu coatele rezemate pe mesele de stejar, casieriţa citea un roman, iar patronul, numai în cămaşă, dormea de-a binelea pe o banchetă. De cum îl zări, fata se sculă repede şi veni spre el:

— Bună ziua, ce mai faceţi?

— Nu chiar aşa rău, dar dumneata?

— Eu o duc bine. Sînteţi cam scump la vedere.

— Da, nu prea am timp liber. Ştii că sînt doctor.

— Serios? De ce nu mi-aţi spus? Dacă ştiam, săptămîna trecută, cînd am fost bolnavă, aş fi venit să vedeţi ce am. Beţi ceva?

— halbă. Dar dumneata?

— Şi eu la fel, dacă mi-o plăteşti.

Începu să-l tutuiască, de parcă faptul că-i plătea consumaţia i-ar fi dat acest drept.

Se aşezară amîndoi de-o parte şi de alta a mesei şi începură să stea de vorbă. Ea îl apuca de mînă din cînd în cînd, cu familiaritatea fetelor de teapa ei, şi-i spunea, privindu-l ademenitor:

— De ce nu vii mai des? îmi placi foarte mult, drăguţule.

Dar lui i se şi făcuse lehamite, vedea în ea femeia de rînd, proastă şi grosolană. Femeile, îşi spunea, trebuie să ne apară în vis sau într-o aureolă de eleganţă care să le poetizeze vulgaritatea.

— E fratele tău blondul ăla frumos, cu barbă mare, cu care ai trecut ieri dimineaţă? îl întrebă ea.

— Da.

— Frumos băiat!

— Găseşti?

— Da, sigur că da,1 şi pe urmă, pare un băiat de viaţă. Ce nevoie ciudată îl împinse, aşa, din senin, să se apuce să-i povestească acestei slujnicuţe dintr-o cîrciumă

despre moştenirea lui Jean? De ce tocmai acum îi veni pe buze gîndul ăsta pe care îl gonea, ori de cîte ori rămînea singur, temîndu-se c-o să-i tulbure sufletul, şi de ce i-l spuse de parcă ar fi avut nevoie să-şi verse iar, în faţa cuiva, amărăciunea?

— Mare noroc are fratele meu, a primit o moştenire care-i aduce douăzeci de mii de franci venit pe an, zise, stînd picior peste picior.

Ea îşi căscă ochii albaştri şi lacomi:

— Zău? zise. Şi cine i-a lăsat, bunică-sa ori vreo mătuşă?

— Nu, un prieten bun al părinţilor mei.

— Cum, un prieten? Nu se poate! Şi ţie nu ţi-a lăsat nimic?

— Nu, eu îl cunoşteam prea puţin.

Ea chibzui un timp, pe urmă, cu un zîmbet ciudat:

— Mare noroc, zise, pe capul lui frate-tu să aibă aşa prieteni! Nu mă mir că nu prea îţi seamănă.

Fără să ştie clar de ce, lui îi veni s-o pălmuiască şi o întrebă, printre dinţi:

— Ce vrei să spui cu asta?

Ea făcu pe proasta şi zise cu un aer nevinovat:

— Nimic. Doar că are mai mult noroc ca tine. El aruncă banii pe masă şi ieşi imediat.

Îşi tot repeta fraza ei: „Nu mă mir că nu prea îţi seamănă”. La ce s-o fi gîndit, ce-o fi înţeles prin vorbele astea? Era limpede că ele ascundeau ceva, o bănuială urîtă, un gînd josnic. Fata aia trebuie să fi crezut că Jean e fiul lui Maréchal.

Gîndul unei asemenea suspiciuni aruncate asupra mamei sale îl tulbură într-atît încît se opri şi căută un loc să stea jos. Chiar în faţa lui era o cafenea. Intră înăuntru, se aşeză pe un scaun şi, cum veni chelnerul, comandă: „O halbă”.

Îi bătea inima tare şi tremura uşor, scuturat ca de frig. Şi dintr-o dată îşi aduse aminte ce-i spusese, în ajun,

Marowsko: „Asta n-o să facă impresie bună”. Să fi avut acelaşi gînd, aceeaşi bănuială ca tîrfa asta? i Aplecat deasupra halbei de bere, se uita la spuma albă care se umfla, foşnind uşor, şi pe urmă se lăsa în jos. „S-ar putea oare să-i treacă prin minte cuiva un asemenea lucru?” se întreba.

Unul după altul îi apăreau acum, cu totul limpezi, vădite, exasperante, motivele care ar face să se ivească în mintea oamenilor groaznica bănuială. Că un burlac îmbătrînit fără moştenitori îşi lasă averea celor doi copii ai unui prieten pare un fapt simplu şi obişnuit, dar, categoric, toată lumea o să se mire, o să şuşotească şi, mai tîrziu, o să zîmbească într-un anumit fel, cu subînţeles, dacă are s-o lase întreagă doar unuia singur. Cum de nu prevăzuse Maréchal acest lucru, cum de nu-şi dăduse seama tatăl lui, iar mama, cum de nu-l intuise măcar ea? Nu, ei se bucuraseră prea mult de banii căzuţi din cer ca să le mai vină un asemenea gînd. Şi cum ar fi putut ei, oameni cinstiţi, să bănuiască o ticăloşie ca asta?

Dar lumea din jurul lor, toţi cei care-i cunoşteau, furnizorii, vecinii, negustorii n-aveau să se bucure şi să se înveselească tot repetîndu-şi faptul acesta groaznic, n-aveau să rîdă de tatăl lui şi să-i dispreţuiască mama? Şi ceea ce observase şi slujnica de la cafenea, că Jean era blond şi el brun, că nu semănau deloc între ei nici la înfăţişare, nici la mers, nici la statură, nici la inteligenţă, o să le sară acum tuturor în ochi. Cînd o să se vorbească despre unul dintre băieţii lui Roland, oamenii au să se întrebe: „Care dintre ei, fiul lui bun sau celălalt?”

Se ridică, hotărît să-şi prevină fratele, să-l pună în gardă împotriva primejdiei care ameninţa onoarea mamei lor. Ce-o să facă Jean? Desigur, cel mai simplu ar fi să refuze moştenirea, care ar merge atunci la săraci. Prietenilor şi cunoştinţelor care şi aflaseră deja despre ea le-ar putea spune că testamentul cuprindea condiţii şi clauze de neacceptat, ce ar fi făcut din Jean nu un

moştenitor adevărat, ci doar un fel de păstrător al averii. Mergînd spre casă, se gîndea că e absolută nevoie să discute între patru ochi cu fratele lui, ca să nu abordeze un asemenea subiect în faţa părinţilor.

În prag auzi voci şi rîsete zgomotoase dinspre salon şi, cînd intră, îi recunoscu pe căpitanul Beausire şi pe doamna Rosémilly, pe care Roland îi adusese şi-i oprise la masă ca să sărbătorească împreună vestea cea bună.

Se serviră, pentru început, vermut şi absint, şi erau cu toţii bine dispuşi. Căpitanul Beausire, un omuleţ rotofei, rotunjit parcă de atîtea călătorii pe mare, şi ale cărui idei păreau să se fi rotunjit şi ele, asemeni pietrelor de pe ţărm, tocite de valuri, striga, rîzînd zgomotos şi din toată inima, că viaţa e un lucru minunat şi că nu trebuie să scapi nici un prilej ca să te bucuri de ea. El ciocnea cu Roland, în timp ce Jean oferea doamnelor alte pahare pline. Pentru că doamna Rosémilly refuza să mai bea, căpitanul Beausire, care-l cunoscuse pe răposatul ei soţ, strigă:

— Haideţi, doamnă, haideţi, „bis repetiţia placent”, cum se zice în popor, adică „două vermuturi nu strică niciodată”. Vedeţi dumneavoastră, eu, de cînd nu mai navighez, iau întotdeauna înainte de masă o duşcă-două şi mă simt ca pe valuri. După cafea, mai înghit o porţie de tangaj şi asta mă face să am, toată seara, o mare agitată împrejur. Niciodată însă nu ajung pînă la furtună, mi-e frică de stricăciuni.

Roşu încă de pe acum la faţă şi cu privirea tulbure de absint, Roland, căruia vorbele fostului căpitan de cursă lungă îi măguleau mania pentru navigaţie, rîdea în hohote. De atîta stat, făcuse o burtă mare şi lăsată, cum au negustorii; nu mai avea nici gît, nici piept, nici şale, nimic, căci burdihanul înghiţise toate mădularele îndesate pe scaun.

Exact opusul lui, Beausire, deşi scund şi gras, era îndesat ca un burduf şi tare ca piatra.

Doamna Roland nu-şi golise nici primul pahar şi, cu ochii strălucitori, îmbujorată de fericire, se uita lung la Jean. El de-abia acum era cuprins de un val de bucurie. Semnase, afacerea era încheiată, avea o rentă de douăzeci de mii de franci. În felul cum rîdea şi cum îi privea pe cei din jur, în glasul mai răsunător şi în gesturile mai hotărîte, în siguranţa lui mult mai mare, se făcea simţită îndrăzneala pe care ţi-o dau banii.

Cînd fură poftiţi la masă, bătrînul Roland se îndreptă spre doamna Rosémilly să-i ofere braţul, dar nevastă-sa strigă:

— Nu, tată, nu, astăzi totul i se cuvine numai lui Jean!

Masa, neobişnuit de îmbelşugată, strălucea; în dreptul farfuriei lui Jean, aşezat pe locul unde de obicei stătea tatăl, se înălţa, ca un turn împodobit, un buchet imens, cu panglici de mătase, un adevărat buchet de zile mari, străjuit de patru fructiere: într-una se ridica o piramidă de piersici superbe, într-a doua un tort monumental, o catedrală de pişcoturi, înecată în frişca şi garnisită cu o glazură de zahăr, într-a treia felii de ananas plutind într-un sirop limpede, iar într-a patra, lux nemaipomenit, struguri negri, aduşi din ţările calde.

— Ei, comedie! zise Pierre, aşezîndu-se, sărbătorim înscăunarea lui Jean cel bogat.

După supă, s-a servit vin de Madera; începuseră să vorbească toţi în acelaşi timp. Beausire povestea despre o masă la care luase parte în Santo Domingo, la un general negru. În timp ce-l asculta, Roland încerca să strecoare printre frazele lui povestea unui alt ospăţ de pomină, dat de unul dintre prietenii lui la Meudon, după care toţi musafirii zăcuseră bolnavi două săptămîni. Doamna Rosémilly plănuia, împreună cu Jean şi cu doamna Roland, o excursie şi un prînz la Saint-Jouin; erau siguri de pe-acuma c-are să iasă foarte bine şi c-au să petreacă de minune; iar lui Pierre îi părea rău că nu mîncase singur,

într-un birt de pe malul mării, ca să scape de toată hărmălaia asta, de veselia şi de rîsetele care îl enervau.

Se tot gîndea cum să facă să-i mărturisească lui Jean temerile lui şi să-l convingă să renunţe la moştenire; şi asta tocmai acum, cînd fratele lui o acceptase şi începuse să se îmbete de fericire. Fără îndoială că n-o să-i vină uşor; dar n-avea încotro, era în joc reputaţia mamei.

La masă fu adus un peşte uriaş, care-l făcu pe Roland să dea drumul iar poveştilor lui pescăreşti. Beausire istorisi şi el cîteva, mai neobişnuite, petrecute în Gabon, în Madagascar, la Sainte-Marie şi mai ales pe ţărmurile Chinei şi ale Japoniei, unde peştii seamănă în chip ciudat cu locuitorii. Le descrise mutrele, ochii mari, aurii, burţile albastre sau roşii, aripioarele ciudate, ca nişte evantaie, cozile în formă de semilună, le imită atît de hazliu înfăţişarea, încît toţi rîseră cu lacrimi ascultîndu-l.

Numai Pierre se arătă neîncrezător: „Pe bună dreptate se zice că normanzii sînt gasconii Nordului”, şopti. După peşte se aduse volovan, apoi pui fripţi, salată, fasole verde şi pateu de ciocîrlii de Pithiviers. Servitoarea doamnei Rosémilly dădea o mînă de ajutor la servit şi veselia creştea odată cu numărul paharelor de vin. Cînd sări dopul primei sticle de şampanie, bătrînul Roland, foarte bine dispus, imită zgomotul, apoi zise în gura mare:

— Îmi place mai mult s-aud aşa ceva, decît o pocnitură de pistol.

Din ce în ce mai prost dispus, Pierre răspunse, bat-jocoritor:

— Numai că pentru tine poate să fie mai periculos. Roland, care se pregătea să bea, puse la loc pe masă paharul plin şi întrebă:

— Şi de ce, mă rog?

Se plîngea de multă vreme de sănătate, spunea că are o senzaţie de greutate, ameţeli, stări proaste fără motiv.

— Pentru că, îi răspunse doctorul, glontele pistolului poate să mai treacă pe lîngă tine, dar vinul îţi intră sigur în stomac.

— Şi ce-i cu asta?

— Şi îţi arde stomacul, îţi dă sistemul nervos peste cap, îţi îngreunează circulaţia şi pregăteşte apoplexia care-i ameninţă pe toţi oamenii de constituţia ta.

Beţia fostului bijutier se risipi ca fumul; se uită la Pierre fix şi neliniştit, încercînd să-şi dea seama dacă nu cumva rîde de el.

— Afurisiţii ăştia de doctori, strigă Beausire, dacă te-ai lua după ei, cu ce te-ai mai alege? Nu tu mîncare, nu tu băutură, nu tu dragoste, nu tu nimic... Ei, bine! aflaţi că eu am făcut de toate, oriunde, în toate colţurile lumii, şi cît m-au ţinut balamalele... şi n-am nici)pe dracu...

— În primul rînd, domnule căpitan, îi răspunse Pierre acru, sînteţi mai rezistent decît tatăl meu; şi pe urmă, toţi petrecăreţii vorbesc aşa pînă-ntr-o bună zi, cînd nu mai apucă să-i dea dreptate doctorului care-a avut grijă de ei. Mie mi se pare firesc să-i atrag atenţia lui taică-meu, atunci cînd îl văd că face un lucru periculos pentru sănătatea lui. Dacă n-aş proceda aşa, ar însemna că nu sînt un fiu bun.

Mîhnită, doamna Roland intră şi ea în discuţie:

— Haide, Pierre, ce ţi-a venit? Aşa, o dată, n-o să-i facă nici un rău. Gîndeşte-te ce sărbătoare e pentru el, pentru noi toţi. li strici şi lui cheful şi ne arr^răşti şi pe noi. Nu-i frumos.

— N-are decît să facă ce vrea, eu unul l-am prevenit, spuse el încet, ridicînd din umeri.

Dar lui Roland nu-i mai ardea de băutură. Îşi privea şampania limpede din pahar, al cărei duh uşor, ameţitor, se înălţa în bule mici, grăbite să se ridice şi să se evapore la suprafaţă; se uita neîncrezător, ca un vulpoi care a dat peste o găină moartă şi bănuieşte că i se-ntinde o cursă.

— Crezi c-o să-mi facă chiar aşa de rău? întrebă, şovăind.

Lui Pierre îi păru dintr-o dată rău că ceilalţi trebuiau să sufere din cauza proastei lui dispoziţii.

— Nu, o singură dată, hai, treacă-meargă, poţi să bei, dar să nu pierzi măsura şi să ajungă o obişnuinţă.

Roland ridică paharul, dar nu se hotăra încă să-l ducă la gură. Se uita la el lung, cu durere, cu poftă şi cu teamă; pe urmă îl adulmecă şi sorbi, lacom şi îngrijorat, cîteva înghiţituri mici, savurîndu-le. Sufletul îi era plin de slăbiciune şi de păreri de rău, mai ales după ce bău şi ultima picătură.

Din întîmplare, Pierre întîlni privirea doamnei Rosémilly; era pironită asupra lui, albastră şi limpede, aspră şi pătrunzătoare. Şi simţi, înţelese, ghici imediat gîndul mînios şi fără ocoliş al acestei femeiuşti cu firea deschisă şi simplă, care părea să-i spună în faţă: „Eşti invidios şi ar trebui să-ţi fie ruşine”.

Lăsă capul în jos şi începu din nou să mănînce. Dar nu-i era foame şi nu-i plăcea nimic. Ar fi avut chef să plece oriunde, doar să nu mai stea printre oamenii ăştia, să nu le mai audă pălăvrăgeala, rîsetele şi glumele.

Roland, care iar se cherchelise, îi uitase sfaturile şi privea, pieziş şi duios, o sticlă de şampanie aproape plină, aflată lîngă farfuria lui. De teama altei dojeni, nu îndrăznea s-o atingă, dar îşi tot chinuia mintea să găsească un tertip, o manevră abilă prin care să pună mîna pe ea fără să dezlănţuie din nou mustrările lui Pierre.

Îi veni în minte vin şiretlic, simplu şi la îndemîna oricui: luă sticla cu o figură nepăsătoare, întinse braţul peste masă şi turnă, mai întîi doctorului, care avea paharul gol, apoi şi celorlalţi. Cînd ajunse în dreptul său începu să vorbească atît de aprins încît ai fi putut să juri cu mîna pe inimă că, dacă a vărsat şi în paharul lui ceva, a făcut-o numai din nebăgare de seamă. De altfel, nu era nimeni atent la ce făcea el.

Fără să-şi dea seama, Pierre băuse zdravăn. Nervos şi plictisit, ducea mereu la gură cupa de cristal în care bulele de aer se vedeau cum urcă în licoarea limpede şi vie. Pe urmă îl sorbea încet, ca să simtă pe limbă înţepăturile dulci şi uşoare ale lichidului ce se evapora.

Încetul cu încetul, îl toropi o căldură plăcută, care pornea din pîntece, îi urca în piept, îi cuprindea braţele şi picioarele şi i se răspîndea în tot trupul ca o undă caldă şi binefăcătoare, aducînd cu ea bucuria.

Începu să se simtă mai bine, mai puţin nemulţumit, mai puţin nerăbdător; chiar şi hotărîrea de a-i Vorbi în aceeaşi seară lui Jean începea să-i slăbească, nu pentru că i-ar fi trecut prin cap să renunţe la ea, dar ca să nu-şi tulbure atît de repede starea plăcută în care se afla.

Beausire se ridică să ţină un discurs. După ce-i făcu fiecăruia în parte cîte o plecăciune, rosti:

— Stimate doamne şi stimaţi domni, sărbătorim astăzi împreună un eveniment fericit din viaţa unui prieten. Odinioară se zicea că norocul e orb; eu cred că era numai miop sau poznaş şi că acum şi-a făcut rost de un ochean straşnic, cu care a putut să-l descopere în portul Havre pe fiul bravului nostru confrate, Roland, căpitanul *Perlei*.

Izbucniră urale şi aplauze şi Roland-tatăl se sculă şi el să răspundă. Mai întîi tuşi, pentru că îşi simţea gura cleioasă şi limba cam grea, apoi bîigui:

— Îţi mulţumesc, căpitane, îţi mulţumesc şi-n numele meu şi-n numele lui Jean. N-am să uit niciodată cum te-ai purtat într-o asemenea împrejurare; Beau pentru împlinirea dorinţelor dumitale.

Îi dăduseră lacrimile şi, nemaiştiind ce să spună, se aşeză la loc.

Jean, care rîdea, luă la rîndul lui cuvîntul:

— Eu sînt cel care trebuie să mulţumească unor prieteni devotaţi, unor minunaţi prieteni, zise, uitîndu-se la doamnă Rosémilly, care mi-au adus astăzi o dovadă emoţionantă a afecţiunii lor. Dar nu prin cuvinte am să-mi

arăt recunoştinţa. Am să le-o dovedesc de-acum înainte mereu, în fiecare moment al vieţii mele, pentru că prietenia noastră nu este dintre cele care se uită.

Mama şopti, foarte tulburată:

— Foarte bine, dragul meu, foarte bine.

— Haideţi, doamnă Rosémilly, vorbiţi dumneavoastră în numele sexului frumos! strigă Beausire.

Ea ridică paharul:

— Eu, spuse cu o voce plăcută, umbrită puţin de tristeţe, eu beau în memoria domnului Maréchal, odihnească-se-n pace!

Ca după o rugăciune, urmă un răstimp de linişte, cîteva clipe de reculegere cuviincioasă, după care Beausire, întotdeauna darnic în complimente, făcu următoarea remarcă:

— Numai o femeie e-n stare de atîta delicateţe. Pe urmă se întoarse către Roland.

— De fapt, cine a fost Maréchal ăsta? Eraţi chiar atît de apropiaţi?

Înduioşat de băutură, bătrînul începu să plîngă şi îngăimă, printre lacrimi:

— Dac-ai şti... un frate... cum nu mai găseşti azi... o clipă nu ne despărţeam... toate serile mînca la noi... ne plătea biletele la teatru... numai atîtea-ţi spun... un prieten, unul adevărat... un adevărat... nu-i aşa, Louise?

Nevasta lui răspunse simplu:

— Da, era un prieten credincios.

Pierre îşi urmărea părinţii cu privirea; cînd se schimbă vorba, el se puse pe băut.

Nu şi-a mai amintit nimic din tot ce a urmat. S-a servit cafea, s-au băut lichioruri, s-a rîs mult şi s-a glumit. Tîrziu, către miezul nopţii, Pierre s-a dus să se culce, cu capul greu şi cu mintea înceţoşată. Şi a dormit buştean pînă a doua zi dimineaţa la nouă.

CAPITOLUL IV

A DOUA ZI PIERRE SE TREZI foarte bine dispus; fără îndoială că, după atîta şampanie şi lichioruri, somnul îl domolise şi îl liniştise. În timp ce se îmbrăca, îşi judeca şi-şi cîntărea emoţiile din ajun. Încerca să-şi lămurească pînă la capăt şi cît mai cinstit cauzele adevărate, neştiute nici de el măcar, care-l aduseseră într-o asemenea stare: şi motivele lui, personale, şi cele venite din afară. Poate că într-adevăr slujnica de la berărie, ca o tîrfă ce era, se gîndise la ceva urît atunci cînd aflase că numai unul dintre băieţii lui Roland moş-tenea averea unui necunoscut; dar n-au mereu fiinţele de teapa ei asemenea bănuieli nejustificate despre femeile cinstite? Nu le vorbesc de rău ori de cîte ori deschid gura, nu le insultă şi nu le ponegresc pe cele pe care le ştiu fără pată? E destul să pomeneşti în faţa lor numele uneia despre care nu se poate spune nimic rău, că sar în sus de parcă le-ai fi jignit şi strigă: „Ia mai lasă-mă! Femeile astea măritate le ştiu eu cum sînt, nişte stricate! Au mai mulţi amanţi decît noi, numai că sînt ipocrite şi-i ascund. Nişte stricate!”

În nici o altă împrejurare n-ar fi înţeles, nici măcar nu i-ar fi trecut prin minte că se pot face aluzii de soiul ăsta despre biata lui mamă, atît de bună, atît de modestă, atît de demnă. Acum însă drojdia de gelozie care dospea în el

îi otrăvise sufletul. S-ar fi putut chiar ca numai mintea lui aţîţată, veşnic la pîndă în căutarea a orice i-ar face vreun rău mezinului, să fi atribuit chelneriţei gîndurile murdare de care ea nici n-avea habar. Poate că numai închipuirea lui, imaginaţia lui nestăpînită, care tot timpul îi scăpa de sub control s-o fi luat razna - de una singură, îndrăzneaţă şi aventuroasă -, dar apucînd-o pieziş în universul nesfîrşit al presupunerilor şi să fi cules de-acolo gînduri ruşinoase, de nemărturisit, de obicei ascunse în adîncul de nepătruns al sufletului, ca nişte lucruri furate.

Fără îndoială că sufletul lui mai păstra taine faţă de el. Nu cumva inima-i rănită încerca printr-o asemenea bănuială josnică să-i smulgă lui Jean moştenirea? Se suspecta singur acum şi-şi cerceta meandrele cugetului, aşa cum îşi scrutează cei credincioşi conştiinţa.

Cu toată mintea ei mărginită, doamna Rosémilly avea, ca orice femeie, tact, perspicacitate şi intuiţie. Şi totuşi nu-i venise o asemenea idee de vreme ce închinase, atît de simplu şi de firesc, pentru odihna răposatului Maréchal. Dacă ar fi avut vreo cît de mică bănuială, n-ar fi făcut ea aşa ceva. În clipa asta, Pierre nu se mai îndoia; iritat, fără voia lui, de averea care-i picase lui Jean din cer şi, bineînţeles, prea sensibil, din cauză că-şi adora mama, îşi făcuse nişte scrupule exagerate - pioase, desigur, şi demne de tot respectul -, însă exagerate.

Cînd ajunse la concluzia asta, se simţi mulţumit, aşa cum eşti cînd ai dus un lucru bun pînă la capăt; se hotărî ca de-acum încolo să se poarte frumos cu toată lumea şi în primul rînd cu tatăl său, care tot timpul îl enerva cu maniile şi cu vorbele lui prosteşti, cu părerile lui vulgare şi cu mediocritatea lui vădită.

Nu mai întîrzie ca de obicei la ora mesei şi înveseli întreaga familie cu umorul şi cu buna lui dispoziţie.

— Habar n-ai, dragă Pierre, cît poţi să fii de nostim şi de spiritual cînd vrei, îi zise, încîntată, mama.

Iar el vorbea întruna, făcea calambururi şi descrieri năstruşnice ale prietenilor, care stîrneau hazul general. Îl luase ca ţintă pe Beausire; pe ascuns, îi strecură şi doamnei Rosémilly cîteva răutăţi, destul de inofensive. În acest timp, îşi urmărea fratele cu privirea: „Apăr-o, nătărăule, dacă eşti în stare, îi spunea în gînd: degeaba eşti tu bogat, eu pot să te pun în umbră de cîte ori am chef.”

La cafea, îl întrebă pe Roland:

— Ai astăzi nevoie de *Perla*?

— Nu, băiete.

— Pot s-o iau, şi pe ea, şi pe Jean Bart?

— Sigur că da, plimbă-te cît vrei.

Se opri la prima tutungerie din drum, îşi cumpără ţigări bune şi coborî voios spre port. Privea cerul luminos şi senin, de un albastru proaspăt şi viu, spălat de vîntul dinspre mare. Marinarul Papagris, zis. şi Jean Bart, moţăia în fundul bărcii. Chiar dacă nu ieşeau de dimineaţă la pescuit, el trebuia să ţină ambarcaţiunea gata pregătită în fiecare zi, la amiază, pentru plecarea în larg.

— Hei, şefule, azi mergem numai noi doi! strigă Pierre.

Coborî scara de fier a cheiului şi sări în barcă.

— Cum e vîntul? întrebă.

— Numa' dinspre uscat, dom'le Pierre. E vînt bun, ne duce departe.

— Atunci să-i dăm drumul, bătrîne!

Înălţară vela de la provă şi ridicară ancora. Eliberat, vasul alunecă încet, înspre dig, pe apa liniştită de lîngă ţărm. Adierea dinspre oraş împingea atît de uşor pînza, încît *Perla* părea vie, însufleţită, ca toate bărcile, de o putere tainică, ascunsă înlăuntrul ei.

Pierre stătea la cîrmă. Cu ochii întredeschişi în lumina orbitoare a soarelui, cu trabucul între dinţi şi cu picioarele întinse sub bancă, se uita cum vin înspre el butucii de lemn daţi cu catran din care era construit taluzul.

Cînd trecură de digul care-i adăpostise şi ieşiră în larg, o pală mai rece de vînt umflă pînza cafenie şi, devenită

dintr-o dată mai sprintenă, Perla se lăsă uşor într-o parte. Suflarea răcoroasă mîngîie faţa şi mîinile doctorului şi el scoase un suspin lung, lăsînd-o să-i pătrundă pînă în adîncul plămînilor.

Jean Bart înălţă focul, al cărui triunghi flutura ca o aripă în vînt, ajunse din doi paşi mari pînă la pupă şi dădu drumul pînzei din spate, legată de catarg. Lăsată-ntr-o rînă, barca înainta acum în mare viteză şi, dinspre partea unde se aplecase, se auzea clocotul apei. Prova despica marea ca un plug năprasnic şi talazurile mlădioase, albe de spumă, îşi rotunjeau spinările şi cădeau iar, aşa cum se răstoarnă pămîntul, reavăn şi greu, în brazdă..

Valurile erau mici şi apropiate şi, de cîte ori unul dintre ele atingea barca, o zgîlţîia toată, de sus, din capătul velei din faţă şi pînă la cîrma care vibra în mîinile lui Pierre; iar din clipele cînd se înteţea vîntul, apa urca pînă sus pe pereţii vasului, gata să năvălească înăuntru.

Un vapor din Liverpool care transporta cărbuni stătea ancorat, aşteptînd mareea; îl ocoliră prin spate, trecură pe lîngă vasele din radă şi se îndepărtară puţin ca să vadă ţărmul.

Mulţumit şi calm, fără nici o grijă, Pierre rătăci vreo trei ore pe apa învolburată, stăpînind acest obiect de lemn şi de pînză ca pe o vietate înaripată, sprintenă şi supusă, care se ducea şi venea după pofta inimii lui, la o simplă apăsare a degetelor.

Visa cu ochii deschişi, ca şi cînd s-ar fi aflat călare sau pe puntea unui vas, gîndindu-se la viitorul frumos ce-l aştepta şi la plăcerile unei vieţi trăite inteligent. Mîine chiar avea să-i ceară lui Jean o mie cinci sute de franci, împrumut pe trei luni, ca să se instaleze imediat în frumosul apartament de pe bulevardul Frangois I.

— Hait, hula, dom'le Pierre, zise pe neaşteptate Papa-gris. Tre' să ne-ntoarcem.

Ridică ochii şi zări, apropiindu-se dinspre nord, o pîclă cenuşie cînd mai deasă, cînd mai subţiratică, care îneca

cerul şi învăluia marea cu un nor venit din înalt. Schimbă direcţia şi, cu vîntul în spate, o luă spre ţărm, urmărit de negura care îi ajungea repede din urmă. Cînd ea înfăşură *Perla* în vălul gros, de nepătruns, un fior rece îl străbătu pe Pierre din creştet pînă în tălpi şi un miros de abur şi umezeală, mirosul ciudat al ceţurilor de mare, îl făcu să-şi încleşteze fălcile, ca să nu simtă gustul umed şi îngheţat.

Ajunseră la ţărm şi lăsară barca la locul ei obişnuit. Oraşul întreg era acoperit de pîcla subţire care îmbiba aerul, muia totul ca o ploaie, se scurgea ca un rîu peste case şi peste străzi. Pierre se întoarse repede acasă, cu mîinile şi cu picioarele îngheţate, şi se trînti pe pat, ca să moţăie pînă la cină. Cînd intră în sufragerie, mama îi spunea lui Jean:

— Galeria o să fie o adevărată minune. Ai să vezi, o să punem flori înăuntru. O să am eu grijă de ele şi-o să le împrospătez mereu. Cînd ai să dai vreo petrecere, o să fie ceva de vis.

— Despre ce vorbiţi? întrebă doctorul.

— Despre un apartament încîntător pe care l-am închiriat azi pentru fratele tău. E un adevărat noroc, un mezanin cu două intrări pe străzi diferite. Are două saloane, o galerie cu geamuri şi o sufragerie mică, rotundă, cît se poate de cochetă pentru un holtei.

Pierre se schimbă la faţă; i se strînsese inima de furie.

— Şi pe unde e casa asta? întrebă.

— Pe bulevardul François I.

Nu-i mai rămăsese nici o îndoială şi se aşeză, atît de scos din minţi, încît îi venea să le strige: „Asta-i prea de tot, la urma urmelor, e prea de tot! Aşadar, nu mai există nimic care să nu fie al lui”.

Strălucind de bucurie, mama vorbea întruna:

— Şi închipuieşte-ţi c-am reuşit s-o obţin cu două mii opt sute de franci. Cereau trei mii, dar am făcut un contract de închiriere pe trei, şase sau nouă ani şi i-am convins să mai scadă două sute. Fratele tău e aranjat acolo

cum nu se poate mai bine. Ca să reuşească, un avocat are nevoie de un interior elegant. Asta atrage clientul, îl cucereşte, îl păstrează, îi inspiră respect şi-l face să înţeleagă că un om cu o astfel de locuinţă îşi vinde vorbele scump.

După ce tăcu cîteva clipe, adăugă:

— Trebuie să găsim şi pentru tine ceva asemănător... sigur că mult mai modest, Pentru că tu n-ai bani, dar totuşi cît mai drăguţ. Sînt sigură că ţi-ar fi de mare folos.

— Eu numai prin ştiinţă şi prin muncă am să răzbesc, răspunse Pierre, dispreţuitor.

— Da, dar îţi spun eu că o casă frumoasă nu strică, stărui mama.

Cînd erau pe la mijlocul mesei, el întrebă din senin:

— Cum de l-aţi cunoscut voi pe acest Maréchal? Roland îşi ridică ochii şi încercă să-şi amintească:

— Stai puţin, că nu prea îmi aduc bine aminte. E atîta timp de atunci! A, da, ştiu. Mama ta l-a cunoscut, în prăvălie, nu-i aşa, Louise? Vroia să comande ceva şi pe urmă a tot venit. Pînă să ne fie prieten, ne-a fost client.

Pierre, care mînca fasole şi vîra, pe rînd, dinţii furculiţei in fiecare bob, de parcă i-ar fi tras în irigare, continuă:

— Şi cam pe cînd s-a petrecut asta?

Roland căută din nou, dar, pentru că nu mai ştia, făcu iar apel la memoria nevestei:

— Cam în ce an, stai să vedem... Louise, tu care le ţii minte pe toate, cred că n-ai uitat... Să vedem... cînd era... În cincizeci şi cinci, în cincizeci şi şase? Ia adu-ţi aminte, doar tu trebuie să ştii mai bine ca mine.

Ea se gîndi un timp şi, pe urmă, cu un glas liniştit şi sigur:

— Era în cincizeci şi opt, dragul meu, Pierre avea pe atunci trei ani. Sînt sigură că nu mă înşel, pentru că e anul cînd a făcut scarlatină, şi Maréchal, pe care-l cunoşteam încă destul de puţin, ne-a fost de mare ajutor.

— Da, aşa e, strigă Roland, a fost nemaipomenit, într-adevăr. Maică-ta era la pământ de oboseală, eu eram ocupat cu prăvălia şi el se ducea la farmacie după doctorii. Zău aşa, era. un om de treabă. Şi cînd te-ai făcut bine, habar n-ai ce mulţumit era şi ce te mai săruta. De-atunci am rămas noi buni prieteni.

Un gînd neaşteptat pătrunse cu putere, ca un glonte, în inima lui Pierre: „Din moment ce pe mine m-a cunoscut mai întîi, şi faţă de mine s-a arătat atît de devotat, dacă mă iubea şi mă săruta aşa de mult şi datorită mie s-a împrietenit cu părinţii, atunci de ce i-a lăsat lui Jean toată averea şi mie nimic?” Nu-i mai întrebă mai departe şi rămase posac, mai degrabă preocupat de ceva anume decît îngîndurat. Îl rodea o nelinişte nouă, încă nedesluşită, grăuntele ascuns al altei suferinţe.

Plecă de îndată şi începu iar să rătăcească pe străzile învăluite în ceaţă. Era întuneric beznă, o beznă greţoasă şi apăsătoare. Ai fi zis că un abur dezgustător năpădise pământul. Îl vedeai cum se prelinge pe deasupra becurilor cu gaz pe care în anumite clipe părea să le stingă. Ca în serile cu polei, caldarîmul străzilor era alunecos şi din pîntecele caselor parcă ieşiseră toate duhorile, mirosul greu al pivniţelor, al şanţurilor, al canalelor şi al bucătăriilor sărace, amestecat cu miasma hulei rătăcitoare.

Nevrînd să rămînă afară pe un asemenea frig, Pierre o luă spre Marowsko, cu spatele încovoiat şi cu mîinile înfundate în buzunare.

Bătrînul farmacist dormea, ca totdeauna, sub becul veşnic aprins. Recunoscîndu-l pe Pierre, faţă de care avea o dragoste de dine credincios, ieşi din toropeală şi se duse s-aducă suc de coacăze şi două pahare.

— Ei, îl întrebă doctorul, ce-ai mai făcut cu lichiorul?

Polonezul îl lămuri că patru dintre cele mai importante cafenele din oraş fuseseră de acord să-l lanseze pe piaţă şi că ziarele *Farul Coastei* şi *Semaforul din Havre* aveau

să-i facă reclamă, în schimbul unor produse farmaceutice puse la dispoziţia redactorilor.

Se lăsă o tăcere, lungă, după care Marowsko se interesă dacă Jean intrase definitiv în posesia averii; pe urmă mai puse cîteva întrebări vagi despre acelaşi subiect. Se vedea că tot devotamentul lui, plin de îngrijorare, pentru Pierre se răzvrătea în faţa acestei preferinţe. Şi doctorului i se păru că-i ghiceşte, că-i aude gîndurile. Avea impresia că înţelege, că intuieşte, în glasul şovăielnic al lui Marowsko şi-n privirea ce-l ocolea, cuvintele pe care bătrînul farmacist era gata să le rostească, dar, din cauza firii lui sfioase, şirete şi prevăzătoare, nu le spunea şi nici n-avea să le spună vreodată. Acum nu mai avea nici o îndoială că, în gîndul lui, bătrînul îi zicea: „N-ar fi trebuit să-l laşi să primească moştenirea asta, care face să se clevetească pe seama mamei”. Poate că si el credea că Jean e fiul lui Maréchal. Credea, sigur că da. Cum să nu creadă, cînd părea un lucru atît de plauzibil, atît de neîndoielnic, la mintea oricui? Ba chiar şi el, Pierre, fiul ei, nu se lupta de trei zile, din toate puterile, cu bănuiala îngrozitoare, nu făcea apel la toate subtilităţile sufletului ca să-şi înşele judecata? Şi dintr-o dată simţi iarăşi că vrea să fie singur, să stea de vorbă cu sine însuşi, să privească în faţă, cu îndrăzneală, fără scrupule de prisos şi fără slăbiciuni, faptul acesta, posibil şi monstruos, într-atîta puse stăpînire pe el nevoia asta, încît Pierre se ridică, fără să-şi fi băut măcar lichiorul, strînse mîna farmacistului uluit şi se cufundă din nou în ceaţa străzii.

„De ce i-a lăsat Maréchal lui Jean toată averea?” se întreba.

Acum nu mai era gelozia cea care-l împingea să caute adevărul, nici invidia, într-un fel firească şi josnică, pe care şi-o ştia ascunsă şi cu care se lupta de trei zile, ci groaza că va ajunge să creadă şi el că Jean era fiul acelui om! Nu, nu credea, nu trebuia nici măcar să-i treacă prin minte un asemenea gînd nelegiuit! Dar trebuia să-şi

alunge odată pentru totdeauna bănuiala asta, oricît de firavă, oricît de imposibil de crezut.

Avea nevoie de lumină, avea nevoie de încredere de-plină; vroia să-şi ştie sufletul apărat, pentru că în lumea asta nu iubea pe nimeni altcineva decît pe mama lui.

Rătăcind singur în noapte şi amintindu-şi tot ceea ce era în stare să-şi amintească, va face în minte o anchetă amănunţită din care trebuia să ţîşnească adevărul adevărat. Pe urmă, gata, nu se va mai gîndi niciodată la asta. Se va duce la culcare.

„Hai mai întîi să lămurim faptele, îşi zise; pe urmă să-mi aduc aminte ce ştiu despre el, despre felul cum se purta cu fratele meu şi cu mine, să caut motivele care i-ar putea explica preferinţa. Îl ştia pe Jean de cînd s-a născut? Da, dar pe mine mă cunoştea dinainte de naşterea lui. Dac ar fi avut faţă de mama o dragoste nemărturisită şi reţinută, cu aş fi fost preferatul, pentru că datorită mie şi scarlatinei mele a ajuns prieten atît de bun cu părinţii mei. Deci, în med logic, pe mine ar fi trebuit să mă aleagă, să mă iubească mai mult, doar dacă nu cumva ar fi simţit faţă de Jean, pe măsură ce îl vedea crescînd, o predilecţie instinctivă.”

Ajuns aici, îşi încordă mintea cu disperare, cu toată puterea lui de pătrundere, încercînd să revadă, să reconstituie din amintiri, să înţeleagă cum era acest om pe lingă care el trecuse indiferent în anii petrecuţi la Paris.

Simţea însă că mersul, simpla mişcare a paşilor, îi răvăşea gîndurile, le slăbea puterea şi îi întuneca memoria. Avea nevoie să rămînă nemişcat într-un loc pustiu şi liniştit dacă voia să-şi privească trecutul şi întîmplările de-atunci cu un ochi necruţător, căruia să nu-i scape nimic.

Se hotărî să se ducă pe dig, la fel ca în noaptea trecută, în timp ce se apropia de port, auzi deodată dinspre larg un vuiet jalnic şi lugubru, ca un muget de taur, dar mult

mai lung şi mai răsunător. Era un şuierat de sirenă, strigătul navelor rătăcite în ceaţă.

I se încreţi carnea pe el şi i se strînse inima; urletul disperat răsunase atît de puternic în sufletul, în toţi nervii lui, încît i se păru că el fusese cel care strigase. Un glas asemănător gemu, ceva mai departe; şi, de foarte aproape, le răspunse sirena portului cu un ţipăt sfîşietor.

Fără să se mai gîndească la ceva, Pierre se îndreptă cu paşi mari spre dig, mulţumit că intra în bezna plină de vuiet care-l înfiora.

După ce ajunse în capăt, se aşeză şi închise ochii ca să nu mai vadă nici luminile electrice, acum învăluite în ceaţă, care fac portul accesibil şi noaptea, nici licărirea roşie a farului, abia întrezărită. Pe urmă, întorcîndu-se pe jumătate cu spatele, îşi sprijini coatele de piatră şi-şi ascunse faţa în palme.

Repeta în gînd, fără să-şi mişte buzele „Maréchal!... Maréchal.. ca şi cînd ar fi vrut să-l cheme, să-i facă umbra să apară. Şi, în întunericul pleoapelor strînse, îl zări dintr-o dată aşa cum îl ştia: un bărbat la vreo şaizeci de ani, cu o barbă albă şi ascuţită şi cu sprîncenele dese, la fel de albite. Era de statură potrivită şi avea ochii blînzi, cenuşii, aerul îndatoritor, înfăţişarea unui om de treabă, afectuos şi fără mari pretenţii. Lor, lui Pierre şi lui Jean, le spunea „dragii mei copii”; nu păruse niciodată c-ar ţine la unul mai mult decît la celălalt şi îi invita împreună la masă.

Cu îndărătnicia unui cîine care caută o urmă ce s-a şters, Pierre se străduia să reconstituie gesturile, vorbele, felul de a privi şi de a rosti cuvintele al acestui om, dispărut dintrfc cei vii.

Şi, încetul cu încetul, îl regăsi aşa cum arăta în apartamentul din strada Tronchet, cînd îi primea la masă pe el şi pe fratele lui.

Avea două servitoare bătrîne, care, fără îndoială, de mult timp se obişnuiseră să le zică „domnul Pierre” şi

„domnul Jean”. Maréchal le întindea tinerilor amîndouă mîinile - unuia dreapta, celuilalt stingă - la întîmplare, după cum se nimereau să intre.

— Bună ziua, copii, le spunea, mai aveţi vreo veste de la părinţii voştri? în ce mă priveşte pe mine, eu nu ştiu nimic, fiindcă ei nu-mi scriu niciodată.

Stăteau de vorbă, în linişte şi pace, despre lucruri obişnuite. Prin firea lui, Maréchal nu ieşea cu nimic în evidenţă, dar avea mult farmec, blîndeţe şi delicateţe. Era, fără îndoială, un prieten bun, unul dintre aceia la care nu te gîndeşti deloc, pentru că eşti foarte sigur de ei.

Acum amintirile dădeau năvală în mintea lui Pierre. Văzîndu-l de mai multe ori preocupat şi ghicindu-i sărăcia de student, Maréchal se oferise să-i împrumute bani, poate cîteva sute de franci de care pe urmă uitaseră amîndoi si Pierre nu-i mai dăduse înapoi vreodată. Aşadar, omul acesta îl iubise întotdeauna de vreme ce continua să se intereseze de el, de vreme ce se gîndise la grijile lui. De ce atunci... de ce îi lăsase lui Jean toată averea? Nu, niciodată nu arătase că ar ţine mai mult la mezin decît la băiatul cel mare, nu fusese mai grijuliu sau mai afectuos faţă de unul dintre ei.

Atunci... atunci trebuie să fi avut un motiv ascuns, mai puternic, ca să-i dea totul lui Jean şi lui Pierre nimic.

Cu cît se gîndea mai mult şi retrăia în minte ultimii ani, cu atît doctorul înţelegea mai puţin de ce Maréchal stabilise deosebirea asta, nefirească, între ei doi. Şi o durere ascuţită, o nelinişte surdă îi pătrunse în piept, făcîndu-i inima să i se zbată ca o zdreanţă scuturată de vînt ca şi cînd resorturile s-ar fi rupt şi sîngele ar fi pulsat in valuri, dezlănţuit, zguduindu-i năvalnic trupul.

„Trebuie să aflu, Dumnezeule, trebuie să aflu”, şopti cu o voce stinsă, ca într-un vis urît.

Începu să caute mai departe, în vremurile de demult, cînd părinţii încă mai locuiau la Paris. Dar ceea ce îl încurca era că nu-şi mai amintea, că îi scăpau feţele oa-

menilor. Se înverşuna, mai ales, să-l regăsească pe Maréchal. Avusese oare părul blond, castaniu sau negru? Nu reuşea deloc să-şi aducă aminte, chipul lui ultim, figura de om bătrîn le acoperise pe celelalte. Şi totuşi îşi amintea că era mai slab, că avea mîini îngrijite şi că aducea mereu flori. Probabil foarte des, pentru că Roland îi tot spunea: „Alt buchet! Dar e o nebunie, dragă, ai s-ajungi la sapă de lemn din cauza trandafirilor!” „Ei, lasă, răspundea Maréchal, asta e plăcerea mea!”

Şi dintr-o dată, glasul mamei care zîmbea, spunînd „Mulţumesc, prietene”, îi trecu prin minte, atît de clar încît i se păru că-l aude aievea. Înseamnă că rostise de multe ori cuvintele acestea, dacă se întipăriseră aşa de bine în amintirea fiului!

Aşadar, Maréchal, omul bogat, domnul, clientul, venea cu flori la o mică negustorească, nevasta unui modest bijutier. O fi iubit-o? Ar fi ajuns el prieten cu nişte comercianţi modeşti dacă n-ar fi fost îndrăgostit de femeie? Era un om cultivat, cu o minte destul de subţire. De cîte ori nu discutase cu Pierre despre poeţi şi despre poezie! Nu ca un artist îi gusta pe scriitori, ci ca un om sensibil. Doctorului îi venise de mai multe ori să rîdă de înduioşările lui, care i se păreau puţin naive. Acum înţelegea că bărbatul acesta sentimental nu s-ar fi putut împrieteni în ruptul capului cu tatăl său, un om cu picioarele pe pămînt, atît de mărginit, atît de greoi, care socotea că versurile sînt o prostie.

Deci, într-o zi, Maréchal, tînăr, liber, bogat, aşteptînd în sufletul lui o mare iubire, intrase din întîmplare într-o prăvălie şi o plăcuse pe frumoasa patroană. Cumpărase ceva, venise iar după un timp, stătuse de vorbă cu ea, din ce în ce mai familiar, plătindu-şi, prin repetatele tîrguieli, dreptul de a intra în casă, de a-i zîmbi tinerei femei, şi de a strînge mîna soţului. Şi pe urmă... pe urmă... Dumnezeule!... pe urmă? Pe urmă îi iubise şi-i mîngîiase primul copil, copilul bijutierului, pînă cînd se născuse

celălalt. Şi nu spusese nimănui nimic. Şi cînd mormîntul se închisese asupra lui, şi trupul i se făcuse ţărînă, şi numele i se şterse dintre cei vii, atunci cînd nu mai rămăsese din el nimic şi nu mai avea ce apăra, cînd nu mai avea de ce să se mai teamă şi nici ce să ascundă, atunci îi dăruise celui de-al doilea băiat întreaga avere. De ce? Era un om inteligent... s-o fi gîndit, a prevăzut că în felul acesta mezinul va trece drept copilul lui.

Accepta, aşadar, să compromită o femeie? Ar fi făcut el aşa ceva dacă Jean n-ar fi fost fiul lui?

Şi dintr-o dată o amintire precisă, cumplită, îi străbătu sufletul. Maréchal fusese blond, blond ca Jean. Acum ţinea minte că altădată văzuse la Paris, în salonul lor, pe şemineu, un portret, o miniatură care apoi dispăruse. Unde putea fi? Era pierdut sau ascuns? Dacă l-ar mai putea avea în mînă, măcar pentru o clipă! Poate mama îl mai păstra în sertarul secret unde se ţin relicvele iubirilor trecute.

La gîndul ăsta, fu atît de copleşit de disperare încît scoase un geamăt, unul din acele scurte vaiete pe care o durere prea vie ni le smulge din piept. Şi brusc, ca şi cînd l-ar fi auzit, ca şi cînd l-ar fi înţeles şi i-ar fi răspuns, sirena de pe dig urlă de undeva din apropiere. Mai răsunător decît tunetul, strigătul ei de animal fantastic, răgetul sălbatic, de neînchipuit, anume parcă făcut să acopere glasul valurilor şi al vîntului, se risipi în beznă, deasupra mării nevăzute, învăluite în ceaţă. Alte strigăte asemănătoare, apropiate sau depărtate chemări ale marilor pacheboturi oarbe, se înălţară înfiorătoare în negură şi în întuneric.

Pe urmă se aşternu iar tăcerea.

Trezit din visul său urît, Pierre deschisese ochii mari şi privea împrejur, uluit că se afla acolo.

„Trebuie să fiu nebun, se gîndi, ca să-mi bănuiesc mama.” Şi un val de iubire şi duioşie, de căinţă, de rugă şi de mîhnire îl copleşi. Mama! Cum de fusese în stare să se

îndoiască de ea atunci cînd o ştia atît de bine cum o ştia el? Viaţa şi sufletul acestei femei cinstite, sincere şi neîntinate nu erau limpezi ca lumina zilei! Cum să n-o socoteşti mai presus de orice bănuială dacă ai văzut-o şi ai cunoscut-o vreodată?

Şi tocmai el, fiul ei, fusese cel care o suspectase! Dacă în clipa asta ar fi putut s-b cuprindă în braţe, cum ar fi sărutat-o, cum ar fi mîngîiat-o, cum ar fi căzut în genunchi să-i ceară iertare!

Să-l fi înşelat ea pe tatăl copilului ei... Tatăl lui! Sigur că era un om de treabă, corect în afaceri şi demn de tot respectul, dar mintea nu-i trecuse niciodată de pragul prăvăliei! Şi atunci cum de acceptase sa se logodească şi să se mărite cu un bărbat atît de diferit de ea femeia asta atît de frumoasă altădată - Pierre ştia că aşa fusese, şi urmele frumuseţii ei le mai vedea încă şi azi -, înzestrată cu un suflet iubitor, delicat şi duios?

Ce să mai tot caute răspunsul? Se măritase şi ea, aşa cum se mărită atîtea fete cu băiatul cu situaţie pe care i-l găsesc părinţii. Se instalaseră imediat în prăvălia din strada Montmartre; şi, domnind la tejghea, însufleţită de duhul noului cămin, de acel principiu înţelept şi sfînt al interesului comun care în multe familii de negustori parizieni ţine locul dragostei şi al oricărei legături sufleteşti, tînăra nevastă începuse de îndată să se ocupe, cu întreaga ei pricepere şi hărnicie, de bunăstarea casei lor, pentru care îşi făceau visuri mari. Şi aşa s-a scurs viaţa ei, liniştită, mereu aceeaşi, onestă, fără iubire.

Fără iubire? E posibil ca o femeie să nu iubească? O femeie tînără şi drăguţă care trăieşte la Paris, citeşte romane şi aplaudă actriţele care mor din pasiune pe scena poate să treacă prin viaţă, de la adolescenţă pînă la bătrîneţe fără ca nici măcar o dată să nu-i fie atinsă inima de dragoste? Dacă ar fi vorba de alta, nu şi-ar închipui aşa ceva; şi-atunci, de ce ar crede-o despre mama lui?

Sigur că ar fi putut să iubească şi ea; ce, dacă e mama lui trebuie să fie altfel decît toate celelalte femei? A fost tînără, a avut sufletul tulburat de slăbiciunile poetice ale vîrstei. Închisă, întemniţată în prăvălie lîngă un bărbat grosolan, care nu vorbea decît despre negoţul lui, a visat călătorii, nopţi cu lună, sărutări date pe înserat.

Şi iată că într-o zi intrase un bărbat, aşa cum intră în cărţi îndrăgostiţii, şi-i vorbise la fel ca ei. Şi ea il iubise. De ce nu? Era mama lui! Ei şi? Trebuie să fii atît de neghiob şi de orb încît să respingi un fapt evident doar pentru că e vorba de mama ta?

I se dăruise? Sigur că da, de vreme ce el nu mai avusese altă iubită; de vreme ce îi rămăsese credincios chiar atunci cînd ea îmbătrînise şi se afla departe; sigur că da, din moment ce toată averea i-o lăsase fiului ei - fiului lor!

Şi Pierre se ridica, tremurînd de furie în aşa hal, încît ar fi fost în stare să omoare pe cineva! îşi încordase braţele şi-şi desfăcuse palmele larg, gata să lovească, să strivească, să facă bucăţi, să sugrume. Pe cine? Pe toată lumea: pe tată, pe frate, pe cel mort, pe maică-sa, pe toţi!

O luă la goană spre casă. Ce-avea să facă? Trecînd pe dinaintea unei turele, lîngă panou, strigătul ascuţit al sirenei îl izbi drept în faţă. Surpriza fu atît de puternică, încît fu gata să cadă şi se dădu înapoi de-a-ndărătelea, pînă la parapetul de granit.

Se aşează jos, vlăguit, zdrobit de emoţia violentă.

Cel dintîi răspunse un vapor care părea să fie foarte aproape, chiar la intrare, pentru că marea era la ora fluxului.

Întorcîndu-se, Pierre îi zări ochiul roşu, lucind stins prin ceaţă. Sub lumina difuză a farurilor electrice din port, între cele două diguri se contura o umbră mare şi neagră.

Glasul celui de strajă, un glas răguşit, de bătrîn căpitan în retragere, răcni în spatele doctorului:

— Numele vasului?

La fel de răguşită, vocea cîrmaciului, care stătea în picioare, pe punte, răspunse din ceaţă:

— *Santa Lucia*.

— Ţara?

— Italia.

— Portul?

— Napoli.

Şi lui Pierre i se păru că zăreşte înaintea ochilor săi tulburi trîmba de foc a Vezuviului şi licuricii zburînd prin livezile de portocali, din Sorrento şi Castellamare, de la poalele vulcanului. De cîte ori nu hoinărise cu gîndul la aceste nume familiare, la priveliştile pe care parcă le-ar fi văzut aievea! Oh! Dacă ar fi putut să plece pe loc, oriunde, să nu mai scrie nimănui şi să nu mai vină înapoi, să facă în aşa fel încît niciodată să nu se mai ştie ce s-a întîmplat cu el! Dar nu, el trebuia să se întoarcă acasă, în casa părintească, şi să doarmă în patul lui.

Cu atît mai rău! N-o să se întoarcă şi o să aştepte să se facă ziuă. Îi plăcea glasul sirenelor. Se ridică iar şi începu să patruleze, ca un ofiţer de cart, pe un pod.

Din spatele primei nave se apropia alta, uriaşă şi misterioasă. Era un vas englezesc care venea din Indii.

Mai văzu multe alte vapoare ieşind, unul după altul, din bezna de nepătruns.

Pe urmă o luă spre oraş, pentru că nu mai putea îndura umezeala cetii. Îi era atît de frig, încît intră să bea un grog într-o cîrciumă marinărească; şi cînd rachiul fierbinte şi iute îi arse gîtlejul şi cerul gurii, simţi cum se trezeşte în el speranţa!

Poate că totuşi se înşelase? îşi cunoştea atît de bine mintea nesocotită, care o lua razna! Fără îndoială se înşelase. Adunase dovezi peste dovezi, ca pentru un rechizitoriu îndreptat împotriva unui nevinovat pe care poţi foarte uşor să-l condamni, dacă ţii neapărat să-l crezi vinovat. După ce-o să doarmă, o să vadă lucrurile altfel.

Se întoarse acasă să se culce şi, printr-un efort de voinţă, reuşi pînă la urmă să aţipească.

CAPITOLUL V

ŞI TOTUŞI DOCTORUL NU apucă decît vreun ceas-două de somn zbuciumat şi neliniştit. Se trezi în întunericul camerei lui calde, cu aer stătut; şi, înainte să i se închege vreun gînd clar în minte, simţi o apăsare dureroasă, acea dispoziţie sufletească proastă pe care o lasă în noi mîhnirea cu care am adormit. E ca şi cum necazul care ne-a lovit în ajun s-a cuibărit, în timp ce ne odihneam, în toată făptura noastră şi o istoveşte, o secătuieşte ca o febră.

Dintr-o dată, Pierre îşi aduse aminte de toate şi se aşează pe marginea patului. Luă iar de la început, pe îndelete, fiecare argument care îl chinuise pe dig, în timp ce urlau sirenele. Cu cît se gîndea mai mult, cu atît îşi pierdea orice umbră de îndoială. Simţea cum judecata îl tîrăşte spre certitudinea insuportabilă, ca o mînă care ademeneşte şi sugrumă.

Îi era sete, îi era cald, îi bătea inima tare. Ca să poată respira, se sculă să deschidă fereastra şi, pe cînd se afla în picioare, auzi un zgomot slab care străbătea pînă la el prin perete.

Jean dormea liniştit şi sforăia uşor. Dormea! Nu presimţise nimic, nu ghicise nimic! Un bărbat care o cunoscuse pe mama lor îi lăsa întreaga avere; el lua banii şi

găsea că e drept şi firesc. Dormea, bogat şi mulţumit, şi habar n-avea că fratele lui se înăbuşă de durere şi disperare.

Îl năpădi un val de furie împotriva celui care-şi vedea de somn, mulţumit şi nepăsător. Cu o seară înainte ar fi fost în stare să-i bată la uşă, să se aşeze lîngă pat, să-l trezească pe neaşteptate şi, profitînd de buimăceala lui, să-i zică: „Trebuie să scapi de moştenirea asta din cauza căreia mama poate fi ori cînd bănuită şi dezonorată”.

Astăzi însă nu mai putea să-i vorbească; ajunsese şi el să creadă că Jean nu era fiul tatălui lor şi un asemenea lucru nu putea să i-l spună. De-acum înainte trebuia să păstreze, să îngroape în el ruşinea descoperită, să o ascundă de toţi ca să n-a afle nimeni, nici chiar fratele - mai ales fratele lui.

Nu-l mai interesa deloc ce-o să zică lumea. Prefera s-o fi acuzat toţi pe mama lui, numai s-o fi ştiut el nevinovată! Cum o să mai rabde să trăiască alături de ea, dacă ori de cîte ori o s-o privească o să-şi aducă aminte că fratele lui e rodul dragostei ei cu un străin?

Şi cu toate astea, cît de liniştită, cît de senină şi de sigură pe ea părea să fie! E posibil ca o asemenea femeie, cu un suflet curat şi cu o inimă cinstită, să fie tîrîtă de pasiune şi să cadă în păcat, fără să lase mai tîrziu să se observe vreun semn al conştiinţei ei încărcate, vreo re-muşcare?

Vai, remuşcările astea! Remuşcările! Trebuie s-o fi chinuit cîndva, la început, remuşcările, dar pe urmă se şterseseră, aşa cum se şterge totul. Îşi plînsese, fără îndoială, greşeala şi, încetul cu încetul, aproape că o uitase. N-au oare toate femeile acea uluitoare capacitate de a uita, datorită căreia, doar după cîţiva ani, abia mai pot să-l recunoască pe bărbatul căruia i s-au dăruit? Sărutul cade ca un trăsnet, dragostea trece ca o furtună şi, pe urmă, aşa cum se înseninează cerul, viaţa se linişteşte şi

îşi reia cursul obişnuit. Cine îşi mai aminteşte de norul care-a trecut?

Pierre simţi că nu mai putea sta în odaie. Casa asta, casa tatălui său, îl strivea! Parcă-i cădea tavanul în cap şi zidurile îl înăbuşeau. Şi, cum îi era foarte sete, aprinse luminarea ca să se ducă să bea un pahar cu apă rece de la robinetul din bucătărie.

Coborî cele două etaje şi, în timp ce urca înapoi cu carafa plină, se aşeză, aşa cum era, în cămaşă, pe o treaptă a scării, în plin curent şi sorbi din ea, fără pahar, cu înghiţituri mari, ca un om care gîfîie de alergătură. Cînd se potoli, simţi că liniştea casei îl tulbură; apoi începu să desluşească, unul după altul, cele mai mici zgomote.

Ascultă mai întîi pendula din sufragerie, ale cărei bătăi păreau să crească în fiecare clipă. Pe urmă auzi alt sforăit, de data asta un sforăit scurt, greoi şi puternic, de om bătrîn; al tatălui, fără îndoială. Şi un tremur scurt îl cuprinse atunci cînd îl străfulgera gîndul că cei doi bărbaţi care sforăiau sub acelaşi acoperiş, tatăl şi fiul, n-aveau nimic comun unul cu altul! Nu-i unea nici cea mai slabă legătură şi ei nu ştiau, nu aveau habar. Îşi vorbeau drăgăstos, se îmbrăţişau, se bucurau şi se înduioşau împreună de aceleaşi lucruri, ca şi cînd prin vine le-ar fi curs acelaşi sînge. Şi, cu toate astea, două fiinţe, născute, fiecare, la celălalt capăt al lumii n-ar fi putut fi mai străine între ele decît acest părinte şi acest copil. Credeau că ţin unul de altul numai pentru că între ei crescuse minciuna. Şi dragostea tatălui, şi cea a fiului se datorau unei minciuni, imposibil de dezvăluit, pe care, în afară de el, fiul adevărat, niciodată n-avea s-o ştie nimeni!

Şi dacă totuşi se înşela? Cum să afle? Dacă între Jean şi tatăl său ar exista vreo asemănare, oricît de slabă ar fi ea, una dintre acele asemănări misterioase care trec de la strămoş la urmaşii lui, arătînd că un neam întreg se trage din aceeaşi îmbrăţişare! Lui, ca doctor, nu i-ar trebui mare lucru ca s-o recunoască, i-ar ajunge să vadă

forma maxilarului, curbura nasului, depărtarea ochilor, caracteristicile danturii şi ale părului; şi chiar mai puţin decît atît: un gest, o obişnuinţă, un anumit fel de a fi, un gust transmis, un semn oarecare, foarte grăitor pentru o privire exersată.

Tot căuta şi nu-şi amintea nimic, absolut nimic. Nu se uitase bine, nu observase cum trebuie, pentru că n-avusese nici un motiv să descopere asemenea indicii imperceptibile.

Se ridică de jos ca să se întoarcă în cameră şi, dus pe gînduri, cu paşi rari, începu să urce scara. Trecînd prin faţa uşii fratelui său, se opri dintr-o dată, cu mîna pe clanţă, gata să o deschidă. Îl apucase o dorinţă nestăpînită să-l vadă pe Jean, să-l privească atent, să-l surprindă în timpul somnului, cînd faţa e liniştită şi, cînd trăsăturile se odihnesc, destinse, şi orice rictus al vieţii a dispărut. Aşa i-ar înţelege taina chipului adormit; şi dacă ar exista, cît de cît, vreo asemănare care să poată fi luată în seamă, n-ar avea cum să-i scape.

Dar dacă Jean se trezeşte, ce-o să-i spună? Cum să-i explice vizita? Continua să stea cu degetele încleştate pe clanţă, căutînd un argument, un pretext. Deodată îşi aminti că-i împrumutase o fiolă de laudanum, cu vreo săptămînă în urmă, ca să-şi potolească o durere de dinţi, în noaptea asta ar fi putut să-l doară şi pe el şi să fi venit să-şi ceară înapoi calmantul. Aşa că intră, dar pe furiş, ca un hoţ. Jean dormea dus, cu gura întredeschisă. Pe aşternutul alb, barba şi părul lui blond făceau o pată aurie. Nu se trezi, dar încetă să mai sforăie. Aplecat deasupra lui, Pierre se uită lung la el, cu lăcomie. Nu, tînărul nu semăna deloc cu Roland; şi, pentru a doua oară, doctorul îşi aminti de portretul lui Maréchal care dispăruse. Trebuia neapărat să-l găsească! Poate că dacă l-ar vedea n-ar mai avea nici o îndoială.

Jean se mişcă, stingherit de prezenţa lui sau de lumina luminării care îi pătrundea prin pleoape. Atunci doctorul

se dădu îndărăt, în vîrful picioarelor, pînă ajunse la uşă, pe care o închise încet, fără zgomot; se întoarse în cameră, dar nu se culcă.

I se părea o veşnicie pînă la ziuă. Pendula din sufragerie bătea orele, una după alta, şi dangătul ei avea un timbru grav şi profund, de parcă micul instrument de ceasornicărie ar fi înghiţit clopotul unei catedrale. Sunetele urcau scara pustie, treceau prin uşi şi prin ziduri şi se stingeau în adîncul odăilor, în urechea surdă a celor adormiţi.

Pierre începuse să umble prin cameră, în lung şi în lat, de la pat la fereastră. Ce să facă? Se simţea prea răvăşit ca să-şi petreacă ziua în sînul familiei. Voia să mai rămînă singur măcar pînă a doua zi ca să cugete, să se liniştească, să prindă puteri pentru viaţa de zi cu zi pe care trebuia s-o ia de la capăt. Ei bine! o să se ducă la Trouville, să privească mulţimea care forfoteşte pe plajă. Asta avea să-l distragă, să-i schimbe gîndurile, să-i dea răgaz să se pregătească pentru acel lucru groaznic pe care îl descoperise.

Cum se făcu ziuă, se spălă şi se îmbrăcă. Ceaţa se risipise şi se făcuse vreme frumoasă, foarte frumoasă. Pentru că vaporul de Trouville nu pleca pînă la ora nouă, doctorul se gîndi că ar trebui să-şi sărute mama înainte de plecare. Aşteptă ora la care se scula de obicei şi coborî. Cînd ajunse lîngă uşă îi bătea inima aşa de tare, încît se opri în loc să-şi tragă sufletul. Nu era în stare nici măcar să apese pe clanţă şi mîna îi tremura, moale, fără vlagă. Ciocăni.

— Cine e? o auzi pe maică-sa întrebînd.

— Eu, Pierre.

— Ce vrei?

— Să-mi iau la revedere. Mă duc să-mi petrec ziua la Trouville, cu nişte prieteni.

— Nu m-am dat încă jos din pat.

— Bine, atunci lasă, nu te deranja. Am să te sărut di-seară, cînd mă întorc.

Spera să poată pleca fără s-o vadă, fără să-i pună pe obraz sărutarea ipocrită de care-i era silă dinainte. Dar ea răspunse:

— Stai o clipă, că îţi deschid. Aşteaptă să mă vîr iar în pat.

Îi auzi tălpile goale pe parchet, apoi zgomotul zăvorului.

— Intră, îi strigă ea.

Era culcată în pat; alături, cu capul înfăşurat într-un fular, Roland se înverşuna să-şi continue somnul. De obicei nu se trezea decît dacă cineva îl zgîlţîia mai să-i scoată braţul din umăr, nu altceva. În zilele cînd mergea la pescuit, asta era grija servitoarei; Papagris o suna la ora stabilită şi ea venea să-şi smulgă stăpînul din somnul de neînvins.

Pierre îşi privea mama în timp ce se apropia de ea şi dintr-o dată i se păru că n-o mai văzuse pînă atunci. Ea îi întinse obrajii să i-i sărute; pe urmă el se aşeză pe un taburet.

— Aseară te-ai hotărît să faci plimbarea asta?

— Da, aseară.

— Vii la cină?

— Nu ştiu încă. În orice caz, nu mă aşteptaţi.

Pierre o cerceta curios şi uluit. Femeia asta era mama lui! Chipul acesta pe care îl ştia din copilărie, primul pe care îl zărise în clipa cînd ochii lui începuseră să desluşească ceva împrejur, zîmbetul, glasul atît de cunoscut şi atît de familiar îi apăreau dintr-o dată altele, cu totul altfel de cum fuseseră pentru el pînă atunci. Acum înţelegea că, iubind-o, nu se uitase la ea niciodată.

Şi totuşi era ea, şi el îi cunoştea figura pînă în cele mai mici amănunte; fiecare trăsătură însă abia acum o vedea clar, pentru prima oară. Examina chipul ei drag cu o

atenţie încordată, descoperindu-i o faţă încă neştiută, cu totul deosebită.

Se ridicase să plece, dar, dintr-o dată, nu-şi mai putu stăpîni dorinţa de a afla adevărul, care încă din ajun îi chinuia sufletul.

— Ia spune-mi, parcă-mi aduc aminte că la Paris, pe vremuri, aveam în salon un portret mic al lui Maréchal.

O clipă, două, ea şovăi, sau poate doar i se păru lui că şovăie:

— Da, aşa e, spuse după un timp.

— Şi ce s-a întîmplat cu el?

— Şi de data asta ea ar fi putut să răspundă mai repede.

— Portretul acela... stai puţin... nu prea ştiu. Poate c-o fi în birouaşul meu.

— O să fii tu drăguţă să-l cauţi?

— Bine, am să-l caut. De ce-ţi trebuie?

— Nu mie. Dar m-am gîndit că ar fi normal să i-l dai lui Jean, i-ar face plăcere.

— Da, ai dreptate, te-ai gîndit bine. Am să-l caut cînd am să mă scol.

Pierre plecă.

Era o zi senină, fără pic de vînt. Pe stradă, oamenii păreau veseli, negustorii se duceau la treburile lor, vînzătoarele tinere la magazine. Bucuroşi de ziua însorită, unii dintre ei îngîaau un cîntec. Călătorii începuseră să urce în vaporul de Trouville. Pierre se aşează pe o bancă de lemn, în spate de tot.

„S-a speriat de întrebarea mea, se gîndea, sau doar a fost surprinsă? A rătăcit portretul ori l-a ascuns? Ştie acum pe unde e sau nu? Şi dacă l-a ascuns, de ce a făcut-o?”

Şi, mergînd tot aşa, din deducţie în deducţie, mintea lui ajunse la concluzia următoare:

Portretul prietenului, al amantului, stătuse în salon la vedere pînă în ziua cînd femeia, mama lui, observase cea

dintîi că Jean a început să semene cu el. Fără îndoială că de mult timp se aştepta ea ca asemănarea asta să iasă la iveală; şi, înţelegînd că oricine putea într-o zi, la fel, s-o descopere, luase miniatura periculoasă şi, neavînd puterea să o distrugă, o ascunsese. Pierre îşi amintea acum foarte bine că portretul dispăruse de mult, cu mult timp înainte de plecarea lor din Paris. Probabil că atunci cînd lui Jean îi crescuse barba şi datorită ei începuse dintr-o dată să arate aidoma tînărului blond şi surîzător din cadra.

Mişcarea vaporului care pleca îi tulbură şi-i împrăştie gîndurile. Se ridică în picioare să privească marea. Micul pachebot ieşise dintre diguri, cotise la stînga şi, suflînd greu, gîfîind, cutremurîndu-se tot, o luă spre ţărmul îndepărtat care se întrezărea prin ceaţa dimineţii.

Ici şi colo, pe marea liniştită, pînza roşie a unui vas mare de pescuit se vedea pironită în loc, ca o stîncă răsărită din apă. Iar Sena, coborînd dinspre Rouen, părea un braţ lat al mării care desparte două ţinuturi învecinate.

În mai puţin de un ceas ajunseră în portul Trouville şi, pentru că era ora cînd lumea se scălda, Pierre se îndreptă spre ţărm. Din depărtare, plaja semăna cu o grădină întinsă, plină cu flori. Îngrămădite în faţa cabinelor, înşirate de-a lungul ţărmului sau risipite din loc în loc, umbrelele de toate culorile, pălăriile de toate formele şi rochiile de toate nuanţele arătau, într-adevăr, pe duna mare de nisip galben întinsă de la dig pînă la Roches Noires, ca nişte buchete imense pe o pajişte nesfîrşită. Chemările, strigătele copiilor ce se scăldau, rîsetele limpezi ale femeilor, zgomotul nedesluşit, apropiat sau depărtat, al glasurilor răzleţite în aerul proaspăt iscau, toate laolaltă, un vuiet blînd şi neîntrerupt pe care îl trăgeai în piept odată cu adierea abia simţită a mării.

Pierre păşea printre oameni mai pierdut, mai rătăcit, mai singuratic, mai cufundat în gîndurile lui chinuitoare decît dacă ar fi fost aruncat de pe puntea unui vapor în

mare, la o sută de leghe în larg. Se lovea de ei, le asculta frazele fără să le audă, îi zărea pe bărbaţi cum vorbesc femeilor şi pe femei răspunzînd bărbaţilor, dar fără să-i vadă. Şi, dintr-o dată, ca trezit din somn, îi văzu limpede şi îi urî pentru că păreau veseli şi mulţumiţi cu toţii.

Îl băteau alte gînduri acum, în timp ce, păşind mai departe, trecea pe lîngă feluritele grupuri, la un pas de ele, aproape atingîndu-le. Rochiile multicolore care acopereau nisipul ca un mănunchi de flori, ţesăturile frumoase, umbrelele ţipătoare, graţia artificială a taliilor sugrumate, toate născocirile iscusite ale modei, începînd cu pantofii delicaţi şi pînă la pălăriile extravagante, farmecul mişcărilor, al glasurilor şi al zîmbetelor, în fine, întreaga cochetărie etalată aici i se înfăţişa dintr-o dată ca o imensă desfăşurare a perversităţii feminine. Toate aceste femei gătite voiau să placă, să atragă pe cineva. Se făcuseră frumoase pentru bărbaţi, pentru toţi bărbaţii în afară de soţul lor, pe care nu mai aveau nevoie să-l cucerească. Se gătiseră pentru iubitul de azi şi pentru cel de mîine, pentru necunoscutul pe care îl întîlniseră, pe care îl remarcaseră, pe care poate îl aşteptau. Aşezaţi alături, apropiindu-şi gura de-a lor în timp ce le vorbeau şi privindu-le drept în ochi, bărbaţii le chemau şi le doreau, le pîndeau ca pe un vînat mlădios şi viclean, deşi lesne de prins la prima vedere. Imensa plajă nu era decît o piaţă a dragostei în care unele femei se vindeau şi altele se dăruiau, unele se tocmeau şi celelalte doar îşi făgăduiau mîngîierile. Femeile, toate, n-aveau decît un singur gînd, acelaşi: cum să-şi facă dorit şi să-şi ofere trupul, încă de pe acum dăruit, vîndut, promis altor bărbaţi. Şi aşa se întîmplase întotdeauna, pe întreg pămînt, îşi spunea Pierre.

Mama lui nu făcuse nimic mai mult decît ce făceau celelalte. Toate celelalte. Toate? Nu! Mai existau destule excepţii, destul de multe. Cele bogate şi zănatice pe care le vedea în jurul lui alergînd după dragoste făceau de fapt

parte din lumea bună petrecăreaţă şi elegantă sau chiar din lumea frivolă tarifată; aici, pe plajele bătute de mulţimile de pierde-vară, n-ai!fi întîlnit sumedenia de femei, mult mai cinstite. Întemniţate în bordeluri.

Marea creştea, gonindu-i încet-încet spre oraş pe cei care se scăldau. Se vedeau grupuri întregi ridicîndu-se şi luînd-o la goană, cu scaune cu tot, în faţa valului galben, dantelat, care înainta cu o mică horbotă de spumă.

Se întorceau şi cabinele rulante[1], trase de cai. Şi pe promenada care mărginea plaja de la un cap la altul curgea domol, fără încetare, o mulţime elegantă şi compactă, formată din două şiruri care înaintau, fiecare, în direcţia opusă, trecînd unul pe lîngă altul şi amestecîndu-se. Scos din sărite de înghesuiala prin care era silit să meargă, Pierre iuţi pasul, se afundă în oraş şi se opri să prînzească la o cîrciumă mărginaşă, de lîngă care începea cîmpul.

După ce îşi bău cafeaua, se întinse pe două scaune în faţa uşii şi, cum nu dormise deloc noaptea trecută, aţipi la umbra unui tei.

Cînd se deşteptă, după cîteva ore de odihnă, îşi dădu seama că trebuia să se întoarcă dacă voia să mai prindă vaporul şi o porni la drum, cu trupul încă amorţit de somn.

Voia să ajungă acasă cît mai repede, să afle dacă maică-sa găsise portretul lui Maréchal. O să deschidă ea vorba cea dintîi sau din nou va trebui să o întrebe el? Dacă se aştepta ca Pierre s-o interogheze iar, avea, categoric, un motiv al ei, ascuns, să nu arate miniatura.

Dar după ce intră în cameră, Pierre stătu pe gînduri dacă să mai coboare sau nu la cină. Se chinuia prea mult. Sufletul lui răscolit n-avusese încă timp să se liniştească.

Se hotărî totuşi şi apăru în sufragerie tocmai cînd cei-lalţi se aşezau la masă. Pe toate feţele se citea veselia.

---

1 Cabine care îi transportau pînă la ţărmul mării pe cei ce urmau să se scalde.

— Ei, zise Roland, sînteţi mulţumiţi de ce-aţi tîrguit? Eu unul nu vreau să văd nimic pînă nu e totul aranjat.

— Da, răspunse nevastă-sa. Numai că trebuie să cumpănim bine să nu facem vreo prostie. Mai ales mobila ne dă bătaie de cap.

Îşi petrecuse toată ziua cu Jean prin magazinele de mobilă şi atelierele de tapiţerie. Ea ar fi vrut nişte stofe mai scumpe, mai somptuoase, care să bată la ochi. Fiul ei dorea, dimpotrivă, ceva mai sobru şi mai elegant. Atunci, cu mostrele în faţă, fiecare îşi repetase argumentele.

Doamna Roland susţinea că orice client, orice om care are de-a face cu tribunalul trebuie să fie impresionat de bogăţia locuinţei atunci cînd intră în sala de aşteptare. Jean însă, care ţinea să atragă clientela elegantă şi cu avere, voia să-i cucerească pe oamenii distinşi prin} gustul lui simplu şi sigur. Şi disputa, care durase toată ziua, începu iar, chiar de cînd se aduse supa. Roland nu avea nici o opinie.

— Eu unul nu vreau să aud nimic, repeta el. Cînd o fi gata o să vin să văd.

Doamna Roland ceru şi părerea lui Pierre.

— Tu ce zici?

El avea nervii atît de întinşi încît îi veni să-i răspundă cu o înjurătură. Spuse totuşi, cu un glas tăios, care tremura de enervare:

— Sînt cu totul de părerea lui Jean. Îmi place simplitatea cînd e vorba de gust, aşa cum îmi place cinstea cînd e vorba de caracterul omului.

— Gîndeşte-te că trăim într-un oraş de negustori unde nu dai de bun-gust la tot pasul, insistă doamna Roland.

— Şi ce dacă? răspunse Pierre. Ce, ăsta-i un motiv ca să te porţi la fel ca proştii? Dacă cei din jurul meu sînt necinstiţi şi neghiobi, trebuie să fiu şi eu ca ei? O femeie nu se-apucă să păcătuiască doar pentru că vecinele ei au amanţi.

Jean începu să rîdă.

— Vii cu nişte comparaţii cînd argumentezi de parcă le-ai fi scos din maximele vreunui moralist.

Pierre nu răspunse. Doamna Roland şi Jean începură iar să vorbească despre ţesături şi despre fotolii. Se uita la ei aşa cum se uitase la mama lui de dimineaţă, înainte să plece la Trouville; îi privea ca un străin care observă la rece totul şi i se părea că într-adevăr pătrunsese pe neaşteptat într-o familie necunoscută. Mai ales domnul Roland îi fascina şi privirea, şi mintea. Bărbatul ăsta gras, fleşcăit, mulţumit şi nătîng era tatăl lui! Nu, Jean nu semăna deloc cu el!

Familia lui! De două zile o mînă răuvoitoare, necunoscută, mîna unui mort, smulsese şi rupsese toate firele care ţineau legate laolaltă aceste patru fiinţe! Gata, totul era terminat, distrus! Nu mai avea mamă, pentru că, nemaiputînd să aibă faţă de ea acel respect total, duios şi plin de pietate de care are nevoie o inimă de fiu, nu mâi era în stare nici să ţină la ea; nu mai avea frate, pentru că fratele lui era fiul unui străin; nu-i mai rămînea decît un tată, matahala asta pe care, orice ar fi făcut, nu putea să o iubească.

— Spune, mamă, îi zise deodată, ai găsit portretul? Ea făcu nişte ochi mari, miraţi:

— Ce portret?

— Portretul lui Maréchal.

— Nu... adică da... nu l-am găsit, dar cred că ştiu unde e.

— Ce anume? întrebă Roland.

— Un portret mic al lui Maréchal, îi răspunse Pierre, care, pe vremuri, cînd stăteam la Paris, era la noi în salon. M-am gîndit că poate lui Jean i-ar face plăcere să-l aibă.

— Da, sigur că da, mi-aduc foarte bine aminte, strigă Roland. L-am văzut chiar săptămîna trecută. Maică-ta îl scosese din birouaşul ei cînd îşi făcea ordine în hîrtii. Joi sau vineri a fost asta, nu-ţi mai aduci aminte, Louise? Eu mă rădeam şi tu l-ai pus alături, pe un scaun, împreună

cu un teanc de scrisori din care ai ars jumătate. Ce zici? Nu-i ciudat că ai luat portretul ăsta în mînă cu două-trei zile înainte de moştenirea lui Jean? Dacă aş crede în presimţiri, aş zice că aşa ceva a fost!

— Da, ştiu unde e, răspunse liniştită doamna Roland; am să mă duc să-l caut imediat.

Aşadar, minţise! Chiar în dimineaţa aceea, cînd o întrebase ce s-a întîmplat cu miniatura, minţise, spunîndu-i: „Nu prea ştiu... poate c-o fi în birouaşul meu”. Doar cu cîteva zile înainte văzuse portretul, îl luase în mînă, umblase cu el, îl privise şi pe urmă îl ascunsese iar, în sertarul ei secret, împreună cu scrisorile lui Maréchal.

Pierre se uita la mama lui care minţise. O privea cu furia ajunsă la disperare a unui fiu înşelat, căruia îi fusese prădată comoara dragostei lui sfinte, cu gelozia unui bărbat orbit multă vreme, care descoperă, în sfîrşit, o trădare ruşinoasă. Dacă el ar fi fost soţul acestei femei ar fi apucat-o de mîini, de umeri, de păr, ar fi trîntit-o la pămînt, ar fi lovit-o, ar fi strivit-o, ar fi făcut-o una cu pămîntul. Dar nu putea nici să spună, nici să facă nimic, nu putea să dea ceva în vileag. Era fiul ei, nu pe el îl înşelase şi nici n-avea motiv de răzbunare.

Ba da, îl înşelase în iubirea, în respectul lui faţă de ea, în tot ce-avea mai sfînt. Era datoare să rămînă fără pată, aşa cum sînt toate mamele pentru copiii lor. Pierre era atît de furios, încît aproape o ura, pentru că i se părea mai vinovată faţă de el decît faţă de tatăl său. Dragostea dintre bărbat şi femeie este un pact liber consimţit, în care cel ce dă dovadă de slăbiciune nu e vinovat decît de făţărnicie; dar atunci cînd femeia a devenit mamă, răspunderea ei a crescut, natura i-a dat în grijă o întreagă spiţă. Dacă atunci cade în ispită, e laşă, nedemnă şi ticăloasă.

— Orice s-ar zice, spuse dintr-o dată Roland, întinzîndu-şi. picioarele sub masă, aşa cum făcea în fiecare seară cînd îşi sorbea pe îndelete paharul de lichior, nu-i rău să

ai o brumă de avere şi să trăieşti fără să faci nimic. Sper că de-acum încolo Jean o să ne dea nişte mese pe cinste. Ei, şi dacă uneori m-oi simţi rău, nu-i nimic.

Pe urmă, întorcîndu-se spre nevastă-sa:

— Dacă tot ai terminat de mîncat, du-te, pisicuţo, şi caută portretul ăla. O să-mi facă şi mie plăcere să-l mai văd.

Ea se ridică, luă luminarea şi ieşi. Lipsi un timp care lui Pierre i se păru lung, deşi nu trecură decît vreo trei minute, şi se întoarse, zîmbitoare, ţinînd de inel o ramă aurită, demodată ca format.

— Uite-l, zise, l-am găsit numaidecît.

Doctorul întinse mîna cel dintîi. Luă portretul şi privi cu atenţie, ţinîndu-l cît mai departe, întinzînd braţul. Pe urmă, simţind că maică-sa îl privea, înălţă ochii încet asupra fratelui, ca să-l compare cu el. Nestăpînit cum era, fu cît pe-aci să zică: „Ia te uită, seamănă cu Jean”. Nu îndrăzni să rostească aceste cuvinte înspăimîntătoare, dar îşi dezvălui gîndul prin felul cum confrunta chipul viu cu cel pictat. Aveau, fără îndoială, nişte trăsături comune: aceeaşi barbă şi aceeaşi frunte, dar nimic atît de evident încît să te poată face să spui: „Uite, ăsta-i tatăl şi ăsta-i fiul”. Mai degrabă era un aer de familie, o înrudire a fizionomiilor însufleţite de acelaşi sînge. Pentru Pierre însă, mult mai hotărîtor decît asemănarea celor două figuri era faptul că maică-sa se ridicase în picioare, se întorsese cu spatele şi se prefăcea că închide, cu prea multă îngrijire, zahărul şi lichiorul într-un bufet.

Îşi dăduse seama deci că el ştia totul, sau cel puţin că bănuia!

— Dă-mi-l şi mie, zise Roland.

Pierre îi întinse miniatura şi tatăl trase luminarea mai aproape, ca să vadă mai bine; pe urmă şopti cu un glas înduioşat:

— Bietul băiat! Şi cînd te gîndeşti că aşa arăta cînd l-am cunoscut! Vai, Doamne, cum trece timpul! Pe vre-

mea aia, era totuşi un bărbat frumos şi manierat, nu-i aşa, Louise?

Pentru că nevastă-sa nu-i răspundea nimic, continuă:

— Niciodată nu l-am văzut ieşindu-şi din fire sau prost dispus! Acum, gata, n-a mai rămas nimic din el... decît ce i-a lăsat lui Jean. In sfîrşit, despre un asemenea om chiar poţi să juri că s-a arătat prieten bun pînă la capăt. Nici pe patul de moarte nu ne-a uitat.

Jean întinse mîna la rîndul lui şi luă portretul. Se uită lung la el cîteva minute şi pe urmă, cu părere de rău:

— Eu nu-l recunosc deloc. Nu mi-l mai aduc aminte decît cu părul alb.

I-l dădu mamei înapoi. Ea îşi aruncă ochii pe el şi apoi întoarse repede capul, ca şi cum s-ar fi temut de ceva; pe urmă zise, cu vocea ei obişnuită:

— Dragă Jeannot, de acum încolo e al tău, doar tu eşti moştenitorul lui. O să-l duci în noul apartament.

Cînd intrară cu toţii în salon, puse miniatura pe şemineu lîngă pendulă, acolo unde fusese şi altădată. Roland îşi îndesă pipa. Pierre şi Jean îşi aprinseră ţigările. Le fumau ca de obicei, unul plimbîndu-se prin cameră, celălalt stînd jos, cufundat într-un fotoliu, picior peste picior. Domnul Roland se aşeza totdeauna călare pe un scaun şi scuipa de la distanţă în vatră. Doamna Roland, pe un scăunel scund, lîngă măsuţa pe care era lampa, broda, împletea sau făcea monograme pe lenjerie. În seara asta începuse să lucreze pe canava o carpetă pentru camera lui Jean. Era o treabă grea şi complicată, care cerea la început multă atenţie. Din cînd în cînd, totuşi, în timp ce număra punctele, îşi ridica ochii şi-i arunca repede, pe furiş, spre portretul rezemat de pendulă. Doctorul, care din patru-cinci paşi mari traversa salonul îngust, cu mîinile la spate şi cu trabucul în gură, îi întîlnea, de fiecare dată, privirea.

Ai fi zis că se pîndeau unul pe altul, că între ei începuse o luptă; şi o nelinişte dureroasă, greu de suportat îi

încleştase inima lui Pierre. „Cît trebuie să sufere în clipa asta dacă ştie că i-am ghicit taina”, îşi spunea el chinuit şi totuşi, într-o oarecare măsură, mulţumit. De fiecare dată cînd se întorcea spre şemineu, se oprea cîteva secunde să privească chipul blond al lui Maréchal, ca să sublinieze că e urmărit de o idee fixă.

Şi portretul ăsta, mic de o palmă, era ca o fiinţă vie, rea şi înfricoşătoare, care pătrunsese pe neaşteptate în casă şi în familie.

Deodată răsună soneria din stradă. Doamna Roland, de obicei atît de liniştită, avu o tresărire care îl făcu pe doctor să-şi dea seama de tulburarea ei nervoasă. „Trebuie să fie doamna Rosémilly”, spuse ea. Şi-şi înălţă iar privirea neliniştită înspre şemineu.

Pierre înţelese sau i se păru că pricepe îngrijorarea şi groaza ei. Privirea femeilor e pătrunzătoare, mintea ageră şi gîndul bănuitor. Poate că atunci cînd va observa miniatura, noua venită o să descopere dintr-o aruncătură de ochi asemănarea dintre acel chip şi cel al lui Jean. Şi într-o clipă o să înţeleagă şi o să ştie totul.

Lui Pierre i se făcu frică, o frică îngrozitoare, neaşteptată, că ruşinea va fi dezvăluită; şi, întorcîndu-se cu spatele în timp ce se deschidea uşa, luă portretul şi îl băgă sub pendulă fără ca tatăl sau fratele său să-l fi văzut.

Cînd întîlni din nou ochii doamnei Roland, i se părură cu totul schimbaţi, tulburi şi rătăciţi.

— Bună ziua, spuse doamna Rosémilly, am venit să beau o ceaşcă de ceai cu dumneavoastră.

Dar, pe cînd toată lumea se învîrtea în jurul ei, întrebînd-o de sănătate, Pierre se strecură prin uşa rămasă deschisă şi ieşi.

Se mirară cu toţii cînd îş^i dădură seama că plecase. Nemulţumit fiindcă îşi închipuia că tînără văduvă s-ar putea simţi jignită, Jean spuse cu glas scăzut:

— Ce urs mai e şi frate-meu!

— Nu trebuie să i-o luaţi în nume de rău, zise doamna Roland, azi nu se simţea prea bine şi mai era şi obosit după plimbarea de la Trouville.

— Ei, şi ce dacă, spuse Roland, ăsta nu-i un motiv să te porţi ca un sălbatic.

Doamna Rosémilly vru să mai aplaneze lucrurile:

— Ba nu, a şters-o englezeşte; cînd vrei să pleci mai devreme, numai aşa poţi să te retragi dintr-o societate.

— Ei, răspunse Jean, dintr-o societate poate, dar cu familia ta nu te porţi astfel şi frate-meu numai asta face de la o vreme.

CAPITOLUL VI

TIMP DE O SAPTAMÎNĂ-DOUĂ nu s-a mai petrecut nimic deosebit în familia Roland. Tatăl pescuia, Jean ajutat de mama lui îşi aranja casa, Pierre, mereu încruntat, nu mai apărea decît la ora mesei.

— De ce dracu ai mutra asta de înmormîntare? îl întrebă Roland într-o seară. De la o vreme tot aşa o ţii, am observat-o mai de mult.

— Mă apasă viaţa, asta e, răspunse doctorul. Bietul om nu pricepu nimic, aşa că zise, mîhnit:

— Zău că e prea de tot. De cînd am avut norocul ăsta cu moştenirea parcă li s-au înecat corăbiile la toţi. Ai zice că a dat o nenorocire peste noi sau că bocim pe cineva.

— Cam aşa şi e, spuse Pierre, eu plîng pe cineva.

— Tu? Pe cine?

— Ei, o fiinţă pe care tu n-o cunoşti şi de care eram legat mult prea mult.

Roland îşi închipui că e vorba de vreo aventură:

— Probabil o femeie, nu?

— Da, o femeie.

— Şi a murit?

— Nu, mai rău, am pierdut-o.

— Aaa!

Cu toate că în sinea lui se miră că Pierre făcuse această mărturisire neaşteptată în faţa mamei, iar tonul cu care

vorbise i se păruse ciudat, bătrînul nu mai stărui, pentru că, după părerea lui, asemenea lucruri nu-i privesc decît pe cei doi aflaţi în cauză.

Doamna Roland parcă nu auzise nimic: era atît de palidă, încît părea bolnavă. Uimit s-o vadă cum se prăbuşea uneori, din senin, pe un scaun şi cum răsufla greu de parcă s-ar fi sufocat, bărbatul ei îi spusese de mai multe ori:

— Chiar că arăţi rău, Louise, prea te osteneşti cu casa iui Jean. Odihneşte-te şi tu, ce Dumnezeu! Băiatul ăsta n-are nici o grabă, că de bogat tot e bogat!

Ea clătina din cap fără să răspundă.

În ziua aceea era atît de albă la faţă, încît Roland observă din nou:

— Haide, dragă, îi zise, nu mai merge aşa, trebuie să te îngrijeşti.

Apoi, întorcîndu-se spre doctor:

— Vezi bine că maică-ta e bolnavă. Ai examinat-o şi tu cel puţin?

— N-am băgat de seamă c-ar avea ceva, răspunse Pierre.

— Dar sare-n ochi, ce dracu, se înfurie Roland. De ce mai eşti doctor dacă nu vezi nici măcar cînd îi e rău maică-tii? E destul să te uiţi la ea... na, priveşte-o. Dar lîngă doctoru-ăsta poţi să crapi, că habar n-are.

Doamna Roland începuse să gîfîie, albă ca varul la faţă.

— Uite, îi vine rău, cade jos, strigă bărbatu-său.

— Nu-i nimic... Nu-i nimic..., o să-mi treacă. Pierre se apropie şi se uită atent la ea.

— Ia să vedem ce ai, îi zise.

— Nimic... n-am nimic... te asigur că n-am nimic, spuse ea repede, în şoaptă.

Roland se duse după oţet; se întoarse şi-i întinse doctorului sticla:

— Poftim! Dar fă-i şi tu ceva! Ai ascultat-o la inimă măcar?

Pierre se aplecă să-i ia pulsul, dar ea îşi trase mîna atît de brusc, încît se lovi de scaunul de-alături.

— Haide, îi zise el cu răceală, lasă-te îngrijită dacă eşti bolnavă.

Atunci ea se ridică şi-i întinse braţul. Ardea şi pulsul îi bătea repede şi dezordonat.

— Da, e într-adevăr destul de serios, şopti doctorul. Va trebui să iei calmante. Am să-ţi dau o reţetă.

În timp ce scria, aplecat peste foaia de hîrtie, nişte suspine înăbuşite, o răsuflare gîfîită care încerca să se reţină îl făcură să-şi întoarcă repede capul.

Doamna Roland plîngea cu faţa îngropată în palme.

— Louise, ce-i cu tine, Louise? o întrebă Roland, speriat, spune odată ce ai?

Ea nu răspunse; părea sfîşiată de o durere cumplită, adîncă.

Bărbatul ei încercă să-i dea mîinile la o parte de pe obraz.

— Nu, nu, nu, repeta ea, împotrivindu-se.

— Dar ce are? întrebă Roland, întorcîndu-se spre fiu-său. N-am văzut-o niciodată în halul ăsta.

— Nu are nimic, zise Pierre, o mică criză de nervi.

Îşi simţea parcă sufletul mai uşurat văzînd-o cum se chinuie; durerea ei îi mai potolea îndîrjirea şi aversiunea. Avea impresia că mama îşi micşora vina prin suferinţă şi se uita la ea lung, ca un judecător mulţumit de treaba pe care o făcuse.

Deodată însă, doamna Roland se ridică, se repezi spre uşă cu o pornire atît de neaşteptată, încît n-ai fi putut nici s-o prevezi, nici s-o opreşti, şi alergă să se închidă în camera ei.

Cei doi bărbaţi rămaseră între patru ochi.

— Tu înţelegi ceva din toate astea? întrebă Roland.

— Da, răspunse doctorul, asta se datorează unei tulburări nervoase care apare frecvent la vîrsta mamei. Probabil c-o să mai aibă destule crize ca cea de azi.

Avu, într-adevăr, şi altele, aproape în fiecare zi. Pierre părea să le stîrnească numai printr-un cuvînt, ca şi cînd ar fi ştiut taina răului ciudat şi necunoscut care o măcina. Pîndea pe faţa ei semnele unor clipe de răgaz şi, cu tertipuri de călău, îi trezea doar printr-o vorbă durerea care pentru scurt timp se potolise. Suferea şi el la fel de mult ca ea! îl durea cumplit că n-o mai iubea, că nu mai avea respect faţă de ea şi c-o chinuia. După ce răscolea îndeajuns rana sîngerîndă pe care el o făcuse în inima ei de mamă şi de femeie şi-şi dădea seama cît ajunsese de disperată şi de nenorocită, pleca de unul singur prin oraş, atît de sfîşiat de remuşcări şi de milă, atît de îndurerat că o strivise sub dispreţul lui de fiu, încît îi venea să se arunce în mare, să se înece şi să termine odată cu toate.

O, cît ar fi vrut atunci s-o ierte! Dar nu putea, îi era cu neputinţă să uite. Măcar dac-ar fi fost în stare să n-o mai chinuiască; dar nici asta nu izbutea, pentru că şi el se chinuia necontenit.

Se întorcea acasă la ora mesei, înduioşat, hotărît să se arate îndurător; dar cînd o zărea, cînd îi întîlnea privirea, altădată atît de sinceră şi de deschisă, acum atît de furişă, de speriată şi de îngrozită, o lovea, în ciuda voinţei lui de pînă atunci, nemaifiind în stare să-şi ţină în frîu vorbele înveninate care-i stăteau pe limbă.

Taina josnică, pe care o ştiau amîndoi, îl aţîţa contra ei. Era o otravă care-i intrase în sînge şi-l împingea să muşte ca un cîine turbat.

Nimic nu-l mai împiedica s-o sfîşie fără încetare pentru că Jean se mutase aproape de-a binelea în apartamentul nou şi se întorcea acasă doar seara, la cină şi la culcare. Mezinul observase de multe ori ieşirile sarcastice ale lui Pierre şi le punea pe seama invidiei. Îşi tot promitea să-l pună într-o zi la punct pentru că viaţa în familie ajunsese de nesuportat din cauza veşnicelor certuri. Dar, cum trăia separat, suferea mai puţin decît ceilalţi din pricina acestor grosolănii şi firea lui, dornică de linişte, îl îndemna să aibă

răbdare. În plus, averea i se cam urcase la cap şi nu se mai gîndea decît la lucrurile care îl interesau pe el direct. Venea în casa părintească cu mintea plină de alte griji mărunte, preocupat de croiala unei haine, de forma unei pălării, de cea mai potrivită mărime pentru cărţile de vizită. Vorbea cu insistenţă despre amănuntele casei, despre rafturile pentru rufărie puse în dulapul din dormitor, despre cuierele din vestibul, despre soneriile electrice pregătite ca să dea alarma în cazul cînd cineva ar intra pe ascuns în apartament.

Rămăsese hotărît ca, în cinstea instalării lui, să facă o plimbare cu toţii la ţară pînă la Saint-Jouin şi pe urmă la întoarcere să ia ceaiul acasă la Jean. Roland ar fi vrut să meargă pe mare, dar, din cauza distanţei mari şi a grijii că n-ar mai fi ajuns la timp dacă vîntul le-ar fi fost potrivnic, nu l-au ascultat şi au închiriat o trăsură pentru excursie.

Au plecat pe la ora zece, ca să aibă timp să sosească acolo la prînz.

Şoseaua prăfoasă şerpuia peste şesul normand, care. datorită cîmpiilor unduitoare şi a formelor înconjurate de copaci, semăna cu un parc nesfîrşit.

În trăsura trasă încet la trap de doi cai voinici, familia Roland, doamna Rosâmilly şi căpitanul Beausire tăceau, asurziţi de zgomotul roţilor, ţinîndu-şi ochii închişi, într-un nor de praf.

Era vremea secerişului. Lîngă verdele întunecat al trifoiului şi verdele crud al sfeclei, galbenul holdelor de grîu, care păreau a fi sorbit toată lumina soarelui, arunca asupra cîmpului o undă blondă, aurie. Pe alocuri începuse strînsul recoltei şi în lanurile în care intraseră secerile oamenii, se vedeau aplecîndu-se şi mişcînd deasupra pămîntului tăişul în formă de aripă.

După două ore de mers, trăsura o coti spre stînga, trecu pe lîngă o moară de vînt aproape putrezită, care încă îşi mai rotea aripile, o ruină tristă şi cenuşie, ultimă

supravieţuitoare, osîndită şi ea, a vechilor mori, pătrunse pe urmă într-o curte îngrijită şi se opri în faţa unei case cochete, un han vestit prin partea locului.

Hangiţa, căreia i se zicea frumoasa. Alphonsine, se ivi zîmbitoare în prag şi întinse mîna celor două doamne care şovăiau să coboare din trăsură, din pricina scării înalte.

Cîţiva străini, parizieni veniţi din Etretat, ce se aşezaseră la masă, la marginea pajiştii umbrite de meri, sub o prelată; dinăuntrul casei se auzeau voci, rîsete, zgomot de farfurii şi pahare.

Fură nevoiţi să mănînce într-o cameră, pentru că toate sufrageriile erau ocupate.

Deodată Roland zări nişte plase de prins crevete, rezemate de zid.

— Ce, strigă, aici se pescuiesc creveţi?

— Da, răspunse Beausire, e chiar cel mai bun loc de prins de pe toată coasta.

— Drace! Ce-ar fi să mergem şi noi după masă?

Pe la ora trei, marea se retrăgea; aşa că hotărîră să-şi petreacă după-amiaza pe stînci, căutînd creveţi.

Au mîncat puţin, ca nu cumva să li se urce sîngele la cap atunci cînd aveau să stea cu picioarele în apă. De altfel, voiau să-şi păstreze pofta de mîncare pentru îmbelşugata masă de seară, care trebuia să fie gata la ora şase, cînd aveau să se întoarcă.

Roland ardea de nerăbdare. Ţinea să cumpere uneltele speciale care se întrebuinţează la acest fel de pescuit şi care seamănă foarte mult cu cele folosite la prinsul fluturilor.

Se cheamă mincioguri şi sînt alcătuite din nişte săculeţe făcute din plasă, prinse fiecare în jurul unui cerc de lemn aflat la capătul unui băţ lung.

Alphonsine, tot cu surîsul pe buze, i le împrumută. Pe urmă le ajută pe cele două femei să-şi improvizeze o îmbrăcăminte potrivită ca să nu-şi ude rochiile. Le oferi cio-

rapi groşi de lînă, fuste şi espadrile. Bărbaţii îşi scoaseră şi ei ciorapii şi-şi cumpărară saboţi de la cizmarul satului.

Pe urmă o porniră la drum, cu plasa de crevete pe umăr şi cu coşul în spate.

Îmbrăcată aşa, doamna Rosémilly arăta ca o ţărăncuţă îndrăzneaţă; era foarte drăgălaşă şi avea un farmec nou, cu totul neaşteptat. Fusta împrumutată de Alphonsine, suflecată nostim şi prinsă, în partea de jos ca să-i dea voie să sară şi să alerge pe stînci fără nici o teamă, lăsa să i se vadă glezna şi o mică parte din picior, un picior de femeiuşcă suplă şi vînjoasă. Rochia nu-i mai era strînsă pe talie, ca să se poată mişca în voie; capul şi-l acoperise cu o pălărie de grădinar, din pai galben, cu borul nemăsurat de mare, răsfrînt într-o parte şi prins cu o crenguţă de tamarisc, care o făcea să semene cu cea a unui muşchetar şi-i dădea un aer semeţ.

De cînd primise moştenirea, Jean se întreba în fiecare zi dacă să se însoare cu ea sau nu. Cînd o vedea, se simţea hotărît s-o ia de nevastă, dar pe urmă, cînd rămînea singur, se gîndea că dacă aştepţi ai timp, poţi să chibzuieşti lucrurile mai bine. Dintre ei doi, el era acum mai bogat; ea nu avea decît douăsprezece mii de franci venit în bunuri imobiliare, ferme şi terenuri pe malul rîului, în Havre, care însă mai tîrziu puteau să capete o valoare mare. Aşadar, aveau amîndoi cam aceeaşi avere şi tînăra văduvă, fără îndoială, îi plăcea foarte mult.

Se uita la ea în ziua aceea cum păşeşte în faţa lui şi îşi spunea: „Gata, trebuie să mă hotărăsc odată. Cu siguranţă că n-am să nimeresc mai bine.”

Mergeau printr-o vîlcea povîrnită care ducea din sat pînă la ţărm; la capătul drumului, la vreo optzeci de metri deasupra mării, se înălţa faleza. Intre coastele verzi care coborau spre stingă şi spre dreapta se zărea un triunghi mare de apă, albastru-argintiu în lumina soarelui, şi deasupra lui, abia distingîndu-se cu ochiul liber, pînza unei bărci, ca o gîză oprită din zbor. Cerul plin de lumină

se pierdea în apă şi nu se mai desluşea linia unde se sfîrşea el şi unde începea marea; siluetele celor două femei care păşeau înaintea bărbaţilor se conturau în zare.

Jean urmărea cu o privire aprinsă gleznele subţiri, picioarele delicate, şoldurile mlădioase şi pălăria mare, provocatoare, a doamnei Rosémilly, care înainta repede în faţa lui. Şi fuga asta, a ei îi aţîţa dorinţa, îl împingea spre una din acele hotărîri definitive pe care timizii şi nehotărîţii le iau totdeauna pe neaşteptate. Aerul călduţ, plin de mireasma ierburilor de pe ţărm, a trifoiului şi <i drobiţei, mirosul de mare al stîncilor goale îl însufleţea şi mai mult, îmbătîndu-l uşor; şi, puţin cîte puţin, cu fiecare pas, cu fiecare clipă, cu fiecare privire aruncată înspre silueta sprintenă a tinerei femei, se hotăra să nu mai şovăie, să-i spună că o iubeşte şi că doreşte să o ia de nevastă. Pescuitul avea să-l ajute, dîndu-i ocazia să rămînă cu ea între patru ochi; şi, de altfel, era un cadru plăcut, un loc bun să vorbeşti despre dragoste, aşa, cu picioarele cufundate în apa limpede şi privind cum aleargă pe sub iarba de mare mustăţile lungi ale crevetelor.

Cînd ajunseră în capătul vîlcelei, acolo unde începea prăpastia, zăriră o potecuţă care cobora de-a lungul falezei; chiar sub locul unde se aflau, cam pe la jumătatea povîrnişului, se întindea, cît zăreai cu ochii spre sud, între mare şi poalele muntelui, o uluitoare întindere ierboasă şi accidentată, plină de surpături mai vechi, din care izbucneau stînci uriaşe, prăbuşite, răsturnate, îngrămădite unele peste altele. Stîncile năruite pe această fîşie lungă de pămînt, plină de mărăcini şi de ierburi, răscolită parcă de tresăririle unui vulcan, păreau ruinele unei mari cetăţi dispărute, aşezată altădată cu faţa înspre ocean şi dominată de zidul alb, nesfîrşit, al falezei.

— E frumos aici, spuse doamna Rosémilly, oprindu-se din drum.

Jean o ajunse din urmă şi, tulburat, îi întinse mîna ca s-o ajute să coboare scara îngustă, tăiată în stîncă.

O porniră amîndoi înainte, în timp ce Beausire, încordîndu-se pe picioarele lui scurte, îşi oferea braţul doamnei Roland, pe care prăpastia o ameţise. Pierre şi Roland rămăseseră în urmă; doctorul era nevoit să-l tragă pe taică-său, care era atît de buimăcit de înălţime, încît se lăsa să alunece pe fund, din treaptă în treaptă.

Tinerii, care coborau în frunte, mergeau repede; la un moment dat zăriră, lîngă o bancă de lemn, pusă acolo pentru popas, un firicel de apă limpede care ţîşnea printr-o crăpătură a falezei. Izvorul se aduna într-o adîncitură mare cam cît un lighean, pe care şi-o săpase singur, cădea pe urmă într-o cascadă înaltă de vreo două picioare, se furişa peste o potecă unde crescuse un covor de creson şi se pierdea printre ierburi şi mărăcinişuri în cîmpia răscolită unde se îngrămădeau pietrele surpate.

— Ce sete mi-e! strigă doamna Rosémilly.

Dar cum să bea? încercă să strîngă în podul palmei apa care i se prelingea printre degete. Lui Jean îi veni o idee, puse o piatră ca să stăvilească izvorul şi doamna Rosémilly îngenunche pe ea ca să soarbă chiar din firul de apă, care, în felul acesta, se afla la înălţimea buzelor ei.

Cînd îşi înălţă capul, era acoperită de picături strălucitoare, presărate cu miile pe gene, pe păr, pe faţă şi pe corsaj.

— Ce frumoasă eşti! îi şopti Jean, aplecîndu-se înspre ea.

— Oh, taci din gură! zise doamna Rosémilly, pe tonul cu care cerţi un copil.

Erau primele cuvinte mai tandre pe care le schimbau între ei.

— Haide, îi spuse Jean emoţionat, să plecăm înainte să ne ajungă ceilalţi din urmă.

Zărise, într-adevăr, foarte aproape de ei acum, spatele căpitanului Beausire, care cobora de-a-ndaratelea ca s-o poată sprijini cu amîndouă mîinile pe doamna Roland; şi mai încolo, mai sus, pe Roland, care, aşezat pe povîrniş, se lăsa să alunece, proptindu-se cînd în mîini, cînd în tălpi ca o broască ţestoasă, în timp ce Pierre păşea înaintea lui supraveghindu-i mişcările.

Mai puţin abruptă, poteca se lăţea într-un fel de drum în pantă care ocolea bolovanii uriaşi, căzuţi cîndva de pe munte. Doamna Rosémilly şi Jean începură să alerge şi ajunseră curînd pe plaja la capătul căreia se aflau stîncile. Ele alcătuiau o suprafaţă netedă şi lungă, acoperită cu ierburi de mare, în care licăreau nenumărate ochiuri de apă. Departe, dincolo de cîmpia clisoasă, plină de alge, de un verde lucios, întunecat, se afla marea.

Jean îşi suflecă mînecile pînă la coate şi pantalonii pînă la genunchi ca să poată umbla prin apă, strigă „înainte!” şi sări, hotărît, în prima baltă care îi apăruse în cale.

Decisă să-i urmeze pilda, dar mai prevăzătoare, tînăra femeie se tot învîrtea în jurul ochiului de apă, păşind cu teamă, ca să nu alunece pe algele vîscoase.

— Vezi ceva? îl întrebă pe Jean.

— Da, îţi văd faţa care se oglindeşte în apă.

— Dacă vezi doar atît, n-ai să pescuieşti mare lucru.

— Zău, şopti el cu un glas de îndrăgostit, dintre toate felurile de pescuit ăsta mi-ar plăcea cel mai mult.

— N-ai decît să încerci, răspunse ea, rîzînd, şi-o să vezi cum o să-ţi scape din plasă.

— Şi totuşi... dacă ai vrea...

— Vreau să te văd prinzînd crevete... şi nimic altceva... deocamdată...

— Eşti răutăcioasă. Hai mai departe, aici n-o să găsim nimic.

Şi-i întinse mîna ca s-o ajute să păşească pe stîncile alunecoase. Doamna Rosémilly se sprijini temătoare de el şi, dintr-o dată, Jean se simţi copleşit de dragoste, răscolit

de dorinţă, înfometat de fiinţa ei, ca şi cînd răul care încolţise în el aşteptase ziua asta ca să iasă la lumină.

Curînd ajunseră lîngă o crăpătură mai adîncă; pe sub apa care, printr-o fisură invizibilă, se scurgea clocotind spre marea îndepărtată, pluteau ierburi lungi şi subţiri, colorate ciudat, ca nişte plete roz şi verzi, ce păreau însufleţite.

— Uite, uite una foarte mare, acolo jos! strigă doamna Rosémilly.

O zări şi el şi coborî în groapă, hotărît, cu toate că apa îi venea pînă la brîu. Numai că vietatea, mişcîndu-şi mustăţile lungi, se dădea încet înapoi din faţa plasei. Jean o tot împingea spre ierburile de mare, sigur că acolo are s-o prindă. Dar cînd se simţi încolţită, creveta alunecă printr-un salt neaşteptat pe deasupra plasei, străbătu balta şi dispăru.

Tînără femeie, care urmărea pescuitul cu sufletul la gură, nu se putu stăpîni să nu strige:

— Ooo! Ce neîndemînatic eşti!

Jean se simţi jignit şi, fără să mai stea pe gînduri, îşi afundă cu o mişcare pripită plasa într-o adîncitură plină de ierburi. Cînd o săltă la suprafaţa apei, zări înăuntru trei crevete mari, transparente, culese la nimereală din ascunzătoarea lor nevăzută. Le oferi doamnei Rosémilly, dar ea nu îndrăzni să le ia de teama acului dantelat şi subţire cu care este înarmat capul lor ascuţit. Pînă la urmă, îşi luă totuşi inima în dinţi şi, apucîndu-le cu două degete de capătul subţiat al mustăţilor, le puse, una după alta, în coş, împreună cu cîteva fire de iarbă de mare, ca să nu moară. Pe urmă găsi o băltoacă mai puţin adîncă; intră înăuntru cu paşi şovăitori, pierzîndu-şi puţin răsuflarea din cauza frigului care îi cuprinsese picioarele, şi începu să pescuiască şi ea. Era îndemînatică şi vicleană, avea perspicacitatea şi agerimea unui pescar adevărat. Aproape de fiecare dată cînd arunca plasa scotea cîteva

vietăţi, înşelate şi prinse pe neaşteptate de încetineala iscusită cu care le urmărea.

Jean nu mai reuşea acum să găsească nimic, dar se ţinea pas cu pas după tînără femeie, se apleca şi o atingea, prefăcîndu-se că e disperat de neîndemînarea lui şi că vrea să înveţe de la ea cum să prindă crevete.

— Arată-mi şi mie cum faci, zicea, hai, arată-mi! Capetele lor se reflectau faţă în faţă în apa străvezie, care, din cauza ierburilor întunecate de pe fund, arăta ca o oglindă limpede. El zîmbi feţei care îl privea din adînc şi-i aruncă, cu vîrful degetelor o sărutare care părea să cadă de sus.

— Ah, ce sîcîitor eşti! îi spuse ea; nu trebuie să faci niciodată, dragul meu, două lucruri în acelaşi timp.

— Dar nu fac decît unul singur, îi răspunse ei. Te iubesc.

Doamna Rosémilly se îndreptă şi-i zise, cu un glas serios:

— Ascultă, ce te-a apucat de vreo zece minute? Ţi-ai pierdut cumva minţile?

— Nu, nu mi le-am pierdut deloc. Te iubesc şi am, în sfîrşit, curajul să ţi-o spun.

Acum erau amîndoi în picioare, în balta sărată care îi uda pînă la genunchi şi se priveau adînc în ochi, cu mîinile şiroind de apă, încleştate pe mînerele plaselor.

— Cum de ţi-o fi trecut prin cap să-mi spui aşa ceva acum? spuse ea, pe un ton glumeţ şi nemulţumit. Nu puteai să aştepţi altă zi şi să nu-mi strici pescuitul?

— Iartă-mă, şopti el, dar n-am mai putut să tac. Te iubesc de mult. Azi nu ştiu nici eu ce e cu mine. Mi-am pierdut capul.

Atunci, dintr-o dată, ea păru să-şi dea seama care era de fapt situaţia şi că e cazul să renunţe la distracţie ca să discute treburi serioase.

— Să stăm pe piatra asta, zise, ca să putem vorbi în linişte.

Se căţărară pe stînca destul de înaltă şi se aşezară în plin soare, unul lîngă altul, lăsîndu-şi picioarele să le atîrne jos.

— Dragă prietene, continuă ea, nu mai eşti un copil şi nici eu nu mai sînt o fetişcană. Ştim amîndoi despre ce este vorba şi putem să cîntărim toate urmările faptelor noastre. Dacă te-ai hotărît astăzi să-mi mărturiseşti că eşti îndrăgostit de mine, presupun, bineînţeles, că vrei să ne căsătorim.

Jean nu se aştepta deloc la această expunere lămurită a situaţiei şi răspunse, prosteşte:

— Da, sigur că da.

— Ai spus asta tatălui şi mamei dumitale?

— Nu, voiam mai întîi să ştiu dacă primeşti.

Ea îi întinse mîna încă udă şi el i-o apucă, fericit:

— Eu primesc din toată inima, răspunse. Cred că eşti bun şi cinstit. Dar să nu uiţi că n-aş vrea ca părinţii tăi să fie împotrivă.

— Crezi că mama nu şi-a dat seama mai de mult şi că ar ţine aşa de mult la dumneata dacă n-ar dori să ne căsătorim?

— Ai dreptate, şi eu sînt puţin emoţionată.

Tăcură amîndoi. El, dimpotrivă, se mira să o vadă atît de puţin tulburată, atît de înţeleaptă. Se aşteptase la tot felul de drăgălăşenii şi cochetării, la împotriviri simulate care să însemne de fapt o acceptare, la o întreagă comedie de dragoste întreţesută cu pescuitul, în clipocitul apei. Şi cînd colo, gata, se şi terminase, se simţea legat, însurat prin cîteva cuvinte. Nu mai aveau ce să-şi spună, pentru că se înţelesesem; şi rămaseră amîndoi stingheriţi, chiar uşor jenaţi că totul se petrecuse atît de repede; nu mai îndrăzneau nici să-şi vorbească, nici să pescuiască, nu mai ştiau ce să facă. Îi salvă glasul lui Roland:

— Pe aici, copii, pe aici. Veniţi să-l vedeţi pe Beausire. Afurisitul ăsta vrea să golească toată marea.

într-adevăr, căpitanul pescuia de mama focului. Vîrît în apă pînă la şale, trecea de la o baltă la alta, descoperea dintr-o privire locurile cele mai bune şi cotrobăia în fiecare groapă ascunsă sub alge cu o mişcare înceată şi sigură a minciogului. Şi cînd le înhăţa ca să le arunce în coş, frumoasele crevete transparente, galben-cenuşii, zvîcneau în căuşul palmei lui.

Uimită şi încîntată, doamna Rosémilly nu se mai depărta o clipă de Beausire şi se străduia să-l imite pe cît putea; era atît de cufundată în plăcerea copilărească de a strînge crevetele de sub ierburile plutitoare, încît aproape uitase şi de făgăduială, şi de Jean, care o urma, visător.

— Ia te uită, strigă dintr-o dată Roland, nevastă-mea no ajunge din urmă.

Ea rămăsese de la început pe plajă numai cu Pierre, pentru că n-aveau nici unul chef să se distreze alergînd pe stînci şi bălăcindu-se prin băltoace. Ezitau totuşi să rămînă împreună. Doamnei Roland îi era frică de fiul ei; Pierre se temea de ea, dar mai ales de el, de propria lui cruzime, pe care nu mai era în stare să şi-o ţină în frîu.

Se aşezaseră alături, pe plaja acoperită cu pietricele. Stăteau amîndoi în plin soare, fără să-i simtă căldura, pentru că briza mării o domolea, în faţa întinderii calme şi nemărginite de apă albastră, cu unduiri argintii şi fiecare se gîndea: „Ce bine ne-am fi simţit aici altădată!”

Ea nu mai avea curajul să-i vorbească, ştiind foarte bine că el are să i-o reteze imediat; dar nici Pierre nu îndrăznea să-i spună ceva, fiindcă era convins că, fără voia lui, avea să fie iar brutal.

Pierre mişca din locul lor pietricelele rotunde, le împingea şi le lovea cu vîrful bastonului; cu ochii pierduţi în zare, doamna Roland luase cîteva între degete şi şi le trecea, încet şi mecanic, dintr-o mînă într-alta. Privirea ei, care rătăcea nehotărîtă împrejur, îl zări pe Jean, care căuta crevetele printre alge împreună cu doamna Rosémilly,. Ghicind, cu instinctul ei de mamă, că îşi

vorbeau altfel decît de obicei, începu să-i urmărească, să le pîndească mişcările. Îi văzu aplecîndu-se unul spre altul cînd se priviră în apă, rămînînd faţă în faţă cînd îşi întrebară inimile, căţărîndu-se pe urmă pe o stîncă şi aşezîndu-se alături ca să-şi jure credinţă. Siluetele lor se conturau foarte clar, păreau singure în mijlocul zării şi căpătau, pe această întindere de cer, mare şi stînci, un sens măreţ şi simbolic.

Pierre, care îi privea şi el, izbucni dintr-o dată într-un rîs tăios şi batjocoritor:

— Ce te-a apucat? îl întrebă doamna Roland, fără să se întoarcă.

El rîdea mai departe, încet şi dispreţuitor:

— Învăţ. Iau lecţii ce trebuie să faci ca să ajungi încornorat.

Scandalizată de cuvînt, scoasă din minţi de ceea ce i se părea că înţelege, doamna Roland avu o tresărire de revoltă şi de mînie:

— Despre cine spui asta?

Ei, na, sigur că despre Jean. Sînt foarte caraghioşi aşa, cînd te uiţi la ei.

— Vai, Pierre, ce rău poţi să fii! şopti ea, şi glasul îi tremură de emoţie. Femeia asta e cinstea în persoană. Fratele tău nu putea să facă o alegere mai bună.

El se porni de-a binelea pe rîs, un rîs voit, sacadat:

— Da, da! da!... Cinstea în persoană! Toate femeile sînt cinstea în persoană... şi toţi bărbaţii lor nişte încornoraţi...

Fără să-i mai răspundă, ea se sculă, coborî în goană, străbătu plaja şi, trecînd orbeşte prin bălţoace, gata în fiecare clipă să alunece, să cadă în vreo groapă ascunsă sub ierburi, să-şi rupă o mînă sau un picior, se duse întins spre celălalt fiu.

— Ei, mămico, te-ai hotărît? îi strigă Jean, cînd o văzu apropiindu-se.

Fără nici un cuvînt, ea îl apucă de braţ, ca şi cînd ar fi vrut să-i spună: „Salvează-mă! Apără-mă!”

— Ce palidă eşti! Ce ai? o întrebă el văzînd-o tulburată.

— Era cît pe-aci să cad, bolborosi ea, mi-a fost frică pe stîncile astea.

Atunci Jean o sprijini şi o conduse, încercînd să-i distragă atenţia cu explicaţii despre pescuit. Dîndu-şi însă seama că nu-l ascultă deloc şi simţind un impuls năvalnic să se destăinuiască, o trase deoparte şi o întrebă în şoaptă:

— Ia ghiceşte, ce-am făcut?

— Păi... nu ştiu...

— Hai, ghiceşte.

— Nu... nu ştiu...

— Ei, bine, i-am spus doamnei Rosémilly că vreau să mă călătoresc cu ea.

Ei îi vîjîia capul şi era atît de disperată, încît nu înţelese bine ce-i spusese. Aşa că nu-i răspunse nimic, doar repetă:

— Să te căsătoreşti cu ea?

— Da... Ce zici? Am făcut bine? Nu-i aşa că e o fiinţă minunată?

— Da... e minunată... ai făcut bine...

— Atunci eşti de acord?

— Da... sînt de acord.

— Ce ciudat o spui! Parcă ai fi nemulţumită.

— Ba nu..., sînt mulţumită.

— Eşti într-adevăr mulţumită?

— Da, într-adevăr.

Şi, ca să i-o dovedească, îl luă în braţe şi-l sărută ca o mamă, apăsat, pe obraji.

După ce-şi şterse ochii de lacrimi, doamna Roland zări, jos pe plajă, un corp întins pe burtă, cu faţa în pietriş, ca un cadavru; era celălalt fiu, Pierre, care stătea aşa, cufundat în gînduri, copleşit de durere. Atunci doamna Roland îl duse pe Jean al ei mai departe, chiar acolo unde valurile scăldau ţărmul, şi statură amîndoi de vorbă în-

delung, despre căsătoria aceasta pe care ea o dorea din tot sufletul.

Marea care urca îi sili să se retragă; ajunseră pînă în dreptul celor ce pescuiau şi se întoarseră cu toţii pe mal. După aceea îl treziră pe Pierre, care se prefăcea că doarme; şi masa de seară, stropită din belşug cu vinuri de tot felul, dură foarte mult.

CAPITOLUL VII

LA ÎNTOARCERE, TOŢI BARBAŢII în afară de Jean, moţăiau în trăsură. Din cînd în cînd, Beausire şi Roland se prăvăleau pe umărul vecinului, care îi împingea la loc cu o smucitură. Atunci se ridicau în capul oaselor, se opreau din sforăit, deschideau ochii, şopteau „Ce frumos e!” şi, aproape imediat, cădeau pe partea cealaltă.

Cînd au intrat în oraş erau atît de toropiţi, încît ceilalţi au avut mult de furcă cu ei pînă să-i dezmeticească. Pe Beausire au fost chiar nevoiţi să-l lase în faţa casei, pentru că refuza să mai urce pînă la Jean, unde îi aştepta ceaiul.

Tînărul avocat avea să-şi petreacă cea dintîi noapte în casa nouă şi era bucuros ca un copil că are prilejul să-i arate logodnicei chiar atunci, în seara aceea, apartamentul în care urmau să locuiască împreună.

Doamna Roland se temea de foc şi de aceea nu-i plăcea să lase servitorii să stea pînă noaptea tîrziu; dăduse drumul slujnicei şi hotărîse să pună ea ceaiul la fiert şi să servească masa.

Pînă acum, în afară de ea, de Jean şi de muncitori, nu intrase nimeni în apartament, tocmai pentru ca ceilalţi să aibă surpriza întreagă atunci cînd aveau să vadă ce frumos era aranjat.

Jean îi rugă să mai aştepte în vestibul. Voia să aprindă luminările din sfeşnice şi lămpile şi, un timp, îi lăsă pe doamna Rosémilly, pe tatăl şi pe fratele lui în întuneric; pe urmă strigă „Veniţi!” şi deschise larg cele două canaturi ale uşii.

La prima vedere, galeria cu geamuri, luminată de un policandru şi de lămpi colorate, ascunse în palmieri, în arborii exotici şi printre flori, părea-un decor de teatru. Rămaseră cu toţii înmărmuriţi. Uluit de atîta lux, Roland şopti: „Ei, drăcie!”; îi venea să şi bată din palme, ca la o serbare.

Intrară pe urmă în primul salon, cel mic, cu pereţii îmbrăcaţi, ca şi scaunele, într-o stofă vieil or. Foarte simplu, tapiţat într-un roşu-deschis, salonul cel mare, de consultaţii, era deosebit de impunător.

Jean se aşeză în fotoliu, în faţa biroului încărcat de cărţi şi rosti cu o voce solemnă, puţin nefirească:

— Da doamnă, textul legii e categoric şi el, împreună cu consimţămîntul despre care v-am vorbit, îmi dă certitudinea deplină că, mai devreme chiar de trei luni, afacerea noastră va fi rezolvată în modul cel mai fericit cu putinţă. (

Tînără văduvă, pe care el o privise în timp ce vorbea, se întoarse zîmbind spre doamna Roland, iar aceasta o strînse de mînă.

Jean începu să ţopăie, vesel ca un şcolar.

— Hei, uite ce bine mi se aude glasul, strigă. Salonul ăsta ar fi minunat pentru pledoarii!

Şi începu să declame:

— Dacă numai omenia, acest sentiment de bunăvoinţă firească pe care îl încercăm în faţa oricărei suferinţe, ne-ar împinge să vă cerem achitarea, atunci, domnilor juraţi, am face apel la mila dumneavoastră, la inima dumneavoastră de oameni şi de părinţi. Dar noi avem legea de partea noastră şi n-o să invocăm decît aspectele legale...

Pierre se uita la casa asta, care ar fi putut fi a lui; îl enervau copilăriile fratelui său şi-l socotea cam naiv, dacă nu chiar de-a binelea sărac cu duhul.

— Iată şi dormitorul, spuse doamna Roland, deschizînd o uşă la dreapta.

Se simţea că îl aranjase cu dragoste, cu toată dragostea ei de mamă. Tapetul, din creton de Rouen, imita vechea pînză normandă. Un motiv Ludovic al XV-lea - o păstoriţă într-un medalion pe care îl închideau ciocurile împreunate a doi porumbei - dădea pereţilor, perdelelor, patului, fotoliilor un aspect cîmpenesc şi galant, foarte plăcut.

— E încîntător, spuse doamna Rosémilly, care, păşind pragul acestei încăperi, devenise dintr-o dată mai gravă.

— Îţi place? o întreabă Jean.

— Grozav!

— Dac-ai şti cît mă bucur!

Se priviră o clipă în adîncul ochilor, cu o dragoste plină de încredere.

Totuşi, în dormitorul ăsta care avea să fie camera ei nupţială, tînăra femeie era puţin stînjenită, uşor jenată. Chiar de cînd intrase, băgase de seamă că patul era foarte lat, un adevărat pat de om însurat; îl alesese doamna Roland, care, fără îndoială, se gîndise la apropiata căsătorie a fiului ei şi o dorise; o asemenea grijă de mamă îi făcea totuşi plăcere doamnei Rosémilly, părînd să-i spună că este aşteptată în familie.

Pe urmă, după ce se reîntoarseră cu toţii în salon, Jean deschise pe neaşteptate uşa din stînga şi se văzu sufrageria rotundă, cu trei ferestre, decorată în stil japonez. Şi mama şi fiul îşi puseseră aici la contribuţie toată imaginaţia de care erau în stare. Camera asta, încărcată cu mobile de bambus, cu statuete şi vase de porţelan orientale, cu mătăsuri presărate cu paiete aurii, cu storuri străvezii pe care mărgelele păreau nişte picături de rouă, cu evantaie ţintuite pe pereţi ca să

fixeze stofele, cu săbii, măşti şi paravane, cu cocori făcuţi din pene adevărate, cu bibelouri de porţelan, de lemn, de hîrtie, de fildeş, de sidef şi de bronz avea înfăţişarea aceea pretenţioasă şi bizară pe care o au, atunci cînd intră pe mîna unor ignoranţi, lucrurile care cer tact, gust şi educaţie artistică. Cu toate acestea, ea stîrni admiraţia tuturor. Numai Pierre făcu cîteva remarci ironice şi amare, care îl jigniră pe fratele său.

Pe masă se înălţau piramide de fructe şi munţi de prăjituri. Nu-i era însă nimănui foame şi ciuguliră mai mult de formă cîte ceva. După vreo oră, doamna Rosémilly ceru permisiunea să se retragă. Se luă hotărîrea ca Roland să plece odată cu ea şi să o conducă pînă la uşă; cum servitoarea lipsea, doamna Roland rămase să mai arunce prin casă o privire grijulie, de mamă, să vadă dacă nu-i lipsea ceva băiatului.

— Să mai vin înapoi să te iau? întrebă Roland. Ea şovăi puţin, pe urmă răspunse:

— Nu dragul meu, du-te şi te culcă. Am să mă întorc cu Pierre.

După plecarea lor, doamna Roland stinse luminările, strînse prăjiturile, zahărul şi lichiorurile, le puse într-un dulap şi-i dădu cheia lui Jean; apoi trecu în dormitor, făcu patul, controla dacă era apă proaspătă în carafă şi dacă ferestrele erau bine închise.

Băieţii rămăseseră în salonul mic, Jean încă înciudat de ironiile aruncate la adresa gustului său, Pierre din ce în ce mai sîcîit că-şi vedea fratele în locuinţa asta. Fumau, stînd jos amîndoi, fără să îşi vorbească.

— Astă-seară zise Pierre, ridicîndu-se pe neaşteptate, văduva părea cam sleită... Se vede că nu-i prea priesc excursiile.

Ca toate fiinţele blajine atunci cînd sînt atinse în punctul lor sensibil, Jean se înfurie brusc. Era atît de tulburat, încît, din cînd în cînd, i se tăia răsuflarea.

— De azi înainte, bolborosi, îţi interzic să mai zici „văduva” cînd vorbeşti despre doamna Rosémilly.

— Am impresia că îmi dai ordine, zise Pierre, întorcîndu-se spre el şi privindu-l de sus. Ce, ai înnebunit?

— N-am înnebunit deloc, dar sînt sătul pînă-n gît de felul cum te porţi cu mine.

— Cu tine? rînji Pierre. Faci cumva parte din doamna Rosémilly?

— Află că doamna Rosémilly va fi soţia mea. Celălalt rîse şi mai tare.

— Aaa! Foarte bine. Acuma înţeleg de ce nu mai trebuie să-i spun „văduva”. Dar ţi-ai găsit un fel cam ciudat de a-mi anunţa căsătoria.

— Îţi interzic să faci glume... auzi?... Îţi interzic...

Scos din minţi de ironiile cu care Pierre îi urmărea femeia iubită, Jean se apropiase, alb la faţă şi cu glasul tremurînd.

Dintr-o dată însă, Pierre se înfurie şi el la fel de tare. Întreaga lui mînie neputincioasă, pornirile de revoltă şi de ură pe care şi le stăpînise, disperarea mută, tot ce adunase în el în ultima vreme i se urcă brusc la cap şi-l năuci, ca un atac de apoplexie.

— Îndrăzneşti?... Îndrăzneşti să vorbeşti aşa cu mine? Eu îţi ordon să taci, auzi, eu îţi dau ţie porunci, nu tu mie!

Uluit de ieşirea asta, Jean amuţi cîteva clipe, căutîndu-şi în mintea răvăşită de furie lucrul, fraza, cuvîntul cel mai potrivit cu care putea să-l rănească adînc în inimă pe fratele său. Ca să poată lovi mai bine, se sili să-şi ţină mînia în frîu.

— Ştiu de mult că eşti gelos pe mine, rosti el răspicat, anume ca să-şi facă vorbele mai tăioase. Ştiu asta de cînd ai început să zici dinadins „văduva”, pentru că ţi-ai dat seama că e un cuvînt care mă supără.

Pierre izbucni într-unui din rîsetele lui obişnuite, ascuţite şi dispreţuitoare.

— Nu zău? Gelos! Auzi dumneata! Şi pe ce mă rog? Pe ce, spune-mi? Pe mutra sau pe mintea ta?

Dar Jean îşi dădu seama că nimerise bine, exact în locul cel mai dureros.

— Da, eşti invidios şi gelos pe mine, gelos încă din copilărie. Şi cînd ai văzut că femeia asta mă preferă şi nu vrea să se uite la tine te-a apucat furia.

— Eu... eu... gelos pe tine? bîigui Pierre, scos din sărite de presupunerea asta. Pentru gîsca asta îndopată, bleaga şi neghioabă?

Văzînd că loviturile lui şi-au atins ţinta, Jean continuă:

— Dar în ziua cînd eram cu Perla şi ai încercat să vîsleşti mai tare ca mine? Şi tot ce spui în faţa ei ca să faci pe grozavul? Pur şi simplu, crapi de gelozie! Cînd am mai primit şi averea asta, ai turbat de-a binelea, ai început să mă urăşti şi-ai lăsat să se vadă lucrul ăsta în toate felurile. Îi chinuieşti şi pe ceilalţi, nu laşi să treacă nici măcar o oră fără să-ţi verşi veninul care te înăbuşă.

Pierre îşi strînse pumnii de furie; abia se ţinea să nu sară la fratele lui.

— Taci odată! Nu mai vorbi şi de averea asta!

— Nu-ţi dai seama că plesneşti de invidie, strigă Jean. Nu eşti în stare să ne spui o vorbă mamei, tatii, mie fără să se vadă ce-i în sufletul tău. Din invidie te prefaci că mă dispreţuieşti şi tot din cauza asta le cauţi tuturor ceartă cu luminarea. Şi-acum, pentru că am ajuns bogat, nu te mai stăpîneşti nici un pic, eşti plin de răutate şi o chinuieşti şi pe mama de parcă ar fi vina ei...

Cu gura întredeschisă şi cu ochii ieşiţi din orbite, pradă uneia dintre acele furii nebune în stare să te împingă la crimă, Pierre se tot dădea înapoi, pînă ajunse în dreptul şemineului.

— Taci odată! Taci odată! repetă el în şoaptă, gîfîind.

— Nu, n-am să tac. De mult vreau să-ţi spun tot ce-mi stă pe suflet; tu m-ai provocat, acum ascultă. Iubesc o femeie; tu ştii asta şi rîzi de ea în faţa mea şi mă scoţi din

sărite; n-ai decît. Dar am să-ţi smulg eu colţii de viperă, ţi-i smulg eu, n-ai grijă. Am să te silesc eu să mă respecţi.

— Eu să te respect pe tine?

— Da, tu pe mine!

— Să te respect pe tine... care ne-ai făcut de rîs pe toţi cu lăcomia ta?

— Ce spui? Spune încă o dată... spune încă o dată...

— Spun că nu primeşti averea unui om atunci cînd treci drept fiul altuia.

Năucit de insinuarea pe care o ghicea în cuvintele lui şi totuşi neînţelegînd nimic, Jean încremenise.

— Cum? Tu zici că... Şi încă mai şi repeţi?...

— Eu spun ce şopteşte toată lumea, zvonurile care trec din gură-n gură, că tu eşti fiul omului care ţi-a lăsat averea. Ei bine, un tînăr cinstit nu primeşte banii care îi dezonorează mama!

— Pierre... Pierre... ţie poate să-ţi treacă prin cap aşa ceva? Tu... tu eşti în stare să rosteşti o asemenea ticăloşie?

— Da, sînt în stare. Aşadar, tu nu vezi că de-o lună încoace eu mă omor cu gîndurile astea, pur şi simplu îmi dau sufletul, că noaptea nu dorm şi ziua mă ascund ca o fiară, nu vezi că n-am habar nici de ce fac, nici de ce zic, nici de ce-o să se întîmple cu mine, atît de tare mă chinuiesc, atît sînt de înnebunit de durere şi de ruşine... Pentru că la început am avut doar bănuieli, dar acum sînt sigur.

— Pierre!... Taci odată! Mama e în camera de-alături! Gîndeşte-te că poate să ne audă... probabil ne aude...

Dar Pierre trebuia să spună tot ce avea pe inimă! Şi-i spuse totul despre îndoielile, raţionamentele, despre luptele din sufletul lui, despre certitudinea la care ajunsese şi întreaga poveste cu portretul, care a dispărut a doua oară.

Vorbea de parcă ar fi fost în transă, cu fraze scurte, întretăiate, fără legătură între ele. Părea să fi uitat şi de Jean, şi de mama, care se afla în camera alăturată. Vor-

bea ca şi cînd nu l-ar fi ascultat nimeni, doar pentru că simţea nevoia să vorbească, pentru că suferise prea mult, prea mult îşi ţinute ascunsă pentru el rana asta, care, crescuse ca o tumoare şi plesnise tocmai acum, împroşcîndu-i pe toţi. Începuse să umble prin casă, aşa cum avea obiceiul. Dînd din mîini, cu privirea fixă, cu lacrimile în gît, cu izbucniri de ură împotriva lui însuşi, vorbea într-o frenezie a disperării, de parcă şi-ar fi mărturisit nenorocirea lui şi a celor apropiaţi, de parcă şi-ar fi aruncat durerea în aerul surd şi nevăzut dimprejur, unde cuvintele lui îşi luau zborul.

Înnebunit şi aproape convins, dintr-o dată, de pornirea oarbă a fratelui său, Jean se rezemase cu spatele de uşa în dosul căreia ghicea că îi ascultă doamna Roland. Ea nu mai putea să iasă de-acolo; ar fi trebuit să treacă prin salon. Şi cum nu se mai întorsese, însemna că n-avea curajul s-o facă.

— Sînt un porc că ţi-am spus toate astea, strigă pe neaşteptate Pici re, bătînd cu piciorul în podea.

Şi o luă la goană pe scări, cu capul gol.

Pocnetul uşii de la intrare, care se închidea cu zgomot, îl trezi pe Jean din letargia în care căzuse. Cîteva clipe, mai lungi decît ore întregi, rămăsese năuc şi prostit, într-o stare de buimăceală. Îşi dădea seama că trebuie să se gîndească imediat şi să facă ceva, şi totuşi, din teamă, din slăbiciune şi laşitate, încă mai aştepta, nevrînd nici să înţeleagă, nici să ştie, nici să-şi aducă aminte ce se întîmplase.

Făcea parte din categoria oamenilor care amînă, care lasă totul pe a doua zi; şi chiar atunci cînd era silit să ia o hotărîre pe loc, mai căuta, din instinct, să cîştige cîteva secunde.

Dar, după strigătele lui Pierre, liniştea adîncă ce se coborîse dintr-o dată, liniştea zidurilor şi a mobilelor, lumina puternică ce venea de la cele două lămpi şi de la

cele şase luminări îl speriară atît de tare, încît îi veni şi lui să o ia la fugă.

Atunci îşi adună gîndurile, îşi luă inima în dinţi şi încercă să chibzuiască.

Nu se izbise niciodată în viaţa lui de greutăţi. Există oameni de felul acesta, care se lasă în voia soartei, ca duşi de apă. La şcoală avusese grijă să înveţe bine ca să nu fie pedepsit, iar studiile de drept şi le terminase la timp, aşa că viaţa lui se scursese lin. Toate lucrurile de pe lumea asta i se părea fireşti fără ca, de altminteri, să-l preocupe în vreun fel. Nu avea o minte întortocheată şi, prin firea lui, îi plăcea să ducă o viaţă tihnită, ordonată şi cumpătată; şi se pomenise în faţa acestei catastrofe ca un om care cade în apă şi nu ştie să înoate.

La început încercă să se îndoiască. Poate că fratele lui minţise, împins de ură şi de invidie?

Şi totuşi, cum ar fi putut fi atît de ticălos, încît să spună despre mama lor un asemenea lucru dacă n-ar fi fost şi el înnebunit de disperare?

În auzul lui Jean, în toţi nervii îi mai răsunau încă unele cuvinte, unde strigăte de durere ale lui Pierre, în faţa ochilor mai păstra anumite gesturi ale fratelui său atît de dureroase încît nu-i mai lăsau nici un dubiu.

Era prea zdrobit ca să mai fie în stare să vrea ceva sau să mai facă vreo mişcare. Nu mai putea îndura tot chinul ăsta; şi dincolo de uşă simţea că se afla mama lui, care auzise totul şi aştepta.

Ce-o fi făcut în tot acest timp? Nici o mişcare, nici un zgomot, nici o suflare, nici un suspin nu trăda prezenţa vreunei fiinţe în spatele peretelui de scînduri. Să fi fugit? Dar pe unde? Dacă a fugit... atunci a sărit pe fereastră în stradă!

La gîndul ăsta îl străbătu un fior de groază, atît de brusc şi de puternic, încît dădu uşa de perete mai-mai s-o dărîme şi intră buzna în dormitor.

Camera părea goală. O singură luminare ardea sus, pe scrin. Jean se repezi la fereastră; era închisă şi avea jaluzelele lăsate. Se întoarse şi, scotocind nelinişti cu privirea colţurile întunecate ale odăii, observă că draperiile patului erau trase. Alergă şi le deschise.

Doamna Roland stătea întinsă pe pat, cu faţa îngropată în perna pe care, ca să nu mai audă nimic, şi-o trăsese peste cap şi o ţinea strîns, cu amîndouă mîinile.

La început crezu că se sufocase. Pe urmă, apucînd-o de umeri, o întoarse spre el, fără să reuşească s-o facă să dea drumul la perna în care îşi ascunsese obrazul şi-şi înfipsese dinţii ca să nu strige.

Dar cînd îi atinse trupul ţeapăn, mîinile crispate, fu zguduit de suferinţa ei fără margini. Doamna Roland îşi încleştase atît de tare degetele şi dinţii în pînza umplută cu fulgi, astupîndu-şi cu ea gura, ochii, urechile ca să n-o vadă Jean sau să-i spună ceva, încît el se cutremură dîndu-şi seama cît de mult poate să sufere cineva.

Şi biata lui inimă fu sfîşiată de milă. El nu era judecător, nici măcar un judecător milos; avea destule slăbiciuni şi era un fiu iubitor. Nu-şi mai aduse aminte nimic din tot ce-i spusese celălalt, nu se mai gîndi şi nu mai analiză nimic, întinse doar mîinile spre corpul nemişcat al mamei şi, pentru că nu izbutea să-i smulgă perna de pe faţă, strigă, sărutîndu-i rochia:

— Mamă, biata mea mamă, uită-te la mine!

Ai fi putut crede c-a murit dacă un tremur abia simţit n-ar fi străbătut-o din cap pînă în picioare, ca pe un arc întins.

— Mamă, ascultă-mă, mamă, repeta el. Nu-i adevărat, eu ştiu bine că nu-i adevărat.

Ea se zgudui din tot corpul, păru să se sufoce, pe urmă, dintr-o dată, izbucni în hohote de plîns, cu capul în pernă. Atunci toţi nervii i se destinseră, muşchii îşi slăbiră încordarea, degetele i se desfăcură şi dădură drumul la pernă; iar el îi descoperi faţa.

Era foarte palidă, albă ca varul, şi de sub pleoapele strînse îi curgeau şiroaie de lacrimi. Cuprinzînd-o pe după gît, îi acoperi încet ochii cu sărutări lungi, deznădăjduite, muiate în lacrimi:

— Mămico, dragă mămico, îi repeta, ştiu bine că nu-i adevărat. Nu mai plînge, eu ştiu! Nu-i adevărat!

— Ba nu, puiul meu, e adevărat.

Rămaseră tăcuţi, unul în faţa celuilalt, fără să mai scoată nici un cuvînt. Timp de cîteva clipe, ea continuă să se înăbuşe; îşi lăsă capul pe spate, cu gîtul întins, ca să poată respira, pe urmă îşi învinse slăbiciunea şi vorbi din nou:

— E adevărat, puiule. De ce să te mint? E adevărat. Dacă te-aşi minţi acum, niciodată nu m-ai mai crede.

Părea să-şi fi pierdut minţile. El căzu în genunchi lîngă pat, cuprins de groază.

— Taci, mamă, taci..., îi şopti.

— Dar cu asta, gata, nu mai am nimic să-ţi spun, dragul meu. Adio, zise ea, ridicîndu-se, cu o tărie şi o hotărîre care îl înspăimîntau.

Şi se îndreaptă spre uşă.

— Ce faci, mamă, unde te duci? strigă Jean, cuprinzînd-o strîns în braţe.

— Nu ştiu... nu mai ştiu... nu mai am nimic de făcut, sînt atît de singură...

Se zbătea, încercînd să-i scape din strînsoare. Ţinînd-o aproape cu forţa, el nu găsea nimic altceva de spus decît mereu acelaşi cuvînt:

— Mamă... mamă... mamă...

— Nu, nu, spunea ea, străduindu-se să scape de îmbrăţişarea lui, nu, acum nu mai sînt mama ta, acum nu mai sînt nimic... pentru nimeni nu mai sînt nimic... Bietul meu copil, nu mai ai nici mamă, nici tată, rămîi cu bine...

Dintr-o dată el înţelese că, dacă o s-o lase să plece, n-avea s-o mai vadă niciodată; şi, ridicînd-o în braţe, o

duse pe sus pînă la un fotoliu, o aşează cu de-a sila în el, îngenunche în faţa ei şi, încercuind-o cu braţele, îi spuse:

— N-ai să mai ieşi de aici, măicuţă; te iubesc şi-ai să stai la mine. Am să te ţin tot timpul aici, pentru că eşti a mea.

— Nu, puiule, şopti ea, copleşită. Nu, nu se mai poate, în seara asta plîngi, dar mîine ai să mă arunci în stradă. N-ai să mă ierţi nici tu.

— Eu?... Eu?... Ce puţin mă cunoşti! răspunse el cu avînt, însufleţit de o dragoste atît de sinceră, încît ea scoase un strigăt, îl apucă de plete, îi trase cu putere capul spre ea şi-i acoperi chipul cu sărutări pătimaşe.

Rămase pe urmă nemişcată, cu obrazul lipit de al lui, simţindu-i prin barbă căldura feţei şi îi şopti încet, la ureche:

— Nu, dragul meu Jean. Mîine n-ai să mă mai ierţi. Aşa ţi se pare acum, dar te înşeli. M-ai iertat în seara asta şi iertarea ta mi-a salvat viaţa, dar de văzut nu trebuie să mă mai vezi.

— Nu mai spune asta, mămico, repeta el, strîngînd-o în braţe.

— Ba da, băiatul meu, trebuie să plec. Nu ştiu unde, nu ştiu cum am să fac şi nici ce-am să spun, dar trebuie. N-aş mai avea curajul nici să mă uit la tine, nici să te sărut, înţelegi?

— Măicuţa mea dragă, îi şopti şi el, la ureche, tu ai să rămîi aici pentru că aşa vreau eu, pentru că eu am nevoie de tine. Şi chiar acum, pe loc, ai să-mi promiţi că faci cum spun eu.

— Nu, dragul meu.

— Vai, mamă, trebuie, înţelege şi tu că trebuie.

— Nu, băiatul meu, nu se poate. Pentru noi toţi asta ar însemna iadul pe pămînt. Eu, una, de-o lună încoace ştiu bine ce înseamnă un asemenea chin. Tu te-ai înduioşat acum, dar cînd o să-ţi treacă, cînd o să-ţi aduci aminte ce ţi-am mărturisit şi ai să te uiţi la mine aşa cum se uită

Pierre... Ah, dragul meu, gîndeşte-te şi tu... gîndeşte-te că sînt mama ta...

— Nu vreau să mă părăseşti, mămico. Nu te am decît pe tine.

— Dar dă-ţi şi tu seama că de-acum înainte, ori de cîte ori o să dăm ochii unul cu altul, o să roşim amîndoi, eu am să mor de ruşine de fiecare dată şi n-am să mai fiu în stare să te privesc vreodată în faţă.

— Dar nu-i deloc adevărat, mamă.

— Ba da, ba da, e-adevărat. Am înţeles din prima zi tot zbuciumul bietului tău frate, cît s-a luptat cu gîndurile lui. Acum mi-e de-ajuns să-i aud paşii prin casă şi inima începe să-mi bată de-mi sparge pieptul, nu altceva; şi dacă îi aud glasul mi se face rău. Pe tine te mai aveam, acum nu te mai am nici pe tine. Oh, dragul meu Jean, crezi că aş putea trăi între voi doi?

— Da, măicuţa mea dragă. Am să te iubesc atît de mult, încît n-ai să te mai gîndeşti la asta.

— Oh, Doamne, ca şi cînd ar fi cu putinţă!

— Sigur că este.

— Cum vrei tu să nu mă mai gîndesc, atîta timp cît trăiesc între tine şi fratele tău? Ce, voi aţi putea să nu vă mai gîndiţi, să uitaţi totul?

— Eu unul, da, îţi jur că da.

— Dar, tot timpul, gîndul tău n-o să fie decît acolo.

— Nu, îţi jur că nu. Şi pe urmă, ascultă-mă: dacă pleci, să ştii că mă înrolez şi n-o să mă mai întorc viu.

Ameninţarea lui copilărească o răscoli şi ea îl strînse pătimaş la piept, mîngîindu-l.

— Te iubesc mai mult decît crezi tu, continuă el. Mult, mult mai mult decît îţi închipui. Haide, fii înţelegătoare, încearcă să rămîi măcar o săptămînă. Doar o săptămînă, îmi promiţi? Te rog, nu se poate să zici nu!

Ea îi puse mîinile pe umeri şi ţinîndu-l departe, la distanţă, îi spuse:

— Dragul meu, să încercăm să judecăm în linişte, fără să ne lăsăm înduioşaţi... Lasă-mă pe mine mai întîi să-ţi vorbesc. Dacă o singură dată o fi să aud din gura ta ce mi-e dat să aud, de o lună, de la fratele tău, dacă o să ajung să citesc şi în ochii tăi ce citesc într-ai lui, dacă numai dintr-o vorbă sau dintr-o privire o să-mi dau seama că şi tu mă urăşti la fel ca el... atunci chiar în ceasul acela, pe loc, înţelegi? chiar în ceasul acela, am să plec pentru totdeauna...

— Îţi jur, mămico...

— Lasă-mă să vorbesc... E o lună de cînd îndur tot ce poate îndura o fiinţă omenească. Din clipa cînd mi-am dat seama că fratele tău, că fiul meu mă bănuieşte şi că, pe măsură ce trece timpul, ghiceşte tot mai mult adevărul, viaţa mea a fost un chin de nedescris.

Era atîta durere în glasul ei, încît Jean fu impresionat pînă la lacrimi.

Vru s-o sărute, dar ea îl dădu la o parte.

— Lasă-mă... ascultă-mă... mai am încă atîtea să-ţi spun ca să te fac să înţelegi... dar tu n-ai să înţelegi... pentru că... dacă ar fi să rămîn... ar trebui... Nu, nu pot!...

— Spune, mamă, spune.

— Bine, fie! Cel puţin, în felul ăsta n-am să te înşel cu nimic. Tu vrei să rămîn cu tine, nu-i aşa? Ca să mai putem da ochii unul cu altul, să stăm de vorbă normal, să ne întîlnim toată ziua prin casă - fiindcă eu nu mai am curajul să deschid o uşă de teamă că-n spatele ei dau de fratele tău -, pentru asta trebuie nu să mă ierţi - nimic nu face mai mult rău decît iertarea cuiva -, ci să nu mă condamni pentru faptele mele. Tu trebuie să te simţi destul de puternic, destul de deosebit de ceilalţi ca să fii în stare să-ţi spui că tu nu eşti fiul lui Roland, fără să roşeşti din cauza asta, sau să mă dispreţuieşti. Destul am suferit... prea mult... şi nu mai pot... nu mai pot, îmi ajunge! Şi asta, nu de azi, de ieri, de atîta vreme! Dar tu n-ai să poţi niciodată să înţelegi... Ca să mai fim în stare să trăim

alături şi să ţinem unul la altul, trebuie, dragul meu Jean, să-ţi spui răspicat ţie însuţi că n-am fost doar amanta tatălui tău, ci, mai mult, că am fost soţia lui, adevărata lui soţie. Şi că în adîncul sufletului meu nu mi-e ruşine şi nu-mi pare rău pentru că încă îl mai iubesc, chiar şi acum, cînd e mort, şi-am să-l iubesc totdeauna; pentru că numai pe el l-am iubit, el a fost singura mea bucurie în viaţă, singura mea nădejde şi mîngîiere... Timp de atîţia ani el a însemnat totul, totul pentru mine!... Ascultă, dragul meu, îţi jur în faţa lui Dumnezeul din cer, care ne-aude, că dacă nu l-aş fi întîlnit n-aş fi avut parte de nimic bun de la viaţă, de nici un pic de dragoste, de nici o plăcere, de nici una din clipele acelea care te fac să-ţi pară rău că îmbătrîneşti, de nimic, de nimic. Lui îi datorez totul! Numai pe el l-am avut pe lumea asta, pe el şi pe urmă pe voi doi, pe fratele tău şi pe tine. Fără voi viaţa mea ar fi fost pustie, pustie şi întunecată ca noaptea. N-aş fi iubit niciodată nimic, n-aş fi cunoscut şi n-aş fi dorit nimic de la viaţă, nici măcar n-aş fi plîns, pentru că am plîns, dragul meu Jean. Oh, da, am plîns de cînd am venit aici. M-am dăruit lui, fericită, cu totul, cu trup şi suflet, pentru totdeauna; şi timp de mai bine de zece ani am fost femeia lui aşa cum el a fost bărbatul meu în faţa lui Dumnezeu care ne-a făcut unul pentru altul. Şi apoi mi-am dat seama că mă iubea mai puţin. Era tot bun şi grijuliu cu mine, dar nu mai eram pentru el ceea ce fusesem pînă atunci. Se terminase! Oh, cît am mai plîns? Ce nenorocită şi înşelătoare e viaţa! Nu există nimic care să dureze! Şi am ajuns în oraşul ăsta; nu l-am mai văzut deloc, n-a venit niciodată... Scria mereu, promitea că vine! îl tot aşteptam! i.. Şi nu l-am mai văzut!... Şi acum a murit! Dar tot ne mai iubea, pentru că s-a gîndit la tine. Am să-l iubesc pînă la ultima mea suflare şi niciodată n-am să mă lepăd de el. Şi pe tine te iubesc pentru că eşti copilul lui şi n-aş suporta să-mi fie ruşine de el în faţa ta! înţelegi? N-aş putea! Dacă vrei să rămîn, trebuie să

primeşti să fii băiatul lui, să mai vorbim de el cîteodată, să ţii puţin la el, să ne gîndim la el cînd ne uităm unul la altul. Dacă nu poţi, dacă nu vrei, adio, dragul meu, n-o să mai stăm împreună de-acum încolo! Eu am să fac aşa cum hotărăşti tu.

— Rămîi, mamă, răspunse Jean, cu blîndeţe în glas. Ea îl strînse în braţe şi începu să plîngă din nou; pe urmă, ţinîndu-şi obrazul lipit de-al lui, zise iar:

— Da, dar Pierre? Ce-o să 6e întîmple cu el?

— O să găsim noi ceva, şopti Jean. Tu nu mai poţi să trăieşti alături de el.

Amintindu-şi de fiul cel mare, doamna Roland tresări, neliniştită:

— Nu, nu mai pot! Nu! Nu!

Şi, aruncîndu-se la pieptul lui Jean, strigă cuprinsă de disperare:

— Apără-mă tu de el, dragul meu, apără-mă, fă ceva, nu ştiu ce, găseşte tu ceva... salvează-mă!

— Da, mamă, am să încerc!

— Cît mai repede,... trebuie s-o faci... Cît mai repede... nu mă părăsi... Mi-e aşa de frică de el... aşa de frică...

— Da, am să găsesc eu ceva. Îţi promit.

— Oh! Dar repede, repede. Nu poţi să înţelegi ce e în sufletul meu cînd îl văd.

Pe urmă îi şopti foarte încet la ureche:

— Ţine-mă la tine, aici.

El şovăi, chibzui puţin şi, cum avea simţul realităţii, îşi dădu seama că o asemenea soluţie comportă unele pericole. Dar trebui s-o lămurească mult, să stea de vorbă îndelung cu ea, să lupte cu împotrivirea ei ca să-i alunge groaza.

— Numai în seara asta, repeta, numai în noaptea asta. Ii spui tu mîine lui Roland că mi-a fost rău.

— Nu se poate, Pierre s-a întors acasă. Haide, fă-ţi puţin curaj. Îţi promit că de mîine aranjez eu totul. La ora nouă o să fiu la voi. Hai, pune-ţi pălăria, te conduc eu.

— Bine, o să fac cum vrei tu, spuse ea în cele din urmă, lăsîndu-se în voia lui ca un copil speriat şi recunoscător.

Încercă să se ridice; dar fusese prea zguduită de cele petrecute şi încă nu se putea ţine pe picioare.

Atunci el îi dădu puţină apă cu zahăr, îi aduse săruri şi-i frecă tîmplele cu oţet. Zdrobită şi uşurată ca după o naştere, mama îl lăsă să-i dea toate îngrijirile.

În sfîrşit fu în stare să meargă şi-l luă de braţ. Cînd trecură prin faţa primăriei, ceasul bătea ora trei. La uşă, o sărută şi-i zise „La revedere, mamă, şi mult curaj”.

Ea urcă pe furiş scara pustie, intră în cameră, se dezbrăcă repede şi, retrăind vechile emoţii ale adulterului, se strecură în pat lîngă Roland, care sforăia.

Doar Pierre, singurul treaz în toată casa, îi auzise paşii.

CAPITOLUL VIII

ÎNTORS ÎN APARTAMENTUL lui, Jean căzu pe o canapea, istovit. Aceleaşi griji şi aceleaşi necazuri care pe Pierre îl împingeau să alerge ca un animal hăituit aveau asupra firii lui domoale exact efectul opus: îl paralizau, turnîndu-i parcă plumb în mîini şi în picioare. Se simţea moleşit, incapabil să se mai mişte; n-avea nici măcar puterea să ajungă pînă la pat şi mintea îi era la fel de secătuită ca trupul.

Nu suferea, ca Pierre, pentru că-i fusese întinată dragostea de fiu, nici pentru că-i fusese atinsă acea demnitate ascunsă care înconjură şi apără sufletele orgolioase; pe el lovitura primită îl doborîse, era disperat şi distrus pentru că dintr-o dată îşi vedea ameninţate toate lucrurile care aveau preţ în ochii lui.

După ce îşi mai reveni, cînd gîndurile i se limpeziră, ca o apă răscolită care se linişteşte după ce trece vîntul, privi în faţă situaţia aşa cum era, aşa cum îi fusese dezvăluită. Fără îndoială că, dacă ar fi aflat în alt mod secretul naşterii lui, ar fi fost indignat şi abătut; dar după denunţul brutal şi nestăpînit al lui Pierre, care îi zguduise nervii, mărturisirea sfîşietoare a mamei îl tulburase într-atît, încît acum nu mai avea puterea să se revolte. Sensibilitatea lui fusese atît de tare lovită, că îl cuprinsese deodată o înduioşare fără margini, care înlăturase, tîrîse

cu ea toate prejudecăţile şi toate sfintele susceptibilităţi ale moralei obişnuite.

De altfel, nici nu era el omul care să ţină piept împrejurărilor potrivnice. Nu-i plăcea să lupte împotriva nimănui şi, mai ales, împotriva lui însuşi. Aşa că se resemnă să ia faptele aşa cum erau; înclinaţia lui firească spre o viaţă paşnică şi tihnită îl făcea să fie îngrijorat de viitoarele neînţelegeri pe care le prevedea şi de care n-aveau cum să fie cruţaţi nici el, nici ceilalţi.

Ştia că sînt inevitabile, dar se hotărî să facă tot ce era omeneşte posibil, să-şi adune toate puterile ca să le înlăture. Cît mai curînd, chiar de a doua zi, trebuia să rezolve într-un fel încurcătura; aşa cum li se întîmplă oamenilor slabi, incapabili să vrea mai mult timp acelaşi lucru şi a căror singură forţă este să acţioneze pe loc, simţea nevoia să recurgă la soluţii rapide. Mintea lui de avocat, altminteri obişnuită să examineze cu atenţie problemele familiilor învrăjbite şi complicaţiile personale, întrezări imediat toate urmările acestei situaţii nefireşti, întreţinută de starea de spirit a fratelui său. Fără să vrea, privea consecinţele dintr-un punct de vedere aproape profesional, ca şi cînd ar fi avut de reglementat viitoarele rapoarte ale clienţilor săi.

Fără îndoială că de-acum încolo n-o să se mai poată vedea cu Pierre, zi de zi. I-ar fi foarte uşor să-l evite locuind aici, dar nici doamna Roland nu mai putea rămîne mai departe sub acelaşi acoperiş cu fiul ei cel mare.

Chibzui vreme îndelungată, stînd nemişcat între perne, născocind tot felul de combinaţii şi renunţînd la ele pe rînd, fără să găsească nimic mulţumitor.

„Un om cinstit ar păstra oare averea asta pe care am primit-o eu?” îi trecu dintr-o dată prin minte. „Nu”, îşi răspunse în prima clipă, şi se hotărî s-o cedeze săracilor.

Nu era un lucru uşor, dar n-avea încotro. O să-şi vîndă mobilai şi o să muncească la fel ca oricare altul, aşa cum munceşte oricine la început. Hotărîrea asta, dureroasă şi

bărbătească, avu darul să-i trezească încrederea în sine; se ridică, se duse la fereastră şi-şi lipi fruntea de geam. Fusese sărac şi sărac avea să fie iar; la urma urmei, nu moare nimeni din asta. Ochii i se opriseră pe becul cu gaz care ardea chiar în faţa lui, pe cealaltă parte a străzii. Dar, cum la ora aceea atît de tîrzie pe trotuar trecea o femeie, îşi aminti dintr-o dată de doamna Rosémilly şi inima i se strînse de emoţie, acea emoţie pe care o declanşează în noi un gînd dureros ivit pe neaşteptate. Într-o clipă îi apărură în minte toate urmările dezastruoase ale hotărîrii lui. Va trebui să renunţe la căsătorie, să renunţe la fericire, să renunţe la tot. Dar mai avea dreptul să procedeze aşa cînd se angajase faţă de ea? Doamna Rosémilly primise să se mărite cu el ştiindu-l bogat. Chiar dacă ar fi sărac, ea tot nu şi-ar lua cuvîntul înapoi, dar putea să-i ceară, să-i impună un asemenea sacrificiu? Nu era mai bine să păstreze banii şi să-i înapoieze oamenilor nevoiaşi mai tîrziu?

În adîncul sufletului său, acolo unde egoismul se travesteşte în cinste, se dădea o luptă. Scrupulele de la început dispărură, înlocuite cu raţionamente abile; reapăreau apoi din nou, ca să i se şteargă iarăşi din minte.

Se întoarse şi se aşeză la loc, căutînd un argument hotărî tor, un motiv îndeajuns de puternic ca să se convingă pe sine, să-şi convingă firea cinstită şi în acelaşi timp să-şi oprească şovăielile: „Nu-i normal să primesc moştenirea lui Maréchal de vreme ce sînt fiul lui, de vreme ce ştiu şi accept acest lucru?” se întrebase de nenumărate ori pînă acum.

În ciuda acestui raţionament, conştiinţa lui nu încetase să-i spună „nu”.

„Din moment ce nu sînt fiul lui Roland, aşa cum credeam, îi trecu deodată prin minte, nu pot primi nimic de la el; nici cît trăieşte, nici după moartea lui. N-ar fi de demnitatea mea şi nici n-ar fi ceva corect. Ar însemna să-mi jefuiesc fratele.”

Acest nou fel de a privi lucrurile îl uşura, îi potoli scrupulele. Se îndreaptă din nou spre fereastră.

„Da îşi zise, trebuie să renunţ la moştenirea părintească, să i-o las toată lui Pierre, pentru că nu sînt copilul tatălui său. Aşa e drept. Atunci nu e oare drept să păstrez şi eu banii tatălui meu?”

După ce ajunse la concluzia că nu putea profita de averea lui Roland şi se hotărî să o cedeze în întregime, se resemna să o primească pe cea a lui Maréchal căci dacă le-ar fi refuzat pe amîndouă ar fi ajuns sărac lipit pămîntului. Descurcă deci această problemă delicată, apoi reveni la cea a prezenţei lui Pierre în familie. Cum să-l îndepărteze?

Cînd îşi pierduse orice nădejde să mai găsească o soluţie practică, sirena unui vapor care intra în port păru să-i aducă răspunsul.

Atunci se lungi în pat, aşa îmbrăcat cum era, şi pînă la ziuă se cufundă în visare.

Ieşi pe la ora nouă, ca să se asigure că poate să-şi ducă planul la bun sfîrşit. După cîteva vizite şi intervenţii, plecă acasă la părinţi. Mama se încuiase în dormitor şi-l aştepta.

— Dacă n-ai fi venit, îi zise, n-aş mai fi îndrăznit să cobor.

Chiar atunci îl auziră pe Roland care striga pe scară:

— Nu mai mîncăm odată astăzi?

Nu-i răspunse nimeni şi el continuă să răcnească:

— Joséphine, ce faci, fir-ai tu să fii!

Glasul slujnicei răzbătu din adîncurile subsolului:

— Acilea sînt, conaşule, ce vă trebe?

— Unde-i doamna?

— Sus, doamna-i sus, cu donşoru’ Jean.

— Louise!!! strigă el cît îl ţinea gura, ca să se audă pînă la etaj.

— Ce-i, dragă? răspunse doamna Roland, întredeschîzînd uşa.

— Azi nu se mai serveşte masa?

— Venim acum, dragă, venim. Şi coborî, urmată de Jean.

— Ia te uită, ai şi venit! A şi început să ţi se urască la tine acasă! exclamă Roland, cînd dădu cu ochii de el

— Nu, tată, dar aveam ceva de vorbit cu mama în dimineaţa asta.

Jean se îndreptă spre el cu mîna întinsă şi, cînd bătrînul i-o strînse, părinteşte, se simţi, pe neaşteptate, cuprins de o emoţie ciudată, ca atunci cînd îţi iei rămas bun de la cineva şi te desparţi de el pentru totdeauna.

— Pierre n-a apărut? întrebă doamna Roland.

— Nu, dar să-i fie de bine, începem şi fără el, zise bărbatul ei, ridicînd din umeri. Şi-aşa întîrzie totdeauna.

— Ar trebui să te duci să-l cauţi tu, dragul meu, zise doamna Roland întorcîndu-se spre Jean. Se simte jignit cînd nu e aşteptat.

— Da, mamă, mă duc, spuse tînărul şi ieşi.

Urcă scara, hotărît şi înfrigurat, ca un fricos care se duce să se bată. Ciocăni la uşă.

— Intră, îi răspunse Pierre.

Intră. Celălalt scria, aplecat deasupra mesei.

— Bună ziua, spuse Jean. Pierre se ridică în picioare.

— Bună ziua.

Îşi dădură mîna ca şi cînd nu s-ar fi întîmplat nimic.

— Nu cobori la masă?

— Păi... am de lucru.

Vocea lui Pierre tremura şi privirea lui neliniştită îl întreba pe mezin ce trebuie să facă.

— Eşti aşteptat.

— Da! E şi... e şi mama jos?

— Da, chiar ea m-a trimis să te chem.

— Bine, atunci cobor.

În faţa uşii de la sufragerie, Pierre stătu o clipă pe gînduri, întrebîndu-se dacă e bine să intre el primul; pe urmă o deschise cu o mişcare bruscă şi îşi zări tatăl şi

mama stînd la masă, faţă în faţă. Se duse mai întîi la ea, fără să ridice ochii, fără să rostească nici un cuvînt şi, în loc s-o sărute el pe obraz, ca altădată, se aplecă şi-i întinse fruntea, aşa cum făcea în ultima vreme. Ghici că ea doar îşi apropiase buzele şi se prefăcuse că îl sărută, dar nu-l atinsese şi, cu inima bătîndu-i tare, se îndepărtă.

„Ce-or fi vorbit după plecarea mea?” se întrebă în sinea lui. Jean îi tot spunea „mamă” şi „dragă mămico”, o servea, îi umplea paharul, avea grijă de ea. Pierre înţelese că în ajun se înduioşaseră şi plînseseră amîndoi, dar nu putu să-şi dea seama ce era în mintea lor. O considera Jean vinovată sau era convins că fratele lui e un ticălos?

Şi iarăşi lui Pierre începu să-i pară rău că dezvăluise lucrul acela îngrozitor; remuşcările îl gîtuiau, îi încleştau fălcile, nu mai putea să înghită nimic, nici măcar să rostească o vorbă.

Ardea de dorinţa să fugă, să părăsească această casă care încetase să mai fie şi-a lui, să scape de aceşti oameni cu care nu mai avea nimic comun şi de care nu-l mai legau decît lucruri lipsite de importanţă. Ar fi plecat pe loc, chiar în clipa aceea, oriunde. Simţea că s-a terminat, că nu mai putea să rămînă alături de ei, că, fără să vrea, numai prin prezenţa lui, i-ar face să sufere, iar pentru el ar fi acelaşi chin.

Jean stătea de vorbă cu Roland. Cum nu-i asculta, Pierre nu auzea ce-şi spun, dar la un moment dat i se păru că simte totuşi ceva, o anumită intenţie în glasul fratelui său şi începu să fie atent la vorbele lui.

— După cît se pare, spunea Jean, o să fie cel mai frumos vas din toată flota. Se zice că ar avea şase mii cinci sute de tone. Luna viitoare pleacă în prima călătorie.

— Aşa de repede! se miră Roland. Credeam că vara asta n-o să iasă în larg.

— Ba nu, s-au grăbit atîta cu lucrările tocmai ca să poată face pînă-n toamnă prima traversare. Am trecut

chiar în dimineaţa asta pe la birourile companiei şi-am stat de vorbă cu unul dintre administratori.

— Aha! Cu care?

— Cu domnul Marchand, care e prieten bun cu preşedintele Consiliului de administraţie.

— Ia te uită! îl cunoşti?

— Da, îl cunosc. Voiam să îl rog ceva.

— Înseamnă că atunci cînd o să intre *Lorena* în port o să mergi şi cu mine, s-o văd şi eu ca lumea, pe săturate,, ce zici?

— Sigur că da, e foarte simplu.

încercînd să treacă la altceva şi neştiind cum, Jean începu să şovăie, să-şi caute cuvintele.

— De fapt, continuă, e o viaţă destul de plăcută pe transatlanticele astea mari. Mai mult de jumătate de an d petreci pe uscat, în două oraşe minunate, New York şi Havre, iar restul, pe mare, în compania unor oameni foarte agreabili. Printre pasageri poţi să găseşti persoane foarte simpatice, poţi să-ţi faci şi relaţii utile pentru mai tîrziu, da, da, foarte utile... de mare ajutor. Căpitanul, ia gîndeşte-te, cu economiile pe care le face la cărbune, poate ajunge pînă la douăzeci şi cinci de mii de franci pe an, dacă nu mai mult...

Roland scosese un „Drace!” şi fluieră în semn de adînc respect şi pentru sumă, şi pentru căpitan.

— Ofiţerul de bord, continuă Jean, poate să ajungă pînă la zece mii, doctorul cinci mii numai salariul fix, plus locuinţă, hrană, lumină, încălzire şi cîte altele... Ceea ce înseamnă zece mii pe puţin, adică o sumă frumoasă.

Pierre ridică ochii, întîlni privirea fratelui său şi înţelese.

— E foarte greu de obţinut un post de medic pe transatlantic? întrebă, după o clipă de ezitare.

— Şi da, şi nu. Depinde de împrejurări şi de relaţii. Se aşternu o tăcere lungă; după un timp doctorul întrebă iar:

— Luna viitoare pleacă *Lorena*?

— Da, pe şapte.

Nu mai scoase nimeni nici un cuvînt. Pierre se gîndea că, fără îndoială, ar fi o soluţie să se îmbarce ca medic pe pachebot. Mai tîrziu o să vadă el ce-o să facă; poate c-o să plece în altă parte. Pînă atunci şi-ar cîştiga viaţa fără să mai ceară un ban de la familie. În ajun fusese silit să-şi vîndă ceasul pentru că nu voia să stea toată ziua cu mîna întinsă la maică-sa.

Asta era singura scăpare, dacă ţinea să nu mai doarmă sub acoperişul casei părinteşti, şi să nu mai fie silit să mănînce pîinea familiei.

— Eu, unul, zise şovăind puţin, aş pleca bucuros dacă aş putea.

— De ce să nu poţi? îl întrebă Jean.

— Pentru că nu cunosc pe nimeni la Compania trans-atlantică.

— Şi ce-o să se aleagă de planurile tale grozave de reuşită? întrebă Roland, uluit.

— Sînt momente în viaţă, şopti Pierre, cînd trebuie să ştii să sacrifici totul şi să renunţi la cele mai frumoase speranţe. De altfel, ăsta nu-i decît un început, un mod de a aduna cîteva mii de franci ca să-mi fac un rost mai tîrziu.

Tatăl fu imediat convins.

— Asta aşa-i. În doi ani poţi să strîngi şase-şapte mii de franci cu care ajungi departe, dacă ştii ce să faci cu ei. Tu ce zici, Louise?

— Cred că Pierre are dreptate, şopti ea, atît de încet, încît abia i se desluşeau cuvintele.

— Bine, atunci am să vorbesc cu domnul Poulin, pe care îl cunosc foarte bine, strigă Roland. E judecător la tribunalul de comerţ şi se ocupă de afacerile Companiei. Pot să mă bazez şi pe domnul Lenient, armatorul, care e prieten apropiat cu unul dintre vicepreşedinţi.

— Vrei să tatonez terenul chiar azi cu domnul Marchand? îl întrebă Jean pe fratele său.

— N-am nimic împotrivă. Poate că cel mai bun lucru ar fi să scriu profesorilor mei de la Facultatea de medicină care mă preţuiau, spuse Pierre, după cîteva clipe de chibzuinţă. De multe ori, pe asemenea vapoare se îmbarcă indivizi mediocri. Nişte scrisori foarte călduroase de la profesorii Mas-Roussel, Remusot, Flache şi Borriquel ar rezolva treaba într-o oră mai bine decît orice recomandări îndoielnice. Ar fi de-ajuns ca prietenul tău, domnul Marchand, să le prezinte în Consiliul de administraţie.

— E o idee nemaipomenită, nemaipomenită, zise Jean,, declarîndu-se cu totul de acord.

Incapabil să rămînă supărat mai mult timp, zîmbea, convins de reuşită; îi venise inima la loc, era aproape mulţumit.

— Să le scrii chiar azi, îi zise.

— Chiar acum, chiar în clipa asta! Mă şi duc Azi nu mai beau cafea, sînt prea nervos.

Se ridică şi ieşi.

Atunci Jean se întoarse spre doamna Roland:

— Tu, mamă, ce ai de făcut?

— Nimic... nu ştiu...

— Nu vrei să vii cu mine pînă la doamna Rosémilly?

— Ba da... sigur că da.

— Ştii că... trebuie neapărat să merg azi acolo.

— Da..., e-adevărat, aşa-i.

— Adică de ce neapărat? întrebă Roland, care, ca de obicei, nu prea înţelegea ce se vorbeşte în jurul lui.

— Pentru că i-am făgăduit c-o să mă duc.

— A! E-n regulă. Asta-i cu totul altceva.

Şi începu să-şi îndese pipa, în timp ce mama şi fiul* urcară scara să-şi ia pălăriile.

— Vrei să mă iei de braţ, mamă? o întrebă Jean cînd ajunseră în stradă.

Nu i-l oferea niciodată pentru că aveau obiceiul să meargă unul lîngă altul. Ea primi şi se sprijini de el. O vreme nu schimbară nici o vorbă, pe urmă el îi zise:

— După cum vezi, Pierre e perfect de acord să plece.

Bietul băiat! şopti mama.

— De ce „bietul”? O s-o ducă bine pe *Lorena*.

— Ştiu asta foarte bine... dar îmi trec atîtea prin cap.

Rămase mult timp pe gînduri, mergînd în acelaşi pas cu fiul ei, apoi zise, cu vocea aceea ciudată pe care o capeţi uneori, atunci cînd spui pe scurt, dintr-o dată, o grămadă de lucruri la care ai meditat în sinea ta îndelung.

— Ce urîtă mai e)şi viaţa asta! Dacă odată ţi se întîmplă să dai, cît de cît, de o bucurie, eşti vinovat că ai găsit-o şi mai tîrziu o plăteşti atît de scump...

— Nu mai vorbi de asta, mămico, îi spuse el în şoaptă.

— Parcă sînt în stare? Tot timpul la asta mi-e gîndul.

— Ai să uiţi.

Ea tăcu din nou, pe urmă spuse încet, cu o adîncă părere de rău:

— Vai! ce fericită aş fi putut fi dacă m-aş fi măritat cu alt bărbat!

Era pornită acum împotriva lui Roland şi arunca asupra urîţeniei, prostiei şi stîngăciei lui, asupra minţii lui greoaie şi a înfăţişării lui şterse toată vina păcatului şi a nenorocirii ei. Numai din cauza vulgarităţii acestui om ajunsese ea să-l înşele, să-şi aducă la disperare pe unul «din fii şi să-i facă celuilalt cea mai dureroasă mărturisire pe care o poate face o mamă.

— Pentru o fată, şopti ea, e îngrozitor să se mărite cu un bărbat ca al meu.

Jean nu-i răspunse. Se gîndea la cel despre care, pînă atunci, crezuse că îi este tată.

Poate din cauză că, fără să-şi desluşească gîndurile, în mintea lui de multă vreme îl considera un om mărunt, neînsemnat, poate pentru că tot timpul îl auzise pe Pierre ironizîndu-l, şi-şi dăduse seama de indiferenţa şi lipsa de consideraţie a celorlalţi, pînă şi de dispreţul slujnicei faţă de Roland, fusese pregătit pentru cumplita mărturisire a mamei. Fusese mai puţin lovit aflînd că era fiul altuia; şi

dacă, după emoţia puternică din ajun, nu avusese răbufnirea de revoltă, de indignare şi de mînie de care se temuse doamna Roland, asta se datora faptului că, fără să-şi dea seama măcar, suferise pînă atunci în sinea lui ştiindu-se copilul acestui nătărău de treabă.

Ajunseseră în faţa casei doamnei Rosémilly. Locuia pe drumul spre Sainte-Adresse, la etajul doi al unei clădiri care era, în întregime, proprietatea ei. De la ferestre se vedea toată rada portului Havre.

Cînd o zări pe doamna Roland, care intră prima, tînăra femeie ghici intenţia cu care venise şi, în loc să-i întindă mîna, ca de obicei, deschise larg braţele şi o strînse la piept.

Mobilierul salonului, îmbrăcat în catifea broşată, era totdeauna învelit cu huse. Pe pereţii acoperiţi cu un tapet de hîrtie înflorată atîrnau patru gravuri, cumpărate de primul ei soţ, căpitanul, reprezentînd scene marine şi sentimentale, în prima, nevasta unui pescar flutura de pe mal o batista, în timp ce pînza bărcii care-l ducea pe bărbatul ei dispărea în zare. Într-a doua, aceeaşi femeie, îngenuncheată pe acelaşi mal, îşi frîngea mîinile privind în depărtare cum, sub un cer brăzdat de fulgere, pe o mare cu valuri neverosimile, se scufunda barca pescarului, cu om cu tot. Celelalte două gravuri înfăţişau situaţii asemănătoare, petrecute însă într-un alt mediu social. O femeie tînără şi blondă visa, cu coatele rezemate pe parapetul unui mare pachebot care pleca din port. Ea privea ţărmul rămas departe cu ochii plini de lacrimi şi de păreri de rău. Pe pine lăsase în urmă? Aceeaşi femeie, leşinată într-un fotoliu, lîngă o fereastră deschisă înspre ocean. O scrisoare stătea gata să cadă de pe genunchii ei, pe covor. Prin urmare el murise, ce nenorocire!

De obicei musafirii erau impresionaţi şi cuceriţi de tristeţea banală a acestor subiecte poetice şi transparente. Se înţelegea totul imediat, fără să fie nevoie de eforturi şi explicaţii şi toată lumea le

compătimea pe bietele femei, cu toate că, în ceea ce o privea pe cea mai distinsă dintre ele, nu se ştia prea bine motivul durerii. Dar chiar nesiguranţa asta oferea un prilej de visare. Probabil că tînăra îşi pierduse logodnicul! De la intrare, toţi ochii erau atraşi, fără putinţă de împotrivire, spre cele patru tablouri şi rămîneau pironiţi locului, ca de o vrajă. Chiar dacă privirile musafirilor se îndepărtau puţin, ele se întorceau repede ca să contemple cele patru expresii întipărite pe feţele celor două femei, care semănau de parcă ar fi fost surori.

Din desenul îngrijit, făcut cu o mînă sigură, se degaja acel gen de distincţie pe care îl întîlneşti în jurnalele de modă, impresie dată şi de rama lucioasă, o impresie de curăţenie şi corectitudine pe care restul mobilierului o scotea şi mai mult în evidenţă. Scaunele erau foarte ordonat aşezate, conform unei convenţii invariabile, unele lipite de perete, altele în jurul măsuţei rotunde din mijloc. Perdelele albe, imaculate, cădeau în cute atît de egale şi atît de drepte, încît îţi venea să le mototoleşti puţin; şi nici un fir de praf nu pătase vreodată sfera în care pendula aurită, stil Empire, un glob pămîntesc ţinut în spate de Atlas îngenuncheat, părea să se coacă, asemenea unui pepene de seră.

Cînd se aşezară, cele două femei mutară puţin scaunele din loc.

— N-aţi ieşit astăzi din casă? întrebă doamna Roland.

— Nu. Vă spun drept că sînt puţin obosită.

Şi doamna Rosémilly mărturisi încă o dată ce mare plăcere îi făcuse excursia, vrînd prin asta să-i mulţumească lui Jean şi mamei sale.

— Azi-dimineaţă, spuse, am mîncat crevetele pe care le-am pescuit ieri şi mi s-au părut delicioase. Dacă vreţi, într-una din zile am putea să mergem din nou.

— Înainte să pornim iar, o întrerupse Jean, ce-ar fi dacă am termina cu ce-am început?

— Cum aşa! Dar mi se pare că am terminat.

— O, doamnă, în ce mă priveşte pe mine, eu am prins pe stîncile din Saint-Jouin ceva ce vreau să duc la mine acasă.

Faţa ei căpătă o expresie naivă şi şireată:

— Serios? Ce anume? Ce-ai găsit?

— O femeie! Şi amîndoi, mama şi cu mine, am venit să o întrebăm dacă nu cumva s-a răzgîndit în dimineaţa asta.

Doamna Rosémilly începu să zîmbească.

— Nu, domnule, eu una nu mă răzgîndesc niciodată. Atunci Jean îi întinse mîna cu palma larg desfăcută şi doamna Rosémilly, cu o mişcare vioaie şi hotărîtă, i-o dădu pe a ei.

— Cît mai repede cu putinţă, nu?

— Cînd vrei.

— Eu n-am nici o părere. Ce crede despre asta viitoarea mea soacră?

— Eu nu cred nimic, răspunse doamna Roland cu un surîs puţin melancolic. Doar îţi mulţumesc că l-ai acceptat pe Jean pentru că ai să-l faci foarte fericit.

— Am să fac tot ce-am să pot, mamă.

Puţin înduioşată, doamna Rosémilly se ridică şi, cuprinzînd-o în braţe, pentru prima dată, pe doamna Roland, o sărută de mai multe ori, ca pe un copil. Această mîngîiere nouă declanşa o emoţie puternică în inima bietei femei. N-ar fi putut spune ce simţea. Era şi trist, şi plăcut în acelaşi timp. Pierduse un fiu, un băiat în toată firea, şi primea în schimb o fiică de aceeaşi vîrstă.

După ce îşi reveniră din tulburarea lor, cele două femei rămaseră mult timp aşezate faţă în faţă, pe scaune, mînă în mînă, privindu-se şi zîmbindu-şi; parcă şi uitaseră de Jean. Pe urmă statură de vorbă despre o mulţime de lucruri care trebuiau avute în vedere pentru apropiata căsătorie; şi, după ce totul fu hotărît şi pus la punct, doamna Rosémilly păru dintr-o dată să-şi amintească de un amănunt:

— Aţi cerut şi părerea domnului Rolanrd, nu-i aşa? îi întrebă.

Roşiră amîndoi, şi mama, şi fiul.

— O, nu, n-are nici un rost, răspunse doamna Roland.

Pe urmă şovăi şi, simţind că e nevoie de o explicaţie, adăugă:

— Facem totul fără să-i spunem. E de-ajuns să-l anunţăm ce-am hotărît.

Deloc surprinsă, doamna Rosémilly zîmbi; socotea că totul e foarte normal, pentru că omul ăsta conta atît de puţin.

— Ce-ar fi să mergem la tine? întreabă doamna Roland cînd se văzu din nou afară cu Jean. Aş vrea să mă odihnesc puţin.

Se simţea în nesiguranţă, fără adăpost, îi era groază de locuinţa ei.

Intrară în casa lui Jean. Cînd auzi uşa închizîndu-se în urmă, doamna Roland suspină lung, de parcă zăvorul tras ar fi apărat-o; în loc să se odihnească însă, aşa cum spusese, începu să deschidă dulapurile, să controleze teancurile de rufărie, să numere batistele şi ciorapii.

Le şi aranja altfel, mult mai frumos, aşa încît ochiul ei de gospodină să fie mulţumit. După ce rîndui prosoapele, chiloţii, cămăşile, fiecare pe raftul său, şi împărţi toată rufăria în trei: lenjerie de corp, albituri de pat şi feţe de masă, se dădu cîţiva paşi înapoi ca să-şi contemple opera:

— Uite, Jean, vino să vezi ce bine-i aşa.

El se sculă şi, ca să-i facă plăcere, admiră totul. Se întorsese iar la locul lui în fotoliu, cînd, pe neaşteptate, doamna Roland se apropie cu paşi uşori, îi înlănţui gîtul cu braţul drept şi-l sărută, punînd pe şemineu un obiect mic, învelit în hîrtie albă, pe care îl ţinuse în mîna cealaltă.

— Ce-ai acolo? întrebă el.

Deşi nu primi nici un răspuns, înţelese, recunoscînd forma ramei.

— Dă-mi-o, îi spuse.

Doamna Roland se prefăcu însă că nu aude şi se întoarse iar la dulapurile ei. Jean se ridică, luă repede dureroasa relicvă, străbătu toată casa şi se duse s-o închidă în sertarul biroului, pe care îl încuie de două ori.

Atunci, cu vîrful degetelor, doamna Roland îşi şterse lacrimile din colţul ochilor şi glasul îi tremură puţin cînd zise:

— Acum să mă duc să văd dacă noua ta slujnică are grijă cum trebuie de bucătărie. Pot să umblu şi să controlez peste tot, fiindcă nu-i aici.

CAPITOLUL IX

COMPUSE ÎN TERMENII CEI mai elogioşi cu putinţă, scrisorile de recomandare ale profesorilor Mas-Roussel, Remusot, Flache şi Borriquel pentru discipolul lor, doctorul Pierre Roland, au fost prezentate de domnul Marchand în consiliul Companiei transatlantice şi susţinute de domnii Poulin, judecător la Tribunalul de comerţ, Lenient, mare armator, şi Marival, adjunctul primarului din Havre, prieten bun cu căpitanul Beausire.

Din întîmplare, nu fusese încă desemnat un medio pe *Lorena* şi Pierre avu norocul să fie numit în cîteva zile.

Într-o dimineaţă, cînd era aproape gata cu toaleta, slujnica îi aduse plicul cu vestea.

În prima clipă se simţi ca un condamnat la moarte căruia i se anunţă comutarea pedepsei; dintr-o dată durerea i se alină la gîndul plecării şi al vieţii liniştite care-l aştepta, legănată necontenit de valurile mării, veşnic rătăcitoare.

În casa părintească trăise în ultima vreme ca un străin, tăcut şi singuratic. Rupsese şi ultimele legături cu ai săi din seara cînd lăsase să-i scape în faţa lui Jean odiosul secret pe care-l descoperise. Se socotea pentru asta în sinea lui, ticălos, josnic şi rău, era chinuit de remuşcări şi totuşi îşi. simţea sufletul uşurat că în fine vorbise.

Niciodată n-avea să se mai uite drept în ochii fratelui şi ai mamei. De altfel, privirile lor învăţaseră să se ocolească prin tot felul de manevre şi şiretlicuri, căpătaseră o mobilitate surprinzătoare, ca nişte duşmani care se tem să se întîlnească faţă în faţă.

„Ce i-o fi spus ea lui Jean? se întreba mereu. A negat sau i-a mărturisit totul? Şi ce crede fratele meu? Ce crede despre mama şi ce crede despre mine?”

Nu găsea răspuns şi asta îl scotea din minţi. De altfel, aproape că nu. mai schimba nici o vorbă cu ei, în afară de momentele cînd era şi Roland de faţă, şi atunci o făcea doar ca să scape de întrebările lui.

În ziua cînd primi scrisoarea prin care-i era anunţată numirea, o şi arătă familiei. Tatăl său, gata mereu să se bucure de orice, bătu din palme. Foarte mulţumit în sufletul lui, Jean îi vorbi pe un ton grav:

— Te felicit din toată inima, ştiu că erau mulţi concurenţi. Asta se datorează, în mod sigur, scrisorilor de recomandare ale profesorilor tăi.

Iar doamna Roland îi şopti lăsînd capul în jos:

— Sînt foarte fericită c-ai reuşit.

După masă, Pierre se duse să-se informeze despre o mulţime de treburi la birourile companiei. Ca să afle unele amănunte privitoare la noua lui viaţă, mai ales cele cu care avea să se ciocnească, întrebă de numele doctorului de pe *Picardia*, care urma să plece a doua zi. Aflînd că medicul Pirette era deja la bord, Pierre urcă acolo şi un tînăr cu barbă blondă, care semăna cu fratele lui, îl primi într-o cabină de pe vas. Statură amîndoi de vorbă vreme îndelungată. Din străfundurile sonore ale uriaşului vapor răzbătea fără încetare un vacarm nelămurit, în care se amestecau laolaltă vocile, paşii, izbiturile mărfurilor aruncate şi îngrămădite în cală, zgomotul maşinilor care încărcau lăzile, fluieratul şefilor de echipă şi scrîşnetul lanţurile tîrîte sau înfăşurate pe troliuri sub răsuflarea

răguşită a aburului, făcînd să trepideze uşor tot trupul marelui pachebot.

După ce se despărţi de colegul lui şi se pomeni în stradă, Pierre se întrista iar; o amărăciune nouă îl copleşi şi-l învălui ca o brumă, ca una din acele ceţuri care cutreieră mările Şi poartă în aburul ei ceva tainic şi necurat, asemeni suflării spurcate a pămînturilor otrăvitoare de la capătul lumii de unde vine.

Trecuse prin atîtea ceasuri de suferinţă, dar nu se simţise aşa de cufundat ca acum în mocirlă. Gata, avusese loc şi ultima ruptură şi, de aici înainte, nu mai era legat de nimic. Nici pe vremea cînd îşi smulgea din suflet, cu rădăcini cu tot, dragostea faţă de ai săi, nu-l încercase încă o asemenea disperare de cîine rămas fără stăpîn.

Nu era numai o durere sufletească chinuitoare, ci o groază de animal înnebunit că a fost sar; din vizuina lui, nelinişstea unei fiinţe rătăcitoare care nu mai are acoperiş deasupra capului şi peste care ploaia, vîntul şi furtuna, toate stihiile dezlănţuite ale lumii sînt gata să dea năvală.

Cînd pusese piciorul pe vapor, cînd intrase în cămăruţa zgîlţîită de valuri, trupul lui, ca al oricărui om care dintotdeauna dormise într-un pat nemişcat şi liniştit, se răzvrătise împotriva nesiguranţei zilelor ce-aveau să urmeze. Pînă azi se simţise ocrotit de zidurile trainice, bine înfipte în pămînt, de certitudinea că mereu o să se odihnească în acelaşi loc, sub acoperişul care e-n stare să ţină piept vîntului. Acum însă, tot ce eşti teoretic gata să înfrunţi cînd te afli într-o încăpere caldă, bine închisă, aVea să devină o ameninţare permanentă, un prilej veşnic de suferinţă.

Nu va mai avea pămîntul sub picioare, ci doar marea care vuieşte, care-şi rostogoleşte valurile, care înghite totul. Nu va mai avea nici un loc împrejur în care ar putea să se plimbe, să alerge, să cutreiere drumurile; doar o punte de cîţiva metri pe care are s-o bată tot timpul, ca un condamnat printre ceilalţi deţinuţi. Nici co-paici, nici

grădini, nici case, nici străzi, nimic, numai nori şi apă. Şi-are să simtă cum i se leagănă necontenit nava sub paşi. In zilele de furtună o să trebuiască să se rezeme de pereţii cabinelor, să se agate de uşi, să se ţină de marginea cuşetei înguste, ca să nu se rostogolească la pământ. In zilele liniştite are s-audă hîrîitul trepidant al elicei şi-o să simtă cum goneşte vaporul, ducîndu-l într-o goană monotonă, continuă, egală şi exasperantă.

Şi era osîndit la viaţa asta de ocnaş hoinar numai şi numai pentru că mama lui se dăruise unui bărbat străin.

Mergea acum unde-l duceau paşii, sfîrşit de puteri, copleşit de amărăciunea, de tristeţea pustiitoare a celor ce pleacă în exil. Nu mai simţea faţă de necunoscuţii care treceau pe lîngă el dispreţul trufaş şi ura de altădată, ci o pornire dureroasă să le vorbească; ar fi vrut să le spună că el avea să părăsească Franţa, iar ei să-l asculte şi să-l aline. Se trezise într-însul o pornire de care-i era jenă ca şi cum ar fi întins mîna ca un cerşetor, o nevoie sfioasă, dar puternică, de a simţi că există pe lumea asta cineva care să sufere de plecarea lui.

Se gîndi la Marowsko. Numai bătrînul polonez îl iubea atît încît să fie într-adevăr mîhnit şi îndurerat; şi pe loc doctorul se hotărî să se ducă să-l vadă.

Cînd intră în prăvălie, farmacistul, care pisa nişte praf uri într-un mojar de marmură, avu o mică tresărire şi-şi lăsă lucrul imediat.

— Sînteţi cam scump la vedere, îi zise.

Tînărul îi explică - a avut multe alergături de făcut, - dar nu-i lămuri şi pricina lor.

— Ei, dar afacerile? Cum vă mai merg afacerile? îl întrebă, aşezîndu-se.

Afacerile nu mergeau deloc. Concurenţa era mare, iar bolnavii puţini şi săraci într-un asemenea cartier de muncitori. De vîndut, nu se puteau vinde decît medicamentele ieftine; şi doctorii nu prescriau niciodată reţetele acelea

scumpe, greu de preparat, la care se cîştigă cinci sute la sută.

— Trei luni dacă mai ţine aşa, o să trebuiască să trag obloanele, zise în încheiere bătrînul. Dacă nu m-aş baza pe dumneata, dragă doctore, m-aş fi apucat să lustruiesc ghete.

Lui Pierre i se strînse inima; şi, pentru că tot trebuia să-i dea lovitura, se hotărî s-o facă imediat, cît mai repede:

— Eu... Eu... Ce să fac... n-o să-ţi mai pot fi de nici un folos. Plec din Havre la începutul lunii viitoare.

Marowsko se tulbură atît de tare, încît îşi scoase ochelarii:

— Cum... ce tot spui?...

— Plec, asta spun, bietul meu prieten.

Simţind cum i se duce şi ultima speranţă, bătrînul încremeni; şi deodată îl cuprinse indignarea împotriva acestui om la care ţinea, în care avusese atîta încredere, încît venise după el pînă aici, şi care-l părăsea în felul ăsta.

— Doar n-o să mă trădezi acum şi dumneata? îngăimă. Pierre fu atît de înduioşat, încît îi veni să-l ia în braţe.

— Dar nu te trădez deloc. N-am reuşit să-mi găsesc post aici, aşa că plec ca doctor pe un pachebot transatlantic.

— Vai, domnule Pierre! Mi-ai făgăduit de atîtea ori că o să mă ajuţi să-mi cîştig pîinea.

— Ce să fac? Trebuie să trăiesc şi eu. N-am nici un fel de avere.

— Faci rău ce faci, repeta Marowsko. Mie unuia nu-i mai rămîne decît să mor de foame. La vîrsta mea, gata, s-a isprăvit. Nu-i frumos să părăseşti un biet bătrîn care a venit pîn-aici după dumneata. Nu-i frumos.

Pierre ar fi vrut să protesteze, să-l lămurească, să-i arate motivele lui, să-i dovedească limpede că n-avea cum să facă altfel; dar polonezul, indignat de dezertarea

lui, nu-l mai asculta şi sfîrşi prin a-i spune, făcînd fără îndoială aluzie la anumite evenimente politice:

— De altfel, voi, francezii, niciodată nu vă ţineţi de cuvînt.

Atunci Pierre se ridică şi, jignit la rîndul lui, îi zise, luîndu-l puţin de sus:

— Eşti nedrept, moş Marowsko. Trebuie să ai motive serioase ca să te hotărăşti să faci ce-am făcut eu; şi ar fi trebuit să pricepi asta. Sper să te găsesc mai înţelegător cînd am să mă întorc.

„Ei, asta e, se gîndi, nimănui nu-i pare cu adevărat rău că plec.”

Căută în minte, îşi luă la rînd toate cunoştinţele şi, în mijlocul chipurilor care i se perindau prin faţa ochilor, îşi aduse aminte de slujnica de la berărie, din cauza, căreia începuse s-o suspecteze pe maică-sa.

O clipă şovăi, îi păstra instictiv pică; pe urmă, dintr-o dată, se hotărî. „La urma urmei, a avut dreptate”, îşi zise şi se uită împrejur ca să-şi dea seama cum poate să ajungă pe strada ei.

Berăria era plină şi de lume, şi de fum. Pentru că era sărbătoare, clienţii, burghezi şi lucrători, strigau, rîdeau, îl chemau pe patron, care servea chiar el în seara asta şi alerga de la o masă la alta, luînd halbele goale şi aducîndu-le înapoi pline, cu gulere de spumă.

Pierre îşi găsi un loc lîngă tejghea şi începu să aştepte, trăgînd nădejde că slujnica o să-l vadă şi o să-l recunoască. Dar ea trecea în sus şi în jos prin faţa lui, fără să-i arunce nici o privire, păşind mărunt sub fuste şi legănîndu-şi atrăgător şoldurile. Pînă la urmă, Pierre ciocăni în masă cu o monedă de argint. Ea veni iute.

— Ce doreşte domnul?

Nici nu se uită la el, îşi făcea în minte socoteala consumaţiilor servite.

— Ei bine! îi zise Pierre, aşa se salută prietenii? Fata îl privi cu atenţie şi, cu o voce grăbită:

— A! Dumneavoastră sînteţi! Arătaţi bine. Dar astăzi n-am timp. Doriţi o halbă?

— Da, o halbă.

Cînd veni cu berea, Pierre îi spuse:

— Am venit să-mi iau rămas bun pentru că plec.

— Zău? răspunse ea cu nepăsare. Şi unde?

— În America.

— Se zice că-i o ţară frumoasă.

Şi-atîta tot. Într-adevăr, nu era cazul să stai de vorbă cu ea într-o asemenea zi. Prea era multă lume în berăriei

Şi Pierre o luă spre mare. Cînd ajunse în dreptul digului, îi văzu pe tatăl său şi pe Beausire, care se întorceau cu *Perla*. Marinarul Papagris vîslea şi cei doi bărbaţi, aşezaţi în spate, îşi fumau pipele, cu un aer de mulţumire deplină. „Fericiţi cei săraci cu duhul”, se gîndi doctorul, privindu-i cum trec.

Şi se aşeză pe una din bănci, încercînd să se cufunde într-o toropeală fără simţire.

Cînd se întoarse seara acasă, mama îi spuse, fără să îndrăznească să ridice ochii spre el:

— La plecare îţi trebuie o grămadă de lucruri şi sînt puţin în încurcătură. Adineaori ţi-am comandat lenjeria de corp şi-am trecut pe la croitor pentru haine. Dar poate că mai ai nevoie şi de altele, de care eu nu ştiu?

Deschise gura, gata să zică: „Nu, de nimic” Dar se gîndi că trebuie să primească măcar atît cît să fie îmbrăcat cum se cuvine şi-i răspunse pe un ton foarte liniştit:

— Nu ştiu încă, am să mă interesez la companie.

Se informă şi i se dădu lista obiectelor absolut necesare. Cînd o luă din mîna lui, doamna Roland îl privi pentru prima oară în faţă după atîta vreme; în adîncul ochilor avea o expresie umilă şi tristă, rugătoare şi blîndă, de cîino bătut care cere iertare.

La 1 octombrie, *Lorena* intră în portul Havre, venind de la Saint-Nazaire; în ziua de 7 a aceleiaşi luni urma să plece cu destinaţia New York. Şi Pierre Roland trebui să-şi

ia în stăpînire strimta cabină plutitoare, în care de-acum înainte avea să-i fie întemniţată viaţa.

A doua zi, cînd plecă de-acasă, o întîlni pe maică-sa, care îl aştepta pe scări:

— Nu vrei să te ajut să te instalezi pe vas? bîigui, atît de încet, încît abia pricepu ce-i spune.

— Nu mulţumesc, totul e gata.

— Aş vrea aşa de mult să-ţi văd cămăruţa, şopti ea la fel de slab.

— Nu merită osteneala. E foarte mică şi foarte urîtă. Trecu mai departe şi o lăsă încremenită în acelaşi loc, rezemată de zid, albă ca varul la faţă.

Dar Roland, care vizită în aceeaşi zi Lorena, vorbi la masă tot timpul despre vaporul ăsta nemaipomenit şi se miră foarte tare cum de nu avusese nevastă-sa nici un chef să-l vadă mai îndeaproape, mai ales că băiatul lor se îmbarca pe el.

În zilele următoare, Pierre nu stătu deloc în familie. Era nervos, violent şi certăreţ şi-i şfichiuia pe toţi cei din jur cu vorbele lui tăioase. În ajunul plecării păru dintr-o dată însă domolit, foarte schimbat. Înainte să se ducă să doarmă pentru prima oară pe bord, îşi îmbrăţişa părinţii şi-i întrebă:

— Veniţi mîine pe vas să ne luăm rămas bun?

— Ei, sigur că venim, ce dreacu! Strigă Roland. Nu-i aşa Louise?

— Bineînţeles, spuse ea foarte încet.

— Plecăm la ora unsprezece fix, continuă Pierre. Aşa că trebuie să fiţi acolo la nouă şi jumătate cel tîrziu.

— Uite, mi-a venit o idee; strigă domnul Roland. Cînd ne despărţim de tine, dăm fuga şi ne îmbarcăm pe *Perla*, ca să te aşteptăm dincolo de dig şi să ne mai vedem o dată. Nu-i aşa?

— Da, sigur că da.

— În felul ăsta, adăugă Roland, n-ai cum să ne pierzi din ochi în lumea care se înghesuie pe dig cînd pleacă

transatlanticele. Niciodată nu poţi să-i recunoşti pe-ai tăi în îngrămădeala aia. Ce zici, e bine?

— Da, sigur. Ne-am înţeles.

O oră mai tîrziu, Pierre era întins în patul lui marinăresc, lung şi îngust ca un sicriu. Rămase aşa, mult timp, cu ochii deschişi, gîndindu-se la tot ce se petrecuse de două luni încoace în viaţa şi mai ales în sufletul său. Din cauză că suferise şi-i făcuse şi pe alţii să sufere, durerea lui, agresivă şi răzbunătoare slăbise, ca o lamă de cuţit care şi-a tocit tăişul. Aproape că nu mai avea curaj să poarte cuiva pică - pentru orice i-ar fi făcut - şi-şi lăsa revolta să se irosească la voia întîmplării, aşa cum făcea şi cu viaţa lui. Nu mai era în stare să lupte, să urască, să dea lovituri, era prea obosit de toate; şi încerca să-şi înece sufletul în uitare, aşa cum te cufunzi în somn. Auzea nedesluşit în jur zgomotele, noi pentru el, ale vasului, zgomote uşoare, abia perceptibile în noaptea liniştită a portului; şi rana încetase să-l mai doară atît de crîncen, simţea doar din cînd în cînd înţepături, ca ale plăgilor care se vindecă.

Vînzoleala marinarilor îl smulse din pacea unui somn adînc. Se făcuse ziuă şi fluxul atingea cheiul, aducînd călătorii de la Paris.

Pierre începu să colinde vaporul, să rătăcească printre oamenii aceştia preocupaţi şi neliniştiţi, care îşi căutau cabinele, se strigau unii pe alţii, îşi aruncau la întîmplare întrebări şi răspunsuri, în zăpăceala oricărei plecări în călătorie. După ce-l salută pe căpitan şi strînse mîna colegului său, ofiţerul de bord, intră în salon, unde cîţiva englezi moţăiau de pe acum prin colţuri. Încăperea vastă, cu pereţi de marmură albă mărginiţi de baghete aurite, reflecta în oglinzi, prelungind-o la infinit, imaginea meselor lungi, înconjurate de două şiruri nesfîrşite de scaune turnante, îmbrăcate în catifea vişinie. Aici era uriaşa sală, plutitoare şi cosmopolită, în care urmau să mănînce împreună bogătaşii de pe toate continentele. Avea

eleganţa somptuoasă a marilor hoteluri, teatre şi localuri publice, acel fast banal şi impunător care satisface şi mulţumeşte ochiul milionarilor.

Doctorul era gata să treacă în acea parte a vaporului rezervată pasagerilor cu bilete de clasa a doua, cînd îşi aduse aminte că în ajun se îmbarcaseră o mulţime de emigranţi şi coborî pe puntea din mijloc. Cînd intră înăuntru îl izbi un miros greu de omenire săracă şi nesplălată, o duhoare de trupuri goale, mai dezgustătoare decît cea a animalelor cu păr sau blană. Şi, într-un fel de hrubă, joasă şi întunecată, ca o galerie de mină, Pierre zări sute de bărbaţi, de femei, de copii, lungiţi pe paturile de scînduri suprapuse sau claie peste grămadă, pe podea. Nu le desluşea feţele, dar întrezărea mulţimea murdară şi zdrenţăroasă, această mulţime de nenorociţi, învinşi de viaţă, doborîţi şi ajunşi la capătul puterilor, care plecau cu cîte o femeie costelivă şi cu nişte copii istoviţi spre un tărîm necunoscut, în speranţa că poate acolo nu vor muri de foame.

Şi, gîndindu-se la toată truda lor din trecut, la munca irosită, la sforţările lor zadarnice, la lupta înverşunată, reluată în van zi de zi, la toată energia cheltuită de aceşti sărmani care aveau să ia încă o dată de la capăt, fără să ştie unde, viaţa asta de mizerie cumplită, doctorului îi veni să le strige: „Mai bine aruncaţi-vă în apă cu muierile şi cu plozii voştri cu tot!”.

Şi inima i se strînse atît de tare de milă, încît plecă, nemaiputînd îndura să-i vadă.

Tatăl, mama, fratele lui şi doamna Rosémilly îl şi aşteptau în cabină.

— Atît de devreme? întreba el.

— Da, răspunse doamna Roland, cu o voce tremurătoare, voiam să mai avem timp să stăm cu tine.

Se uită la ea. Se îmbrăcase în negru de parcă ar fi fost în doliu şi, dintr-o dată, îşi dădu seama că părul ei, care luna trecută abia. Încărunţea, albise complet.

Cu mare greutate reuşi să le găsească celor patru oameni loc de stat jos în cămăruţa strîmtă, iar el se cuibări pe pat.

Prin uşa rămasă deschisă se vedea trecînd o mulţime la fel de numeroasă ca aceea care umple străzile într-o zi de sărbătoare; toţi prietenii călătorilor şi o grămadă de curioşi dăduseră năvală pe uriaşul vapor. Se plimbau prin saloane, pe coridoare, peste tot, unii chiar îşi virau capul prin uşă, în timp ce dinafară li se şoptea: „Aici este camera doctorului”.

Şi Pierre împinse uşa; dar, cînd se simţi închis împreună cu ai săi, dori imediat s-o deschidă la loc, pentru că forfoteala şi vînzoleala de pe vapor mascaseră pînă atunci tăcerea şi stinghereala dintre ei.

Doamna Rosémilly rupse ea tăcerea, într-un tîrziu:

— Nu prea intră aer prin fereastra asta mică, zise.

— Este un hublou, răspunse Pierre.

Le arătă cît de gros este geamul ca să poată rezista la cele mai puternice lovituri şi pe urmă le explică pe larg felul cum se închidea.

— Ai aici şi doctorii? îl întrebă Roland, la rîndul lui. Doctorul deschise un dulap şi le arătă rafturile pline cu sticluţe de medicamente, fiecare cu numele său latinesc înscris pe o etichetă de hîrtie albă. Luă în mînă una dintre ele şi începu să înşire toate proprietăţile substanţelor pe care le conţinea, pe urmă trecu la a doua, la a treia şi le făcu un adevărat curs de terapeutică, ce părea să fie ascultat cu mare atenţie.

— Ia te uită, dom’le! Interesant! repeta Roland, dînd din cap.

Cineva bătu încet la uşă.

— Intră! strigă Pierre.

Îşi făcu apariţia căpitanul Beausire.

— Am venit mai tîrziu, spuse, întinzîndu-i mîna, fiindcă n-am vrut să vă deranjez în momentele do efuziune.

Fu nevoit să se aşeze şi el pe pat. Şi iar se lăsă tăcerea.

Dintr-o dată, căpitanul ascultă cu atenţie. Prin peretele subţire al cabinei răzbăteau comenzi:

— E timpul să plecăm dacă vrem să ajungem pe Perla, să vă mai prindem la ieşirea în larg şi să ne luăm rămas bun acolo.

Roland ţinea mult la asta, fără îndoială ca să-i impresioneze pe călătorii de pe *Lorena*; aşa că se sculă grăbit.

— Atunci, să ne vedem cu bine, băiete.

Îl sărută pe Pierre pe favoriţi şi pe urmă deschise uşa. Foarte palidă, cu ochii plecaţi, doamna Roland nu se clintea din loc. Bărbatul ei îi atinse braţul.

Ea se ridică în picioare, făcu un pas spre fiul ei şi-i întinse pe rînd obrajii albi ca ceara, pe care el îi sărută fără să spună o vorbă. Pierre strînse apoi mîna doamnei Rosémilly şi pe cea a fratelui său, pe care îl întrebă:

— Şi căsătoria ta, pe cînd?

— Încă nu ştiu precis. O s-o aranjăm aşa ca să coincidă cu una din venirile tale.

În sfîrşit, ieşiră cu toţii din cameră şi urcară pe puntea înţesată de lume, de hamali şi marinari.

Vaporul, din al cărui pîntece uriaş se auzeau aburii răbufnind, părea că freamătă de nerăbdare.

— Drum bun, zise Roland, la fel de grăbit.

— La revedere, răspunse Pierre, care era în picioare, la marginea uneia din acele punţi mici de lemn care legau *Lorena* de chei.

Le strînse din nou mîinile tuturor şi familia se depărta.

— Repede, repede, îmbarcarea, strigă domnul Roland. ii aştepta o birjă ca să-i ducă în radă, unde Papagris pregătise Perla pentru ieşirea în larg.

Nu se simţea nici o adiere de vînt, era una din acele zile senine şi liniştite de toamnă, cînd marea lucie pare rece şi dură ca oţelul.

Jean apucă o ramă, marinarul pe cealaltă şi începură să vîslească amîndoi. Urcată pe diguri, pînă şi pe parapetul

de granit, o mare mulţime, gălăgioasă şi agitată, aştepta *Lorena*. Perla trecu printre cele două rînduri de oameni şi ajunse curînd dincolo de dig.

Căpitanul Beausire, aşezat între cele două femei, ţinea cîrma.

— O să vedeţi că o să le ieşim drept in cale, zău aşa, le zise.

Şi cei doi vîslaşi trăgeau din toate puterile, ca să ajungă cît mai departe. Deodată Roland strigă:

— Uite-o! Îi văd catargele şi cele două coşuri. Iese din radă.

— Daţi-i zor! repeta Beausire.

Doamna Roland îşi scoase batista din buzunar şi şi-o duse la ochi. Roland era în picioare şi se ţinea de catarg; el îi anunţa:

— În această clipă se îndreaptă spre ieşirea din port... S-a oprit... Se pune din nou în mişcare... Probabil că şi-a luat remorcherul... Înaintează... bravo! Trece printre diguri!... Auziţi cum strigă mulţimea... bravo!... o remorchează *Neptun*... acum îi văd şi prova... uite-o, uite-o... Asta vapor, pe legea mea! Doamne, Dumnezeule, unde vă sînt ochii?

Doamna Rosémilly şi Beausire se întoarseră; cei doi bărbaţi nu mai vîsleau; numai doamna Roland rămase nemişcată. Tras de un remorcher puternic, care în faţa lui părea o omidă, uriaşul pachebot ieşea, încet şi solemn, maiestuos, din port. Şi locuitorii din Havre, îngrămădiţi pe diguri, pe plajă, la ferestrele caselor, începură să strige, cuprinşi de un elan patriotic: „Trăiască *Lorena*!”, ovaţionînd şi aplaudînd plecarea măreaţă a navei, odraslă a marelui oraş maritim care îşi dăruia mării cea mai frumoasă fiică.

Dar Ea, după ce trecu de strîmtoarea celor doi pereţi de granit, simţindu-se în sfîrşit liberă, îşi părăsi remorcherul şi o porni singură, alergînd pe ape ca un monstru uriaş.

— Uite-o! Uite-o! striga mai departe Roland. Vine drept spre noi.

— Ei, ce vă spuneam eu? repeta Beausire încîntat. Aşa-i că le cunosc bine drumul?

— Uite, mamă, se apropie, spuse Jean în şoaptă.

Şi doamna Roland îşi luă batista de la ochii plini de lacrimi. Pe marea frumoasa, senină şi liniştită, lansată cu toată viteza din clipa în care ieşise din port, *Lorena* se apropia de ei. Beausire, cu luneta fixată asupra, ei anunţă:

— Atenţie! Domnul Pierre e pe puntea din spate, singur, şi se vede foarte bine. Atenţie!

Înalt cît munte şi iute ca un tren, vaporul trecea acum foarte aproape, mai-mai să atingă Perla.

Şi doamna Roland, scoasă din minţi, întinse înnebunită braţele spre el şi-şi văzu fiul, pe fiul ei Pierre, cu şapca lui cu fireturi pe cap, trimiţîndu-i sărutări de rămas bun cu amîndouă mîinile.

Dar el pleca departe, fugea, dispărea, se făcuse mic de tot, şters, ca o pată nedesluşită pe vaporul uriaş. Se chinui să-l mai vadă, dar nu mai reuşi.

Jean o luase de mînă.

— Ai văzut? îi zise.

— Da, am văzut. Cît e de bun! Se întoarseră spre oraş.

— Drace! Repede mai merge! spuse Roland, entuziasmat şi convins.

Într-adevăr, cu fiecare clipă care trecea, pachebotul se micşora, de parcă s-ar fi topit în ocean. Doamna Roland îl privea cum se afunda în zare, spre un tărîm necunoscut, spre celălalt capăt al lumii. Pe vaporul ăsta, pe care nimic nu-l mai putea opri din drum, pe vaporul ăsta, pe care foarte curînd nici n-avea să-l mai zărească, se afla fiul ei, bietul ei fiu. Şi i se părea că jumătate din sufletul ei se ducea odată cu el, i se părea că şi viaţa ei se sfîrşise şi că niciodată n-avea să-şi mai vadă copilul.

— De ce plîngi? o întrebă Roland, doar peste o lună o să vină înapoi.

— Nu ştiu, bîigui ea. Mi se rupe inima.

Cînd ajunseră la ţărm, Beausire se despărţi de ei imediat ca să se ducă la masă la un prieten. Atunci Jean o luă înainte cu doamna Rosémilly şi Roland îi spuse nevestei:

— Arată totuşi bine Jean al nostru.

— Da.

Şi, cum era prea tulburată ca să se mai gîndească la ce spune, adăugă:

— Sînt foarte fericită că se însoară cu doamna Rosémilly.

Bietul om rămase uluit.

— Ei, aş! Ce spui? Se însoară cu doamna Rosémilly?

— Sigur că da. Chiar azi ne gîndisem să-ţi cerem părerea.

— Ia te uită! Ia te uită! A început de mult povestea asta?

— O, nu! Doar de cîteva zile. Înainte să te întrebe. Jean voia să fie sigur că ea îi va accepta propunerea.

— Foarte bine, foarte bine. E-n regulă. Eu sînt cu totul de acord.

În momentul cînd treceau dincolo de chei şi se îndreptau spre bulevardul Francisc I, ea se mai întoarse o dată să privească în larg, dar nu mai zări decît o dîră subţire de fum, atît de ştearsă şi de îndepărtată încît părea o ceaţă uşoară.

---- Sfîrşit ----